

Pål Ketil Botvar og Ann Kristin Gresaker

«VI HJELPER DEM TIL Å TA EGNE, GODE VALG»

Kristent ungdomsarbeid på rus- og seksualitetsfeltet

KIFO Rapport 2015: 4

KIFO

INSTITUTT FOR
KIRKE-, RELIGIONS- OG LIVSSYNSFORSKNING

Pål Ketil Botvar og Ann Kristin Gresaker

«VI HJELPER DEM TIL Å TA EGNE, GODE VALG»

KRISTENT UNGDOMSARBEID PÅ RUS- OG SEKSUALITETSFELTET

KIFO Rapport 2015: 4

Rapporten er utgitt av

KIFO, Institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning

Pb. 45 Vinderen, 0319 Oslo

www.kifo.no

kifo@kifo.no

ISBN 978-82-92972-41-0

ISSN 0807-7517

FORORD

Denne rapporten presenterer et forskningsprosjekt som tar for seg kristne organisasjoners undervisning på rus- og samlivsfeltet. Initiativtakere til prosjektet er Blå Kors og Stiftelsen Kirkelig Ressurssenter mot vold og seksuelle overgrep. KIFO, institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning, er utførende forskningsinstitusjon. I prosjektet ser vi, ved hjelp av intervjuer og spørreundersøkelser, nærmere på det formidlingsarbeidet som gjøres i tilknytning til rus- og seksualitetsfeltet i utvalgte kristne kirker og organisasjoner. Utgangspunktet er et behov for å kartlegge omfanget av systematisk formidling og undervisning knyttet til de aktuelle temaene i kristne ungdomsmiljøer. I forlengelsen av dette ønsker vi å finne ut hvordan ansatte og frivillige i kristne organisasjonene forholder seg til temaområdene.

Det er i første rekke ledere, ansatte og frivillige, undersøkelsen sikter seg inn mot. Gjennom intervjuer med 8 ledere fra ulike deler av den kirkelige geografien får vi innblikk i bredden av tilnæringsmåter. Hva mener ledere om det formidlingsarbeidet som foregår innenfor egen organisasjon? Hva tenker de om måten arbeidet drives på, omfanget, tilgangen til materiell osv. Og hva med fremtiden; er dette en type arbeid det bør satses videre på? I analysen av det empiriske materialet ser vi nærmere på praksis og holdninger blant ledere i ulike kristne organisasjoner.

I tillegg til intervjuer med kirkelige ledere, bygger den empiriske analysen og drøftingen av resultatene på en spørreundersøkelse som omfatter ca. 360 ledere i ulike kristne organisasjoner. Vi har tatt utgangspunkt i organisasjoner som Blå Kors samarbeider med. I alt er seks kirkesamfunn og kristne organisasjoner representert: Den norske kirke, Den Evangelisk Lutherske Frikirke, Misjonsforbundet, KFUK-KFUM, Indremisjonsforbundet (tidligere Vestlandske Indremisjonsforbund) og Acta (Normisjons barne- og ungdomsorganisasjon). Utvalget er ikke nødvendigvis representativt for alt kristent ungdomsarbeidet som drives i Norge. Men bredden gjør det mulig å få fram variasjonen som preger formidlingsarbeidet. Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) har på vegne av Datatilsynet gitt godkjenning til datainnsamlingen.

Fra starten av var vi tre forskere fra KIFO – Ann Kristin Gresaker, Nina Hoel og Pål Ketil Botvar. Nina Hoel har vært med på planlegging og utforming av opplegg og gjennomføring av noen av intervjuene, men har ikke vært med på utskriving av rapporten. Den er ført i pennen av Ann Kristin Gresaker og Pål Ketil Botvar. Vi står ansvarlig for innholdet i rapporten.

En stor takk til informantene som stilte opp til intervju og til referansegruppa for prosjektet: Morten Eikli (Blå Kors), Gaute Brækken (Kirkelig Ressurssenter), Kjersti Kolbjørnsrud (Kirkerådet), Kristian Knapstad (KFUK-KFUM) og Amund Gillebo (Blå Kors). En stor takk også til Maria Aase og Sunniva E. Holberg, begge KIFO, for hjelp til ferdigstilling av rapporten.

Oslo, oktober 2015

Ann Kristin Gresaker og Pål Ketil Botvar

INNHold

FORORD	3
INNHold.....	5
TABELL OG FIGURLISTE.....	6
SAMMENDRAG	7
1 INNLEDNING OG PROBLEMSTILLING	11
2 TIDLIGERE FORSKNING.....	15
3 DATA OG METODE	19
3.1 DET KVANTITATIVE MATERIALET	19
3.2 DET KVALITATIVE MATERIALET	22
4 UNDERVISNING OM RUSMIDLER OG SEKSUALITET – OMFANG OG UTBREDELSE	27
4.1 UNDERVISNING OM SOSIALETISKE EMNER	27
4.2 MINDRE FOKUS PÅ RUS ENN SEKSUALITET?	29
4.3 NÅR BØR MAN TA OPP TEMAENE – OG NÅR SKJER DET I PRAKSIS?	31
4.4 HVEM ER DET SOM I SÆRLIG GRAD UNDERVISER OM SOSIALETISKE EMNER?	33
5 UNDERVISNINGSMATERIELL OG UNDERVISNINGSMETODER	35
6 HOLDNINGER TIL RUSMIDLER OG SEKSUALITET	39
6.1 HOLDNINGER TIL KRISTEN TRO OG RUSMIDLER	39
6.2 HOLDNINGER TIL KRISTEN TRO OG SEKSUALITET.....	39
7 TEMAER I UNDERVISNINGEN	41
7.1 UNDERVISNING OM RUS: DET KVALITATIVE MATERIALET	42
7.2 TEMAER I UNDERVISNINGEN OM SEKSUALITET: DET KVALITATIVE MATERIALET.....	47
8 SYN PÅ DEN KIRKELIGE UNDERVISNINGEN	61
8.1 HVORDAN FUNGERER UNDERVISNINGEN?.....	61
8.2 TRENGER KIRKEN Å SNAKKE OM DISSE TEMAENE?	65
8.3 GRUNNER TIL MANGLENDE UNDERVISNING	67
9 AVSLUTNING.....	69
LITTERATURLISTE	71
APPENDIKS.....	I
VEDLEGG	XII
SPØRRESKJEMA	XII
INTERVJUGUIDE	XXII

TABELL OG FIGURLISTE

Tabell 1 Kjennetegn ved utvalget.....	21
Tabell 2 Den geografiske fordelingen.....	22
Tabell 3 Oversikt over informantene	23
Tabell 4 Andel som underviser både om seksualitet og rusmidler	29
Tabell 5 Når bør kirker og kristne organisasjoner ta opp emnet?	32
Tabell 6 På hvilket alderstrinn tar du vanligvis opp emnet i undervisningen?	32
Tabell 7 Regresjonsanalyse med grad av undervisning i sosialetiske emner som avhengig variabel...	34
Tabell 8 Bruk av ulike typer materiell i undervisningen	35
Tabell 9 Holdninger til kristen tro og rusmidler	39
Tabell 10 Holdninger til kristen tro og seksualitet	40
Tabell 11 Temaer i undervisningen	41
Tabell 12 Vurdering av undervisningen.....	61
Tabell 13 Grunner til manglende undervisning om rus/seksualitet.....	68
 Figur 1 Andel kirkelige ledere som underviser unge i ulike sosialetiske emner. Prosent	27
Figur 2 Bruk av ulike metoder i undervisningen. Prosent	36
Figur 3 Syn på institusjoners engasjement på området. Prosent	66

SAMMENDRAG

Menigheter og kristne organisasjoner driver et utstrakt arbeid blant barn og unge. Blant dem som underviser i en kirkelig setting melder omkring 80 prosent at det er stor interesse for temaene rusmidler og seksualitet. Unge i kristne miljøer etterlyser mer undervisning og veiledning på feltene.

Ifølge nasjonale spørreundersøkelser (Ungdata 2013) mener et flertall av unge mellom 13 og 18 år at foreldre er naive og uvitende om barnas rusmiddelvaner. Et like stort flertall mener foreldre og andre voksne bør følge bedre med. Blant unge som går på videregående skole oppgir 40 prosent at de har hatt samleie mens de var fulle, og som de senere angrep på.

Denne rapporten baserer seg på en spørreundersøkelse blant 361 ledere i ulike kirkelige organisasjoner som underviser barn og unge. I tillegg har vi gjennomført intervjuer med 8 (ungdoms-) ledere og observert ett konfirmasjonsopplegg.

Omkring halvparten av respondentene i det kvantitative utvalget oppgir at de underviser barn og unge om rus og/eller seksualitet på fast basis. Mens 66 prosent oppgir at de underviser om seksualitet er det 49 prosent som driver systematisk formidling om rusmidler. Undervisning om seksualitet er også mer utbredt enn rus-tematikk hos dem vi intervjuet. Av andre sosiale temaer er menneskerettigheter og miljøvern noe som tas opp ofte, men det snakkes mindre om krig/fred og det flerkulturelle samfunn enn om rus og seksualitet.

Et knapt flertall blant dem som underviser mener det er en god ide å koble de to temaene sammen i undervisningen, men per i dag gjøres dette i begrenset grad. Et argument for ikke å kombinere rus og seksualitet, er at en slik kobling kan medføre til at seksualitet fremstilles som noe negativt.

De kirkelige lederne som underviser i sosiale temaer, slik som rusmiddelbruk og seksualitet, har jevnt over høy kompetanse og lang arbeidserfaring. Det er en sikker statistisk sammenheng mellom faktorer som utdanningsnivå, stillingsprosent og antall år i stilling, og det å undervise i slike emner. Det undervises oftere om disse temaene i Den norske kirke enn i frikirker og misjonsorganisasjoner. Prester og pastorer underviser mer om rus og seksualitet enn andre typer ledere. I tillegg underviser de som er over 40 år oftere om temaene enn de som er under 40 år.

Blant de kirkelige lederne mener den største gruppa at det er riktig å introdusere temaene rusmidler og seksualitet i undervisningen for aldersgruppa 11–13 år. På seksualitetsfeltet mener også mange at alderen 14–15 år er et godt tidspunkt å starte opp. Når vi ser på hvilket alderstrinn lederne faktisk underviser på, peker konfirmasjonstiden seg ut. Det er her det store flertallet tar opp temaene. Dette har mye med praktiske forhold å gjøre. I konfirmanttiden er det mange temaer som skal dekkes og det vil som regel være mulig å få inn noe om rusmidler og seksualitet på planen. Ideelt sett mener likevel et flertall av lederne at undervisningen i de aktuelle temaene burde startet på et tidligere alderstrinn.

De fleste som underviser om rusmidler og/eller seksualitet utarbeider sitt eget undervisningsmateriell, der de setter sammen sitt eget opplegg ut fra tilgjengelige kilder. Likevel er det få som mener at det er mangel på relevant materiell. Vekten på egenprodusert materiell henger sammen med ønsket om å lage et opplegg som oppleves som riktig for den enkelte leder og for de

unge man skal undervise. Ofte brukes materiell som er produsert av en kristen organisasjon. Nyutviklet materiell fra Blå Kors og Kirkelig Ressurssenter er tatt i bruk både på rus- og på seksualitetsfeltet.

Diskusjon/samtale er den mest utbredte pedagogiske tilnærmingen til feltet. Forelesning og gruppearbeid er også metoder som brukes hyppig når det undervises i de aktuelle emnene. Seksualitetsfeltet preges av et bredere spekter av metoder og perspektiver enn rusfeltet. For eksempel er bruk av praktiske øvelser, rollespill etc. ikke uvanlig i undervisningen om seksualitet.

Egne holdninger til rusmidler og seksualitet varierer en god del blant de kristne lederne. Når det gjelder rusmidler er det et lite mindretall som selv drikker alkohol hyppig, og et annet mindretall som kan sies å være avholds. Det er en måteholds-linje som dominerer. Bare 13 prosent mener at man som kristen bør holde seg helt unna alkohol. Likevel er det 36 prosent som mener at det er for mye alkoholbruk blant kristne. 29 prosent oppgir at de har opplevd bruk av alkohol på et kristent arrangement.

Når det gjelder seksualitet er meningene delte. Et knapt flertall mener at sex før ekteskapet er å anse som galt. Andelen som mener forpliktende samliv mellom to av samme kjønn er galt, er i utvalget omtrent like stor som andelen som er uenig. Det er svært få som stempler onani som "synd". Utvalget er delt omtrent på midten når det gjelder påstanden om at kristne organisasjoner har et negativt fokus på seksualitet.

Alder og organisasjonstilknytning har betydning for holdningene til rusmidler og til seksualitet. De lavkirkelige organisasjonene preges av et mer restriktivt syn enn dem som jobber i Den norske kirke eller i KFUK-KFUM. Yngre ledere har en tendens til å innta mer liberale standpunkt enn eldre ledere.

Flertallet i utvalget vårt mener Bibelen utgjør en god rettesnor når det gjelder både rusmidler og seksualitet. Et ikke ubetydelig mindretall på rundt 1 av 3 mener imidlertid at Bibelen ikke gir entydige svar på spørsmål som har å gjøre med rusmidler eller seksualitet. Dessuten er en del usikre på hva de skal svare på et slikt spørsmål.

Når det gjelder hvilke temaer som tas opp i undervisningen er det både likheter og forskjeller på rus- og seksualitetsfeltet. De fire vanligste temaene som tas opp når det undervises om rusmidler er gruppepress, rusens effekter, grensesetting og kristne verdier. De fire vanligste temaene i seksualitetsundervisningen er grensesetting, kristne verdier, kropp og selvbylde. Det er altså en viss tematisk overlapping mellom temaene. . Overgrep, lovverk, seksuell praksis og synd er temaer som bare sporadisk tas opp. Ti prosent av dem som underviser om seksualitet oppgir at "rus" er et tema man kommer inn på i undervisningen om seksualitet. "Ekteskap" oppgis å være et aktuelt tema av 21 prosent av dem som underviser om seksualitet, mens 19 prosent nevner temaet "seksuell identitet".

De kvalitative intervjuene viser at undervisningen om seksualitet rommer mange problemstillinger, som grenser, identitet, pornografi og det å vente med sex. Informantene har ulike tilnærminger til det å vente med sex til ekteskapet. For det første har vi dem som mener at sex hører ekteskapet til og som synes det er greit å være tydelig på hva de står for overfor de unge. En annen tilnærming går ut på at det beste er å vente (med sex), men at dette ikke treffer de unges virkelighet og i tillegg kan skape skamfølelse, dersom en sier det direkte. Den tredje posisjonen omfatter dem som ikke er sikre på at det beste er å vente med sex til et ekteskap som for de unge kan ligge 10-15 år fram i tid. Men

også sistnevnte gruppe betoner at seksuell utprøving bør skje innenfor rammen av stabile og tillitsfulle kjæresteforhold.

Det er stor enighet blant underviserne om at det å oppmuntre de unge til egenrefleksjon er det viktigste målet for undervisningen. Det er også enighet om at Bibelen bør være en rettesnor i undervisningen. Til tross for at både teologi og egenrefleksjon vektlegges er det en viss spenning mellom faktorene. Dette kommer fram når vi sammenlikner standpunkter hos ulike undergrupper. Kvinner betoner i større grad egenrefleksjon som en sentral målsetting enn menn, mens menn jevnt over legger mer vekt på at Bibelen utgjør en rettesnor, enn det kvinner gjør. Det er også slik at de som tilhører lavkirkelige organisasjoner legger mer vekt på teologisk ståsted som retningsgivende i undervisningen enn de som jobber i Den norske kirkes menigheter.

Blant dem som selv underviser unge i ett eller begge temafeltene er det et lite mindretall som opplever å være ukomfortable i undervisningssituasjonen. Noen flere synes det er krevende å undervise om seksualitet enn om rusmidler. Mange trekker fram "ubehagelig å snakke om" som den viktigste grunnen til at det ikke drives mer kirkelig undervisning omkring de to temaene. Mangel på kompetanse og teologisk usikkerhet trekkes også fram som viktige forklaringer. Mangel på tid og ressurser fremstår derimot i liten grad som hindringer for en videre kirkelig satsning på disse temaene.

Det er stor grad av enighet lederne imellom om at kirker og kristne organisasjoner bør satse mer på formidling knyttet til temaene rusmidler og seksualitet. Svært få mener at det ikke er kirkens oppgave å drive formidling på disse områdene. Derimot er det en betydelig andel som er kritisk til om skolen og foreldrene evner å drive god formidling på de aktuelle feltene – især på seksualitetsfeltet.

1 INNLEDNING OG PROBLEMSTILLING

Temaene rusmidler og seksualitet har lenge vært på dagsorden i kirkelig sammenheng. For noen tiår siden var feltet preget av streng forkynnelse og pekefinger-mentalitet. I dag er mye annerledes. I det kirkelige ungdomsarbeid har det vært registrert en spenning mellom hva som tilbys og hva som etterspørres når det gjelder undervisning om rusmidler og seksualitet. Fra de unges side har det vært et ønske om mer formidling og veiledning. Enkelte kirkelige medarbeidere synes det er krevende å drive undervisning om disse temaene. De siste årene har det vært gjort forsøk på å utvikle nye undervisningsopplegg som nettopp tar for seg de aktuelle temaene. Det er interessant å få undersøkt nærmere hva som foregår av undervisning på området i kristne organisasjoner.

De siste årene har det vært rapportert et økende antall seksuelle overgrep blant norske ungdommer. Overgrepene skjer gjerne på fester der rusmidler er involvert. Offentlige myndigheter har satt fokus på problemet og lagt til rette for forbyggende tiltak. I utredningen *Fra ord til handling* heter det at «uttalelser fra ungdom tyder på at den generelle undervisningen om seksualitet i grunn- og videregående skole må styrkes» (NOU 2008: 4). Det foreslås videre at «temaer som seksualitet og rus tas inn i og er naturlige deler av forberedelsene til konfirmasjon (kirkelig og humanistisk).

Som vi skal se etter hvert er det nettopp i forbindelse med konfirmasjonsundervisningen at de nevnte temaene især settes på dagsorden i kirkelig regi. Det er gjort relativt lite forskning på dette feltet. Det er derfor grunn til å sette søkelyset på spørsmål om omfang og innretning av denne typen undervisning.

Den store Ungdata-undersøkelsen fra 2013 gir et bilde av hvordan ungdom fra 13 til 18 år i Norge forholder seg til temaene rusmidler og seksualitet.¹ Den viser at blant unge i 8. klasse (13 åringer) er det 28 prosent som har drukket alkohol. Ser vi på 17-åringer har tallet økt til 78 prosent. Blant unge på videregående skole (16–18 år) som har drukket alkohol, oppgir hele 40 prosent at de har hatt sex mens de var fulle, og som de siden angre på.

Det går videre fram at 64 prosent av unge mellom 13 og 18 år mener at foreldre ofte er naive og uvitende om barnas rusmiddelvaner. To av tre eller 65 prosent synes at foreldre og andre voksne bør følge bedre med når det gjelder barns rusmiddelbruk. I den samme undersøkelsen oppgir syv prosent av 13-åringene at de har hatt samleie. Når barna blir 16 år øker tallet til 43 prosent. Blant 18-åringer er det oppe i 73 prosent. I henhold til Tormod Øias (2013: 133) analyser er det en sterk og entydig tendens som viser at unge som har hatt samleie, også i større grad har drukket seg tydelig beruset det siste året.

Situasjonen er noe annerledes blant unge som er aktive i kirker eller kristne organisasjoner. Stort sett er disse noe eldre enn andre når de begynner å drikke alkohol og å ha samleie. Blant unge som er aktive i en kristen forening oppgir likevel omkring 40 prosent at de har smakt alkohol før de fyller 16 år. Også blant religiøst aktive unge er det et flertall som har foreldre som drikker alkohol fra tid til

¹ Ungdata er et samarbeid mellom de syv regionale kompetansesentrene innen rusfeltet (KoRus) og Velferdsforskningsinstituttet NOVA ved Høgskolen i Oslo og Akershus. I 2015 kom rapporten *Ungdata 2014. Nasjonale resultater*, utgitt av forskningsinstituttet NOVA. Den bygger på data fra 2012–2014. Omtrent 100 000 ungdommer mellom 13 og 18 år har deltatt i undersøkelsen. I forbindelse med denne rapporten har vi gjort noen enkle analyser basert på disse dataene, som vi henviser til her i innledningen.

annen. Et flertall av vennene drikker også alkohol - i større eller mindre grad. Ifølge undersøkelsen har elleve prosent av de som er aktive i en kristen forening, hatt samleie før 16 års alder. Når de er 18 år har 37 prosent av aktive i kristne foreninger, hatt samleie.

Blant de aktivt religiøse ungdommene er det er klart flertall som mener foreldre er naive når det gjelder de unges rusmiddelbruk. Rundt 70 prosent av religiøst aktive i alderen 13–16 år mener foreldre og andre voksne bør følge mer med på dette, mens 60 prosent av religiøst aktive i samme alder sier det er svært viktig for dem å rette seg etter foreldrenes meninger når det gjelder rusmiddelbruk. I samme aldersgruppe er det betydelig færre (31 %) som mener det er svært viktig å rette seg etter foreldrene når det gjelder syn på sex.

Denne og andre undersøkelser viser at rusmidler og seksualitet er temaer som opptar ungdom. Samtidig tyder studien på at de unge, i alle fall tidlig i tenårene, er svært opptatt av hva foreldre og andre voksne mener om temaene. De unge er i en fase av livet hvor de skal utvikle egne holdninger og standpunkter. Det er fortsatt en tydelig forskjell mellom hva religiøst aktive og andre unge står for på de aktuelle områdene, men forskjellene er ikke alltid så store, og feltet ser ut til å være i endring.

Samtidig er det mange foreldre som føler seg usikre på hvordan de skal forholde seg til temaene rus og seksualitet i oppdragelsen. Det er ikke lett å kreve andre holdninger fra barna enn dem en selv står for og praktiserer. Hvor restriktiv skal man være og hvor lenge skal man forsøke å holde igjen? Når er det rimelig å forvente at barna kan ta selvstendige valg og stå for sine handlinger? Hvor skal man hente moralsk autoritet fra når man ønsker å påvirke de unge i en bestemt retning?

I denne rapporten skal vi se at det er betydelig variasjon i tilnærming og perspektiver når det kommer til undervisning om rus og seksualitet i kristenkirkelig sammenheng. Det handler delvis om at kvinnelige og mannlige ledere nærmer seg feltet ulikt. Det kan også være forskjell på aldersgrupper eller generasjoner blant kirkelige undervisere. Endelig vil undervisningen kunne variere med det teologiske ståstedet organisasjonen en arbeider i, representerer. Grad av frikirkelighet versus folkekirkelighet kan med andre ord påvirke bildet.

Det har over tid skjedd mye med den kirkelige undervisning om sosialetiske temaer. En del av dette dreier seg om tilpasning til et stadig mer liberalt og sekularisert samfunn. Men endringene har også å gjøre med kirkelige reformer som åpner for nye pedagogiske tilnærmingsmåter og arbeidsformer. For eksempel har trosopplæringsreformen bidratt til å endre praksisen innenfor det kirkelige barne- og ungdomsarbeidet, i form av nye ideer og nye ressurser. Reformen er utviklet innenfor rammen av Den norske kirke, men har også påvirket frikirkene - i form av nye statlige overføringer til barne- og ungdomstiltak.

Spørsmål vi ønsker å få svar på gjennom denne rapporten:

- I hvilken grad tar man i kirkelig ungdomsarbeid opp temaene rusmidler og seksualitet?
- I hvilke kristne organisasjoner er slik undervisning mest utbredt?
- Hva kjennetegner de kristne lederne som underviser i disse temaene?
- Hvilke holdninger har de til rusmidler og til seksualitet?
- Hvordan legges undervisningen opp, hvilke temaer og perspektiver vektlegges?
- Hvordan ser man på det å koble sammen de to temaene?
- Hva er det som bidrar til variasjonen i praksis og holdninger innenfor en kirkelig ramme?

I tillegg til å belyse disse spørsmålene vil vi gå inn på hva som kjennetegner undervisningen når det gjelder metodebruk, ressursmateriale, eget forhold til tematikken, samt syn på kirkens og andre institusjoners ansvar for å drive formidling til de unge. Er det store variasjon i hvordan undervisningen drives? Og er det forskjell på hvordan de to temaene behandles?

Vårt empiriske materiale består både av intervjuer med ledere i ulike kristne organisasjoner og en spørreundersøkelse til et bredt utvalg ledere i de samme organisasjonene. Vi har gjennomført et fokusgruppeintervju og individuelle intervjuer. Til sammen har vi intervjuer med 8 undervisningsledere i ulike kristne trossamfunn og organisasjoner. Alle vi intervjuet hadde konkrete erfaringer fra denne typen undervisning. Intervjuene tar, blant annet, sikte på å beskrive mer inngående ulike tilnærminger til formidling om rus og seksualitet, finne ut hva som oppleves som særlige utfordringer når slike temaer behandles og hvorfor temaene eventuelt ikke blir tatt opp.

Spørreundersøkelsen har vært gjennomført som en elektronisk e-postbasert undersøkelse som omfatter 361 (ungdoms)ledere i kristne organisasjoner. Gjennom undersøkelsen ønsker vi blant annet å få svar på utbredelsen av formidling omkring de aktuelle temaene, og ulike aspekter knyttet til hvordan det er å drive med slik formidling.

2 TIDLIGERE FORSKNING

Det har ikke vært gjennomført mye forskning på den aktuelle tematikken i Norge tidligere. På 1980-tallet ble det gjennomført en stor undersøkelse blant kristne organisasjoner som resulterte i *Livsstilboka* (Holbek 1986). Den tok blant annet for seg bruk av alkohol blant voksne, aktive i kristne organisasjoner. I henhold til undersøkelsen var hele 61 prosent av aktive kristne totalt avholdne og bare åtte prosent drakk alkohol regelmessig.

I 2012 gjennomførte KIFO en undersøkelse blant over 1000 unge 16–24 år i kristne organisasjoner på oppdrag av Blå Kors. Den viser at det har skjedd en liberalisering av kristne ungdommers forhold til alkohol og at «kristenfolket» har endret seg i tråd med samfunnet rundt. Rapporten *Fra vann til vin?* peker på at mens bruk av alkohol tidligere ble sett på som galt og assosiert med «synd» i kristne kretser, er denne tankegangen avløst av et fokus på måtehold og bevisst forhold til drikking (Botvar og Skålvoll Urstad 2012). Holdningene til alkohol har over tid gått fra nærmest å være «et spørsmål om frelse» til å bli et spørsmål som ikke har med kjernen i det å være kristen å gjøre («adiaforon»). Andre spørsmål knyttet til livsstil kan imidlertid overta den plassen som alkohol, kortspill og dans har hatt når det gjelder å skille «utenfor» fra «innenfor» i kristne sammenhenger. Samlivsspørsmål ser på mange måter ut til å spille en tilsvarende rolle i dag som alkohol gjorde i tidligere tider.

Fra vann til vin viste at 16–17 åringer som var aktive i kristne organisasjoner drikker betydelig mindre alkohol enn andre unge på samme alder. Forskjellene jevner seg imidlertid ut når de unge kommer i 20-årene. Blant unge aktive i kristne organisasjoner, mellom 18 og 24 år, var det bare 26 prosent som sa at de aldri drakk alkohol.

Undersøkelsen viste at det var stor forskjell på holdning til alkohol i ulike kristne organisasjoner. Holdningene til alkohol samsvarte i stor grad med teologisk ståsted. Lavest alkoholbruk fant vi i Norsk Luthersk Misjonssamband og i Indremisjonsforbundet og det høyeste fant vi i KFUK-KFUM og blant medlemmer av Den norske kirkes ungdomsting (Botvar og Skålvoll Urstad 2012: 29).

Rapporten pekte også på en nær sammenheng mellom holdning til alkohol og andre sosial-etiske spørsmål. Blant de som mente at samboerskap kunne forsvares eller at homofile burde ha rett til å adoptere barn, var det få som inntok et avholdsstandpunkt til alkohol. Grad av alkoholkonsum blant aktive kristne henger i stor grad sammen med om man har venner og foreldre som drikker, når man begynner å drikke, samt hvor aktiv man er i kristne miljøer (Botvar og Skålvoll Urstad 2012: 35).

Når det gjelder forskning på ungdom, religion og seksualitet har forskeren Åse Røthing gjennomført flere studier med relevans til dette prosjektet (Røthing 1998, 2007, 2009). Boka *Sex, kjønn og kristentro* (1998) bygger på hennes mastergradsarbeid. I boka forteller 22 jenter om seksualitet, parforhold, kjønnsroller og samspill i kristne tenåringsmiljøer. Boka gir et innblikk i hvordan kristne jenter tenker omkring disse temaene og hvordan kristent ungdomsarbeid har nærmet seg dem.

Røthing tar for seg tre ulike kristne miljøer – Skolelaget, KFUK-KFUM og Indremisjonen. I boken skildres tradisjonelle kjønnsrollemønstre i kristne kretser. Miljøet betraktes gjennom de unge jentenes briller. Blant lederne var det klare kjønnsroller, de fleste lederoppgavene gikk til gutter eller menn. Ten-sing miljøet karakteriseres som et «kosemiljø», Det snakkes også om at mannlige ledere åpenlyst flørter med unge jenter i miljøet (Røthing 1998: 77). Flere av Røthings informanter nevner

blant annet at jenter var underlagt en strengere seksualmoral enn guttene og det er ikke like akseptabelt for jenter som for gutter å ha mange partnere (Røthing 1998: 85).

Til tross for at temaet var underkommunisert dannet ungdommene seg et bilde av hva de voksne ledere stod for og mente (Røthing 1998: 97). Seksualitet blir beskrevet som et tema som gjerne ble forbigått i stillhet, med noen få unntak. De gangene temaet ble tatt opp var det gjerne i form av formaning og belæring. I disse miljøene var det en gjengs oppfatning om at sex, i betydningen samleie, før ekteskapet ble oppfattet som syndig og dermed galt. Homofil praksis likedan.

Det fortelles blant annet om en temakveld der sex var satt på dagsorden. Til stede var prest, lege og en ungdomsleder. Presten fortalte hva Bibelen sa uten å si hva han selv mente. Det ble en advarsel om hva som kunne skje. Temakvelder om sex forekom også på leire eller i andakter og på bibeltimer. En informant forteller om møter der jentene samlet seg i ett rom med en jente-leder og guttene satt i andre rom og snakket om sex. Møtet bar ikke preg av diskusjon, men mer en oppramsing av hvordan ting skulle være i en kristen sammenheng. Andakter og bibeltimer har en belærende form der lederne forteller tenåringsene hva som er viktig og riktig i forhold til seksualitet. I boka fremgår det at i tilfeller der det åpnes for dialog, så er denne ofte bare tilsynelatende. Tenåringene setter spørsmål og temaer på dagsorden, mens lederne gir svar (Røthing 1998: 100).

Noen av informantene ble irritert på at lederne bare snakket om ekteskapet og ikke om tenårene (Røthing 1998: 106). I boka fortelles det om en prest som tok opp seksualitet med konfirmantene. Informantene nevner at presten tilpasset «forkynnelsen» etter målgruppen. Han snakket mindre om ekteskapet og mer om ungdomstiden og relasjoner, «fordi han var oppmerksom på at konfirmantene ikke hadde et kristent livssyn».

Åse Røthings materiale er samlet inn tidlig på 1990-tallet. Mye tyder på at de kristne miljøene på dette området har endret seg en del de siste 20 årene. En kan forvente at det har blitt en større bevissthet om likestilling og mer problematisering av tradisjonelle kjønnsrollemønstre også i kristne sammenhenger. Dette er noe av det vi vil se nærmere på i vår undersøkelse.

Forskeren Pål Repstad har vært leder for forskningsprosjektet kalt «Gud på Sørlandet». I dette prosjektet tok man utgangspunkt i typologi over religion som er utviklet av Linda Woodhead og Paul Heelas (2000). «Religions of difference», som kan oversettes med «forskjellsreligion», opererer med et skarpt skille mellom det guddommelige og det menneskelige. Menneskesynet er pessimistisk og etikken er streng og orientert mot plikt og prinsipper. Man er innenfor denne retningen opptatt av skillet mellom religiøs og verdslig livsstil og mellom ulike religiøse trossamfunn.

Motsatsen er «religions of humanity» eller «humanitetsreligion», der det er mindre skarpe skiller mellom det guddommelige og det menneskelige. Gudsbildet er vennligere og menneskesynet er mer optimistisk (Henriksen og Repstad 2005). Over tid hevder forskerne at de konservative grupperingene som studeres har beveget seg i retning av humanitetsreligionen. Nedtoningen av skillet mellom «frelse» og «ufrelste» gjenspeiles blant annet ved at begreper som «dom», «synd» og «helvete» tones ned i den kristne forkynnelsen.

I en oppsummering av Gud på Sørlandet-prosjektet hevdes det at gudsbildet har endret seg også på et tradisjonelt konservativt område som Sørlandet: Fra å legge vekt på Gud som dommer og far til å legge vekt på Gud som en tilgivende venn (Repstad 2008). Ifølge Repstad skjer endringen i teologi

som en følge av endret sosial praksis. Tilpasning til en ny samfunnsmessig kontekst blir gradvis legitimert gjennom utviklingen av nye teologiske posisjoner. På denne måten kan kjernen i den teologiske tradisjonen bli bevart samtidig som man forholder seg til samfunnsmessige endringer. Eksemplet som brukes er hvordan homofile parforhold aksepteres ved å legge vekt på at de må være forpliktende og livslange (Repstad 2008: 25). Studier av teologisk ordbruk peker i samme retning.

Forskerne Dagny Johnson Hov og Irene Trysnes (2010) har tatt for seg kristne rådgivningsbøker for unge og konfirmantbøker i løpet av de siste 100 årene. Deres analyse viser at slike bøker over tid har endret seg fra i hovedsak å være kritiske til det moderne samfunn til å anlegge en strategi der man endrer formen med sikte på å bære videre en kjerne i tradisjonen. Selv om språket og begrunnelsene for seksualetikken er endret, er mye av meningsinnholdet det samme (Johnsen Hov og Trysnes 2010: 73). Forskerne ser en klar utvikling i bøkene fra «du skal ikke» til «du bør ikke». De ser en generell tendens i kristen forkynnelse til å erstatte trusler med «positive» begrunnelser for å satse på de kristne svarene. I noen tilfeller har det skjedd klare endringer i de seksualetiske reglene, for eksempel i synet på skilsmisse og onani. De fleste av bøkene som behandles er svært kritiske til all form for seksuell aktivitet som skjer utenfor rammen av ekteskapet. Samtidig blir eventuelle problematiske sider ved ekteskapelig samliv neglisjert, noe forskerne mener kan skape urealistiske forventninger til ekteskapelig samliv blant ungdommen (Johnsen Hov og Trysnes 2010: 74). De fleste av veiledningsbøkene plasserer seg innenfor det som betegnes «en forskjellsreligiøs kontekst», der motsetningen mellom troende og ikke-troende betones. Forfatterne ser en tendens til at bøker med forankring i Den norske kirkes menighetsarbeid, beveger seg i en mer «humanitetsreligiøs» retning og tar i bruk allmenne argumenter, mens bøker som kommer fra lekfolksorganisasjoner og frikirker, har de mest restriktive standpunktene og oftere bruker bibelske begrunnelser.

Vi har ikke tilgang til gode data fra tidligere som vi kan sammenlikne våre egne med. I den grad vi antyder at det skjer endringer i måten kirken underviser om rusmidler og seksualitet på, baserer det seg på grove sammenlikninger av resultater fra andre forskningsprosjekter. Åse Røthings kvalitative prosjekt om unge jenters syn på seksualundervisning i kristne organisasjoner fra tidlig 1990-tall, er en slik referanse. Også funn fra prosjektet Gud på Sørlandet, som beskriver religiøs endring innenfor konservativ kristendom, fungerer som et bakteppe for denne studien.

3 DATA OG METODE

Denne rapporten er basert på et kvantitativt datamateriale, innhentet gjennom en spørreskjemaundersøkelse, og et kvalitativt datamateriale, skaffet til veie gjennom intervjuer og en observasjonsstudie. Fordelen med å kombinere et tallmateriale med et datamateriale basert på intervjusamtaler, er at disse utfyller hverandre og gir ulik type kunnskap til et temaområde. De kvantitative dataene tallfester omfanget av det aktuelle fenomenet som undersøkes, for eksempel hvor mange som formidler om rus i kristne organisasjoner, og gir oss dermed oversikt over tendenser knyttet til rapportens tematikk. Det kvalitative materialet bidrar til å belyse og gi innsikt i mer dyptgående meningsstrukturer, holdninger og refleksjoner knyttet til hvordan formidling om rus og seksualitet rettet mot ungdom foregår i kristne organisasjoner.

Datainnsamlingen av de kvantitative og kvalitative dataene har foregått noe parallelt i perioden fra februar til og med juni 2015. Vi innledet innsamlingen med å gjennomføre et gruppeintervju, før vi utviklet og sendte ut spørreskjema. De øvrige intervjuene ble foretatt mens spørreskjemaundersøkelsen var aktiv, og vi avsluttet datainnsamlingen med å observere en undervisningssituasjon for konfirmanter der seksualitet var tema. Så å si alle deltakere i denne undersøkelsen har blitt rekruttert av Blå Kors og Kirkelig ressurscenter mot vold og seksuelle overgrep. I det følgende gjør vi nærmere rede for rapportens datamateriale ved å presentere spørreskjema- og intervjuundersøkelsen.

3.1 DET KVANTITATIVE MATERIALET

Datainnsamlingen

I utgangspunktet innhentet Blå Kors lister over aktuelle respondenter fra sine samarbeidsorganisasjoner. Ved hjelp av programmet Questback sendte vi ut et elektronisk spørreskjema (web-enquete) til ungdomsledere, prester og pastorer i seks kristne grupperinger. Det ble sendt ut to purringer. Utsendingene foregikk i perioden mars-mai 2015. Vi sendte spørreskjemaet til:

- 1) Prester i fire Dnk-bispedømmer (Borg, Nidaros, Nord-Hålogaland, Stavanger)
- 2) Trosopplæringsansvarlige i de samme bispedømmene
- 3) Ungdomsarbeidere og pastorer i frikirker (Den Ev. Lutherske, Misjonsforbundet)
- 4) Ledere i KM (KFUK-KFUM)
- 5) Ledere i ImF Ung (Indremisjonsforbundet)
- 6) Ledere i Acta (Normisjonen)

Til sammen er det sendt ut ca. 1400 forespørsler. Vi mottok 361 svar. Dette gir en samlet svarprosent på 26. Svarprosenten mellom organisasjonene varierte fra 23 til 40 prosent. De minste gruppene har jevnt over den beste svarprosenten. Frafallet i svarene utgjør en feilkilde når dataene skal analyseres. En av grunnene til den relativt lave svarprosenten kan ha å gjøre med at henvendelsen i noen tilfeller ble sendt til flere ledere i en og samme menighet. I en del tilfeller har både prester og ungdomsarbeidere i en menighet fått henvendelse. I noen tilfeller har bare en av dem svart. Dermed

dekker materialet i realiteten et større antall menigheter enn det antall svar kan tyde på, ved at ofte bare en fra hver menighet har svart på undersøkelsen.

De to største gruppene av respondenter er prester og trosopplæringsansvarlige i Den norske kirke. Til sammen utgjør disse 183 personer. De øvrige er knyttet til en frikirke (51 respondenter) eller en kristen organisasjon relatert til Den norske kirke (N=127). I og med at antallet respondenter er relativt lavt for hver av organisasjonene er det naturlig å slå dem sammen og for eksempel ta for oss skillet mellom dem som jobber i Den norske kirkes menigheter og dem som arbeider i frikirker eller kristne organisasjoner (som ansatt eller frivillig). Det er imidlertid betydelige teologiske forskjeller mellom de kristne organisasjonene i utvalget. KFUK-KFUM er den av organisasjonene som ideologisk står nærmest Den norske kirke. De øvrige organisasjonene ligger nærmere frikirkene i flere teologiske spørsmål. I den videre analysen opererer vi derfor med et skille mellom Dnk og KFUK-KFUM på den ene siden, og øvrige organisasjoner samt frikirker, på den andre.

Når det gjelder data for Den norske kirke er det mulig å foreta en enkel frafallsanalyse. Vi kjenner fordelingen av kvinner og menn i bruttoutvalget, samt den geografiske fordelingen. En sammenlikning viser at andelen kvinner og menn er likt i bruttoutvalg og i nettoutvalg. Det samme gjelder den geografiske fordelingen. Det er altså ingen vesentlig forskjell mellom brutto- og nettoutvalg når det gjelder kjønn og geografi. Dette gir grunn til å tro at nettoutvalget stemmer overens med bruttoutvalget også på andre områder, slik som holdninger og praksis.

I utgangspunktet kan en ha en antakelse om at de som underviser om temaene rus og seksualitet/samliv vil være mer tilbøyelig enn andre til å svare på undersøkelsen. Dermed vil materialet gi et skjevt bilde av samlet undervisningsinnsats. Hvis en slik tendens gjør seg gjeldende ville vi forventet at en overveldende del av de som svarer nettopp er involvert i slik undervisning. Når vi ser på utvalget som helhet er det imidlertid bare omkring halvparten som oppgir at de har drevet med undervisning i de to temaene. Det at bare rundt halvparten av de som har svart på undersøkelsen har drevet med undervisning knyttet til rus, seksualitet eller begge deler, viser at spørreskjemaet oppfattes som relevant også for andre. Det er et tegn på at undersøkelsen treffer bredt og trolig er rimelig representativ for de kristen-kirkelige gruppene vi har siktet oss inn mot (prester og ungdomsarbeidere).

Det er likevel en mulighet for at andelen undervisere er noe høyere i undersøkelsen enn i virkeligheten. Dette er en usikkerhetsfaktor som vi ikke får eliminert. I den grad vi er opptatt av sammenhengen mellom faktorer i materialet, som for eksempel kjønn og undervisningserfaring, burde denne typen skjevhet ikke så mye å si.

Kjennetegn ved utvalget

Undersøkelsen vår består av personer som har lederoppgaver i tilknytning til Den norske kirke, frikirker (Den evangelisk-lutherske frikirke eller Misjonskirken) eller til en kristen organisasjon. Det er dermed aktuelt å sammenlikne ledere innenfor ulike kirkesamfunn og organisasjoner. Samtidig kan det også være andre kjennetegn ved respondentene som har betydning for de aktuelle temaene og dermed aktuelt å trekke inn i den videre analysen.

Tabell 1 Kjennetegn ved utvalget

	Andel	Antall
Kvinne	54 %	191
18-29 år	20 %	72
30-39 år	27 %	96
40-49 år	28 %	99
50 år +	25 %	92
Høyere utdanning minst 5 års varighet	50 %	179
Prest/pastor	33 %	109
Menighetspedagog/kateket	29 %	97
Barne- og ungdomsarbeider	18 %	60
Ansatt i kirke/kristen organisasjon	81 %	294
Jobber frivillig i kirke/kristen organisasjon	56 %	200
Medlem av Den norske kirke	79 %	284
Medlem av frikirke	16 %	59
Medlem av en organisasjon	38 %	139
N		361

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Det er omtrent like mange kvinner og menn i utvalget vårt. Det ligger dermed til rette for å foreta en sammenlikning av kvinner og menns forhold til de aktuelle temaene. Videre er det en ganske jevn aldersmessig fordeling mellom 20-, 30-, 40- og 50-åringene. Andelen helt unge ledere er beskjeden, det samme gjelder personer over 60 år. Gjennomsnittsalderen er rundt 40. Utdanningsnivået er generelt høyt i utvalget. Dette henger sammen med at en stor andel er utdannede prester, samtidig som det inngår flere andre yrkesgrupper med høyere utdanning. I utvalget er det en tredel som arbeider som prest eller pastor. Den nest største gruppen er menighetspedagoger og kateketer (inkludert de som kaller seg trosopplærere). Den tredje største gruppen har betegnelsen barne- og ungdomsarbeidere. De øvrige ca. 20 prosent fordeler seg på ulike yrkesgrupper, som diakon, voksenleder, lærer, ettåring og kretssekretær. I den empiriske analysen kommer vi til å se på skillet mellom prester/pastorer og andre typer ledere. Vi kommer også til å gå nærmere inn på kategorien «organisasjonstilknytning». I og med at bare 59 av respondentene er medlem av en frikirke er det problematisk å benytte dette som en gjennomgående kategori i analysen. På bakgrunn av at både frikirkene og organisasjonene jevnt over anses som teologisk sett mer konservative enn Den norske kirke – med et unntak for KFUK-KFUM, er det aktuelt å slå disse sammen i den videre analysen. Blant misjonsorganisasjonene regnes Acta og IMF som mer teologisk konservative enn KFUK-KFUM. Av praktiske grunner vil vi som oftest operere med todelingen ansatt i Dnk/KFUK-KFUM versus ansatt i frikirke eller kristen misjonsorganisasjon.

Når det gjelder utvalgets geografiske fordeling er denne noe skjev sett i forhold til befolkningen generelt. Dette henger sammen med at vi valgte å sende undersøkelsen til ansatte i fire bispedømmer (Stavanger, Nidaros, Borg og Nord-Hålogaland). Dermed blir østlandsområdet noe underrepresentert, mens Vestlandet og Trøndelag blir noe overrepresentert i materialet. Når det gjelder befolkningstetthet er steder med under 5000 innbyggere overrepresentert. For øvrig er alle deler av landet og alle typer lokalsamfunn, representert. Overrepresentasjonen av rurale områder

kan ha noe å si for resultatene. Samtidig er det verdt å merke seg at den geografiske fordelingen trolig stemmer overens med hvor i landet kirken og de kristne organisasjonene har det sterkeste fotfestet.

Tabell 2 Den geografiske fordelingen

Landsdel/kommunestørrelse	Andel	Befolkning
Oslo/Akershus	16 %	24 %
Østlandet forøvrig	13 %	23 %
Sørlandet m/Telemark	13 %	9 %
Vestlandet	33 %	26 %
Trøndelag	16 %	9 %
Nord-Norge	10 %	9 %
Sum	101 %	100 %
By > 50.000	31 %	39 %
By 5000-50.000	36 %	51 %
Tettsted 2000-5000	19 %	8 %
Bygd < 2000	14 %	2 %
Sum	100 %	100 %

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015, SSB 2015

Av faktorer det er aktuelt å trekke inn i analysen er: Kjønn, alder, stilling (prest/pastor), utdanningsnivå og organisasjonstilknytning.

3.2 DET KVALITATIVE MATERIALET

Vi har intervjuet åtte personer som er ansatt og/eller jobber frivillig i en kristen organisasjon, og som har ansvar for formidling overfor barn og unge eller jobber tett på de som har et slikt ansvar. Et av intervjuene ble gjennomført som gruppeintervju, der fire personer fra ulike organisasjoner og med ulik fartstid deltok. Den opprinnelige planen var å følge opp dette med flere gruppeintervju, men da det viste seg vanskelig å rekruttere aktuelle personer, valgte vi i stedet å gjennomføre enkeltintervju med fire personer. I tillegg har vi gjennomført en observasjon i en undervisningstime om temaet seksualitet på en konfirmasjonsleir i østlandsområdet.

Informantene kommer fra ulike organisasjoner, men hovedvekten har sitt virke i Den norske kirke (se Tabell 3 under). Noen har lang erfaring med kristent ungdomsarbeid gjennom sin stilling. Andre er selv unge, og har kortere fartstid med å arbeide med ungdom, enten om det er via en lønnet stilling eller et frivillig verv. Gjennom å ha vokst opp i et kristent miljø har flere informanter likevel mange refleksjoner og erfaringer om hvordan kristne organisasjoner håndterer temaer som rus og seksualitet. Selv om fokuset i denne rapporten er på produksjonssiden, det vil si de som har ansvar for formidling, vil vi også trekke inn informantens erfaringer med å være på mottakersiden av slik formidling, ved at de selv har deltatt på diverse opplegg i kristne sammenhenger der rus og seksualitet har kommet opp.

Tabell 3 Oversikt over informantene

Informant (navn anonymisert)	Alder	Organisasjon	Stilling/verv	Kommer primært i kontakt m/ungdom via...	Intervju- form
Knut	30–39	Dnk	Prest	Konfirmant- og ungdomsarbeid	Gruppe
Kari	40–49	Dnk	Diakon, ungdomsleder	Ungdomsgrupper	Gruppe
Synne	30–39	Dnk	Prest	Konfirmantarbeid	Gruppe
Tone	30–39	Normisjon	Aktiv	Oppfølging ungdomsledere/ungdomsleir	Gruppe
Joakim	20–29	Den evangelisk- lutherske frikirke	Ungdomsarbeider	Ungdomsklubb og ledertrening	Ind.
Magne	20–29	Misjonsforbundet	Ungdomsarbeider	Ledertrening, div. ungdomsarbeid	Ind.
Kjetil	40–49	Dnk	Kateket	Konfirmantarbeid	Ind.
Marianne	20–29	KFUK/KFUM	Frivillig ungdomsleder	Ledertrening, konfirmantleir	Ind.

Knut er i 30-årene, jobber som prest i Den norske kirke og holder til på et tettsted på Østlandet. Han har jobbet en del år som prest, og anslår at bortimot 20-30 prosent av hans stilling går til ungdomsarbeid, inkludert arbeid med konfirmanter.

Kari er i 40-årene, og er diakon i Den norske kirke i en mindre by på Østlandet. Hun har blant annet ansvar for å drive en gruppe for ungdom som ferdes i risikoutsatte miljøer.

Synne er i 30-årene og arbeider som prest i Den norske kirke i en større by på Østlandet. Om lag 20 prosent av hennes stilling går til ungdomsarbeid, deriblant konfirmanter.

Tone er i 30-årene, holder til i en større by på Østlandet og er aktiv i Normisjon. Hun har vokst opp med ungdomsarbeid, og er nå deriblant involvert i oppfølging av ungdomsledere.

Joakim er i 20-årene og jobber i frikirken i en mindre by på Østlandet med blant annet ansvar for ungdomsarbeid. Han har vokst opp i frikirkemiljøet og har også hatt en del frivillig verv opp gjennom årene.

Magne er i 20-årene, studerer til å bli prest og jobber deltid som ungdomsarbeider i en menighet tilknyttet Misjonsforbundet. Han holder til i en større by på Østlandet. Magne har blant annet ansvar for et program som utvikler unge ledere i organisasjonen.

Kjetil er i 40-årene og arbeider som kateket i Den norske kirke. Han har ansvar for barne- og ungdomsarbeid i en menighet i en mindre østlandsk by. Konfirmantarbeid opptar mye av Kjetils arbeidstid.

Marianne er i 20-årene, studerer til å bli kateket og har hatt en rekke frivillige verv i KFUK-KFUM og i menigheter i Den norske kirke i mindre byer/tettsteder på Østlandet.

Knut, Kari, Synne og Tone deltok på gruppesamtalen som innledet datainnsamlingsperioden. Joakim, Magne, Kjetil og Marianne intervjuet vi derimot enkeltvis parallelt mens spørreskjemaundersøkelsen var aktiv. Tre forskere var til stede og gjennomførte gruppeintervjuet, mens de fleste øvrige

intervjuene ble foretatt med to forskere. Intervjuene var strukturerte, der vi fulgte en intervjuguide som var utviklet på forhånd med en gitt rekkefølge av spørsmålene (se appendiks). Dette var viktig for å sikre oss intervjudata som er sammenlignbare. Samtidig var vi fleksible i intervjusituasjonen, i form av at vi var åpne for at det kunne dukke opp nye temaer underveis i samtalen som vi ikke hadde tenkt på i forkant (se Thagaard 2002: 85).

Det er verdt å merke seg viktige forskjeller mellom gruppeintervjuet og intervjuene som ble gjennomført med enkeltpersoner. Gruppeintervjuet, der fire deltakere med ulik organisasjonstilhørighet, ulike erfaringer, ulike holdninger og så videre, fikk naturlig nok en noe annen karakter enn de øvrige intervjuene mellom forskere og én person. Selv om gruppeintervjuet også ble styrt fra vår side gjennom intervjuguiden, fortonet dette møtet seg mer som en gjensidig samtale der informantene spilte på hverandre. Mens vi forskere var mer deltakende og «styrende» i enkeltintervjuene, kunne vi i gruppeintervjuet tre mer tilbake slik at informantene fikk mer rom (se Thagaard 2002: 85; Repstad 2007/1987: 99). Gruppeintervju kan på den ene siden føre til at informantene gjør seg likere hverandre. Ikke slik å forstå at de overtar hverandres standpunkt, men situasjonskonteksten kan føre til at man demper sine holdninger for ikke å skape konflikt i gruppen. Det kan også være at holdninger som anses som politisk korrekte fremheves, mens mer utradisjonelle meninger undertrykkes (Repstad 2007/1987:99). På den andre siden, kan gruppeintervju også bidra til at forskjeller kommer tydeligere frem. Vi erfarte sistnevnte med gruppeintervjuet vi foretok. Gruppen viste seg å bestå av personer med god variasjon i erfaringer og holdninger til feltet. Enkelte uttrykte sterke meninger/standpunkt på enkelte emner. I noen tilfeller kan dette bidra til at de eller den som har andre synspunkt vegrer seg for å uttrykke sine meninger (Repstad 2007/1987: 99). I vårt tilfelle så vi derimot at dette bidro til å få frem mangfoldet av meninger i gruppen. Det at enkelte uttrykker sterke meninger på feltet kan ha ført til at de andre i gruppen med opposisjonelle meninger kan ha hatt særlig behov for å uttrykke hva de mener. Noe grovt kategorisert, opplevde vi at gruppen på fire representerte to ulike standpunkt om hva man bør formidle om seksualitet til ungdom. Dette kommer vi tilbake til i analysen (se kap 7).

Informantene ble rekruttert gjennom prosjektets samarbeidspartnere, Blå Kors og Kirkelig Ressurssenter. Vi gav riktignok noen kriterier som vi ønsket skulle være oppfylt, der erfaring med formidling om rus og/eller seksualitet var essensielt i tillegg til at informantene skulle representere en bredde med henhold til kristne organisasjoner. Dette har til dels blitt oppfylt. Riktignok er representanter fra Den norske kirke i overvekt, men det gjenspeiler også virkelighetsbildet da Den norske kirke jo utgjør majoriteten av kirkesamfunnene i Norge. Samtidig var det et viktig poeng i den kvalitative undersøkelsen (som i den kvantitative) å fange opp hvordan undervisning gjøres i ulike typer kristne miljøer. Det er imidlertid også verdt å merke seg at representanter fra ett og samme kirkelig miljø/organisasjon kan ha ulike meninger. Dette viste seg også å være tilfelle, noe vi kommer inn på i analysen. I og med at Blå Kors og Kirkelig Ressurssenter i forkant av datainnsamlingen, lanserte et undervisningsopplegg om rus og seksualitet, kan dette ha bidratt til å prege hva informantene, som også var rekruttert gjennom disse, vektla. Samtidig er det også viktig å påpeke at vi forskere kan ha tatt med oss holdninger inn i intervjusituasjonen, som vi er mer eller mindre bevisste, og som kan ha bidratt til å påvirke informantene i visse retninger.

Vi har også foretatt en observasjon på en konfirmasjonsleir hvor en av informantene hadde ansvar for undervisningen. Vi var kun til stede i en utvalgt time der seksualitet var fokus for undervisningen. Dette observasjonsstudiet er derfor begrenset med tanke på tid, type undervisningsopplegg samt til

en bestemt kristen organisasjon. Likevel gir observasjonen et innholdsrikt bilde av én måte formidling om seksualitet foregår, på et bestemt sted, av en bestemt person i en bestemt organisasjon. Selv om det mest optimale hadde vært å foreta en rekke observasjonsstudier for å fange opp den potensielle bredden som vi antar finnes når det kommer til formidlingsarbeid, bidrar denne ene observasjonen til å gi noe annen informasjon enn den kunnskapen vi ervervet oss gjennom intervjuene. Mens intervjuene gav oss kunnskap om hva informantene forteller oss at de gjør, gav observasjonen oss kunnskap om det som faktisk gjøres. Observasjonen kan derfor belyse sider som informantene ikke nødvendigvis trekker frem i intervjuene, typisk tatt-for-gitt-kunnskap. Vårt poeng med å inkludere observasjonsdata er ikke å skulle sette diskurser om formidling om seksualitet opp mot praksisen med formidling om seksualitet, for eventuelt å undersøke for om det er noen diskrepanser etc. Vårt ønskemål med å inkludere observasjonsdataene er enkelt og greit å gi en fyldigere beskrivelse av et eksempel på hvordan slik formidling foregår. Vi har valgt å vie en egen del til dette, i kapitlet «Temaer i undervisningen».

Det kunne, som nevnt, vært hensiktsmessig å gjøre enda flere observasjoner for å få et mer helhetlig bilde av hvordan kirkelig undervisning foregår på seksualitets- og rusfeltet. Som påpekt, ville observasjoner for eksempel kunne gitt oss innsyn i uuttalte aspekter ved slik formidling. Et konkret eksempel her, er hvordan kjønn spiller inn i undervisningssituasjonen. I intervjuene spurte vi om informantene hadde noen tanker om deres kjønn kan ha betydning for hvordan de underviser om seksualitet og rus, og så også for hvordan deres formidling oppfattes blant ungdom. Dette er en type spørsmål som kanskje er bedre egnet til å bli belyst gjennom observasjonsdata enn via intervju. Hvis det skal gjennomføres en eventuell oppfølgingsstudie vil vi således anbefale å utvide datainnsamlingen gjennom observasjoner av formidling på disse temaene i ulike kirkelige settinger, som et supplement til intervjuer, da gjerne gruppeintervjuer.

Studien er godkjent gjennom NSD og følger tilsynets kriterier for datainnsamling, presentasjon av data og oppbevaring av datamateriale. I arbeidet med intervjudataene har vi lagt vekt på å gjøre det umulig for andre enn informantene selv å kjenne seg igjen. Samtidig har det vært viktig å tydeliggjøre hvilken organisasjon informantene arbeider i.

4 UNDERVISNING OM RUSMIDLER OG SEKSUALITET – OMFANG OG UTBREDELSE

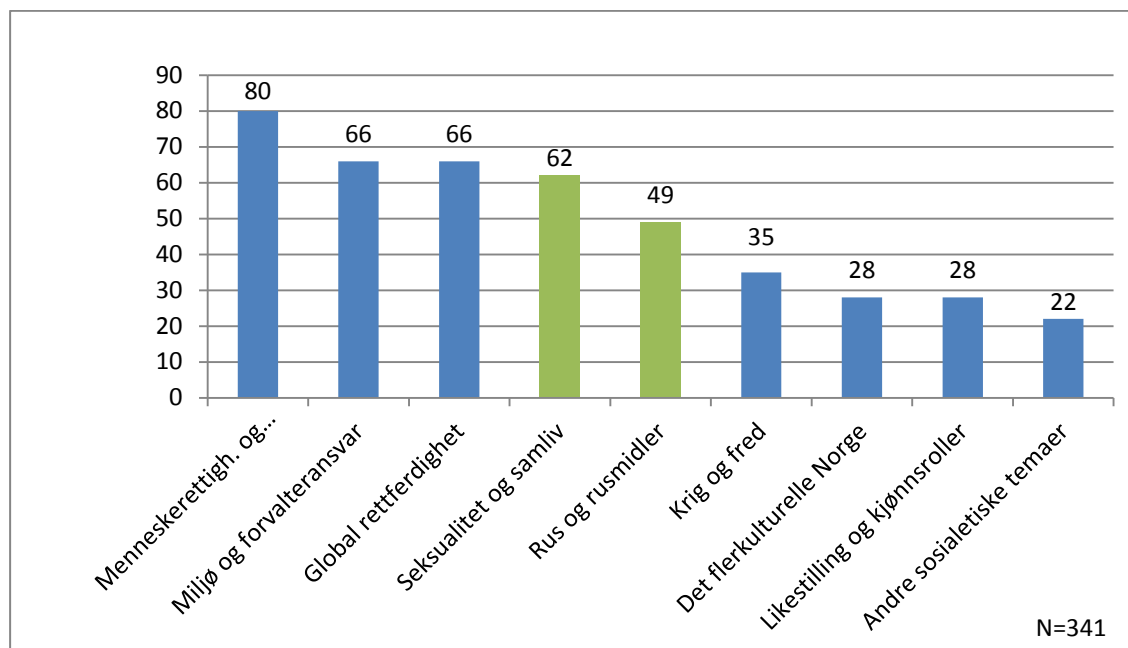
I den empiriske analysen kommer vi inn på ulike sider ved formidling knyttet til temafeltene rusmidler og seksualitet. Først skal vi se nærmere på hvor omfattende undervisningen på de aktuelle feltene er, innenfor kristent ungdomsarbeid. Videre skal vi ta for oss materiell, metoder, og syn på kirkens undervisning om temaene. Vi går også i noen grad inn på undervisernes personlige holdninger til rusmidler og til seksualitet. Først i hvert delkapittel går vi gjennom data fra spørreundersøkelsen. Dette suppleres med data fra intervjumaterialet. Vi har valgt å gå dypere inn i intervjumaterialet på enkelte aspekter, deriblant hvilke temaer som preger undervisningen på rus- og seksualitetsfeltet.

I presentasjon av de kvantitative funnene kommer vi gjennomgående til å se på om det er noen forskjell på hvordan kvinner og menn forholder seg til feltet, samt hvordan unge og eldre ledere nærmer seg tematikken. Også tilhørigheten til ulike typer kristne organisasjoner er en faktor som følges opp i analysen. Spørreskjemaet er konstruert slik at vi i mange tilfeller kan sammenlikne hvordan de kirkelige lederne ser på undervisningen som foregår på rusmiddel- og seksualitetsfeltet. På denne måten er det lettere å peke på hva som særpreger hvert av de to feltene.

4.1 UNDERVISNING OM SOSIALETISKE EMNER

De fleste respondentene i spørreundersøkelsen oppgir at de på en ukentlig basis driver med undervisning i en kristen-kirkelig setting av barn og unge. Denne undervisningen handler dels om kristen tro og tradisjon, og dels om moral og etikk. I spørreskjemaet bad vi lederne angi hvilke sosialetiske emner de i særlig grad underviser i.

Figur 1 Andel kirkelige ledere som underviser unge i ulike sosialetiske emner. Prosent

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Av de åtte temaene vi tok for oss utmerker temaet menneskerettigheter og menneskeverd seg spesielt. Hele 80 prosent av respondentene oppgir at de regelmessig driver med undervisning og formidling knyttet til dette temaet. Seksualitet og rus er ikke de mest «populære» når kirken tar opp sosialetiske spørsmål. Både menneskerettigheter og miljøvern kommer høyere opp på den kirkelige dagsorden. Men "rus og sex" er heller ikke blant temaene kirken og kristne organisasjoner forbigår i stillhet.

Med utgangspunkt i spørsmålet om undervisning i sosialetiske emner kan vi danne oss et bilde av hvor sentrale temaene rusmidler og seksualitet er i den kirkelige undervisningen blant unge. Et flertall av lederne i studien oppgir at de har vært innom seksualitet og samliv i sin undervisning. Temaet rus og rusmidler fremstår ikke like klart som en integrert del av den sosialetiske undervisningen. Av Figur 1 går det fram at rusmidler er et tema som tas opp oftere enn sosialetiske temaer som for eksempel krig og fred eller det flerkulturelle samfunn. Blant øvrige sosialetiske temaer som nevnes er vennskap og familie noe som går igjen. Temaet likestilling og kjønnsroller tas opp sjeldnere enn seksualitet, selv om mange vil mene at de er nært knyttet til hverandre. Feltet seksualitet inneholder, som vi skal komme nærmere inn på, svært mange aspekter. Dette gjør seksualitet til et tema det er vanskelig å komme utenom i undervisning knyttet til sosialetikk, men samtidig et område det er mange måter å nærme seg på.

Hvor mange underviser i både rus og seksualitet?

Seksualitet er altså et tema som i kristent ungdomsarbeid behandles oftere enn rusmidler. Hvis vi slår sammen dem som underviser om seksualitet og om rusmidler kommer vi frem til at 43 prosent av lederne i de kristne organisasjonene har begge som en fast del av sin undervisning. At nærmere halvparten av utvalget både underviser om rusmidler og seksualitet betyr ikke nødvendigvis at de kobler de to temaene direkte sammen i undervisningssammenheng. Blant dem som underviser i de to temaene svarer nær halvparten at de opplever det naturlig at de to temaene kan tas opp parallelt i undervisningen (jfr. Tabell 4). Det betyr at de som underviser i begge temaene er delt i synet på om det er hensiktsmessig å koble dem sammen eller behandle dem hver for seg.

Blant dem som sier at de ikke driver fast med undervisning omkring temaene rus og seksualitet er det en god del som oppgir at de har kommet inn på disse temaene i «uformelle samtaler» med de unge. Samtidig er det en tendens til at de som driver med systematisk undervisning om temaene ofte også kommer inn på temaene i uformelle og mer private settinger.

Av spørreundersøkelsen går det fram at prester og pastorer er blant dem som oftest underviser de unge i de aktuelle temaene. At det foregår mindre formidling omkring temaene i kristne organisasjoner enn i kirkene, tyder på at temaene i stor grad er knyttet til konfirmasjonsundervisningen. Den er det tradisjonelt prester og pastorer som har ansvaret for, selv om også andre kirkelige yrkesgrupper tar del i arbeidet. Blant ungdomsledere og trosopplærere er det mindre vanlig å drive med undervisning i disse temaene. En del trosopplærere arbeider primært med aldersgrupper under 13 år. Til tross for dette, er det likevel mer enn en tredel som er involvert i undervisning og formidling knyttet til rus og seksualitet.

Tabell 4 Andel som underviser både om seksualitet og rusmidler

	Underviser i begge emner
Prester i Den norske kirke	56 %
Pastorer/ungdomsarbeidere frikirke	51 %
Misjonsorganisasjoner	38 %
Trosopplærere	35 %
Hele utvalget	43 %
N	361

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Hvorfor er det bare omkring halvparten av de kristelige (ungdoms)lederne som driver med undervisning på de aktuelle feltene? Noen er inne på at man kan komme i en prioriteringskonflikt mellom det å snakke om sosialetikk og det å drive med rendyrket bibelundervisning. I åpne rubrikker i spørreskjemaet skriver en respondent dette: «Jeg har ikke tatt opp temaet rusmidler fordi jeg fokuserer på basis trosopplæring». En barne- og ungdomsarbeider er tydelig på at det dreier seg om prioritering: «Jeg fokuserer på Jesus og bibelundervisning. Av og til vil det være naturlig å komme innom temaet seksualitet, men sjelden». En annen barne- og ungdomsarbeider skriver dette om seksualitet: «Jeg synes ikke dette er det viktigste å prioritere i den avgrensede «taletiden» på barnelaget der jeg jobber». En formulerer seg slik: «Har kun hatt å gjøre med barn opp til 12-årsalderen, og det er formidling av bibelkunnskap og Kristustro som har hatt fokus». Sitatene viser at en del opplever det vanskelig å få plass til de aktuelle temaene når man har begrenset med tid og kapasitet. I slike tilfeller kommer «basis bibelundervisning» i første rekke.

Når det gjelder rusmidler er det flere som viser til at skolen tar opp temaet eller at de selv mangler den kompetansen som skal til for å undervise om dette. På seksualitetsfeltet er det vanligere å henvise til at man jobber med barn under 13 år og dermed synes det er uaktuelt å gå inn på det. Noen ganger blir aldersspennet i barnegruppa så stort at man ikke kan ta opp temaet på en måte som er relevant for alle.

4.2 MINDRE FOKUS PÅ RUS ENN SEKSUALITET?

De kvantitative dataene viser at undervisning om seksualitet er mer utbredt enn rus-tematikken. Det samme bildet får vi gjennom intervjumaterialet, der ingen av informantene forteller at rus er en fast del av deres formidlingsopplegg overfor ungdom. Knut, som er prest i Den norske kirke og har ansvar for konfirmanter, melder imidlertid om at rus er inkludert i opplegget for konfirmanter, men at det er en annen som har ansvar for denne bolken. Det samme er tilfelle i menighetene til andre informanter, som Magne (Misjonsforbundet) og Joakim (Frikirken). Disse forteller at rus for eksempel har vært tema på leir eller har kommet opp i pastorens andakt.

Det at rus ikke er del av det faste formidlingsprogrammet informantene har ansvar for, betyr imidlertid ikke at rus ikke blir tematisert. Marianne, som har hatt flere frivillige verv og praksis i Den norske kirke og KFUK-KFUM, forteller at rus har kommet opp som tema på ungdomsledernes møte før de skal på leir – med fokus på at leiren skal være rusfri. Magne, som er ungdomsarbeider i Misjonsforbundet, opplever at ungdommen på eget initiativ tar opp rus på lederkurset han har ansvar for. Joakim, ungdomsarbeider i Frikirken, har også streift innom rus i undervisningen av

ungdom som skal bli ledere. Joakim deltok dessuten i en panelsamtale viet til rus i menigheten for noen år siden. Kari, diakon i Den norske kirke og med ansvar for ungdomsgrupper, forteller at rus tidvis kommer opp blant ungdommen når de snakker om hva som rører seg i deres liv.

Det som synes å være et mindre fokus på rus i formidlingen til unge i kristen-kirkelig kontekst, ut fra informantenes opplysninger, kan selvfølgelig være et resultat av tilfeldigheter (selv om de kvantitative funnene tyder på at undervisning om rus er mindre utbredt enn seksualitet). Det kan også ha med å gjøre at rus ikke nødvendigvis oppfattes som en naturlig og nærliggende tematikk i ledertreningsprogram, som flere av informantene har ansvar for. Hvis opplegget er lagt opp etter et bestemt materiale, en bok eller et hefte, som ikke eksplisitt tar for seg rus (eller seksualitet), er det opp til den enkelte undervisningsansvarlige eller ungdommen selv å bringe dette på banen. I ledertreningsprogrammet Magne har ansvar for, er det i forbindelse med «hvordan-går-det»-runden som foregår i etterkant av kapittelgjennomgangen i boken de følger, at rus har blitt tematisert. I runden forteller ungdommene hvordan de har det i sitt daglige liv, og rus aktualiseres fordi fester og klassevenners rusbruk kommer opp. Dette kommer vi tilbake til under, i avsnittet om tema i rusformidlingen.

Hvorvidt rus tas opp i formidlingen, er samtidig også et spørsmål om prioritering, som påpekt over, altså om hvilke temaer som oppfattes som viktig og som de undervisningsansvarlige mener bør tas opp i ulike undervisningsfora. Samtidig er det enkelte som uttrykker at rus synes å få lite oppmerksomhet. Marianne er en av disse. Gjennom sin tid som aktiv i Den norske kirke og i KFUK-KFUM sitter hun igjen med et inntrykk om at rus er lite tematisert:

Jeg syns generelt – der hvor jeg har vært – at det har vært lite snakk om rus i forhold til undervisning. Det har vært – på alle leirer og sånn så er det forbudt med alkohol og narkotiske midler eller noe sånt, står det. Så det er jo uttalt at DET ikke er lov... Men [det er] ikke så mye snakk om hvorfor.

Andre informanter påpeker at ikke bare rus, men også seksualitet, sjelden har vært på agendaen i de kristne miljøene de er del av. Joakim forteller at især seksualitet har fått lite fokus i hans organisasjon: «Men temaet sex har det i hvert fall vært veldig lite av tidligere da. Jeg husker EN gang – det ble snakka om det EN gang mens jeg var ungdom (ler litt)». Joakim sier videre:

Altså, jeg hadde hørt masse om det – altså om sex – du ser jo det overalt, liksom. Men [jeg har] aldri hørt noen snakke om det i kirken. Så hvordan jeg skulle forholde meg til det ... Jeg vet ikke om jeg kanskje var 15 da. Men jeg visste på en måte ikke helt hva jeg skulle tenke om det, hva jeg skulle mene om det. Så at det ble snakka om syntes jeg var veldig positivt.

Joakim forteller her om ett tilfelle da sex, som han sier, ble tatt opp i kirken da han var 15 år. Nå ser det ut til at dette har endret seg ved at seksualitet tas oftere opp enn tidligere, mener Joakim.

Undervisning om seksualitet er imidlertid del av det systematiske formidlingsopplegget til flere av informantene. Synne, Knut og Kjetil, henholdsvis prester og kateket i Den norske kirke, har innlemmet seksualitet i konfirmandundervisningen. Marianne tar, på sin side, opp tematikk knyttet til seksualitet ved å snakke om hvordan vordende ledere skal forholde seg til konfirmanter, der grensesetting og skjeve maktforhold fremheves. Joakim kommer inn på seksualitet i forbindelse med etikkdelen i ledertreningen.

Noen av intervjuene etterlater dessuten et inntrykk av at det er et større engasjement for å undervise ungdom om seksualitet, enn om rus. Marianne påpeker for eksempel at «det er flere aspekter ved seksualitetstemaet» som er «spennende» og «viktig». Hun indikerer med det at seksualitet er et potensielt bredere felt enn rus, at det rommer flere problemstillinger av prekær art. Engasjementet for seksualitetstematikk kommer også, blant andre, til syne hos Synne og Kjetil. Som Synne sier, «Jeg kjenner jo at jeg brenner for dette da. Og [jeg] har kjempa for plassen til å snakke om seksualitet og kropp og grenser og de tingene der». I prioriteringen av hvilke temaer som skal med i konfirmasjonsundervisningen er altså seksualitet et av de temaene som må med, mener Synne.² Kjetil forteller at hans motivasjon for å fokusere på seksualitet bunner i hans egne erfaringer og hva han hadde behov for å snakke om da han var ung. Seksualitet «må vi formidle på en OK måte, på en trygg og god måte, som er spennende, som er sunn», understreker Kjetil. Mens cirka to timer av hans konfirmantopplegg går til seksualitet, er ikke rus en del av planen. Når vi i intervjuet spør om hvorfor han ikke har inkludert rus, sier Kjetil at han kunne ha snakket om rus, men at det bare ikke har blitt sånn.

Tiden avsatt til undervisning i kristen-kirkelig sammenheng er begrenset. Det er potensielt mange viktige temaer, men tiden og kapasiteten strekker ikke til og derfor må man ta et valg. For noen innebærer dette at seksualitet tas med mens andre sosialetiske emner må vike. For noen, som indikert over, handler valg eller bortvalg av emner om hvorvidt det passer inn i den malen de arbeider etter i den spesifikke undervisningssituasjonen de er ansvarlige for. Magne, som arbeider med ledertrening i Misjonsforbundet, peker på dette når han besvarer vårt spørsmål om hvorfor seksualitet ikke har kommet opp i undervisningen:

Hvorfor ikke? Hm ... Nei, si det! Det er et godt spørsmål. Ja, nå følger jo vi en mal i forhold til tema, og den boka [som brukes i ledertreninga] tar ikke opp seksualitet, så langt jeg husker i hvert fall. Og da er det på en måte – og når vi da er ferdig med å lese kapitlet så går vi over i et samtaleforum hvor det er DE [deltakerne] som setter agendaen.

Hvis ikke ungdommene selv tar opp seksualitetsrelaterte temaer, er det med andre ord en sjanse for at det ikke tas opp i det hele tatt, i det minste i dette forumet.

4.3 NÅR BØR MAN TA OPP TEMAENE – OG NÅR SKJER DET I PRAKSIS?

I spørreundersøkelsen spurte vi lederne som underviser i de aktuelle temaene om når de synes det er riktig å introdusere temaet i undervisningen. Det er relativt like oppfatninger om hva som er riktig tidspunkt å starte blant dem som underviser om rusmidler og blant dem som underviser om seksualitet. Aldersgruppen 11–13 år nevnes av flest som det beste tidspunkt å starte med undervisning. En noe mindre gruppe mener at konfirmasjonstiden (14–15 år) er riktig tidspunkt å introdusere temaene på. Det er en tendens til at respondentene mener at undervisningen knyttet til rusmidler bør starte tidligere enn undervisningen om seksualitet.

Vi har tidligere presentert data fra Ung i Norge-undersøkelsene. Disse viser at en god del unge har smakt alkohol og hatt samleie allerede i 13-årsalderen. Denne virkeligheten kan være noe av bakgrunnen for at mange tenker at det er gunstig å komme i gang før de unge kommer i tenårene.

² Synne fremhever også fattigdom som et viktig tema i konfirmantundervisningen. Klima har hun derimot valgt «å skyve ut».

Tabell 5 Når bør kirker og kristne organisasjoner ta opp emnet?

	Rusmidler	Seksualitet
Før de unge er 11 år	11 %	10 %
Fra de unge er 11–13 år	49 %	43 %
Fra de unge er 14–15 år	34 %	42 %
Fra de unge er 16–17 år	2 %	2 %
Fra de unge er 18 år	1 %	1 %
Ubesvart	3 %	2 %
Totalt	100 %	100 %
N	Ca. 200	Ca. 230

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

På hvilket tidspunkt starter undervisningen i praksis? Dette er det ikke helt enkelt å få tak i, blant annet fordi en del respondenter driver med undervisning på ulike alderstrinn parallelt. Men dersom man ser bort fra denne gruppen, ser det ut til at konfirmasjonsalderen er fasen der de fleste kommer inn på de aktuelle temaene. Dette er ikke overraskende på bakgrunn av at det er i denne alderen kirken kommer i kontakt med brede lag av ungdommen. I de kvalitative intervjuene kommer det fram at av 60 timers konfirmasjonsundervisning bruker to til timer på temaet seksualitet og samliv. Det settes gjerne av mindre tid til temaet rusmidler.

Tabell 6 På hvilket alderstrinn tar du vanligvis opp emnet i undervisningen?

	Rusmidler	Seksualitet
Før de unge er 11 år	1 %	2 %
Fra de unge er 11–13 år	4 %	4 %
Fra de unge er 14–15 år	55 %	65 %
Fra de unge er 16–17 år	11 %	9 %
Fra de unge er 18 år	3 %	1 %
Flere aldersgrupper	26 %	19 %
Totalt	100 %	100 %
N	Ca. 200	Ca. 230

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Temaene rusmidler og seksualitet blir også satt på dagsorden i forbindelse med leirer og ledertreningsprogrammer (16–17 åringer). I spørreundersøkelsen svarer flere at temaet rus skal man ta opp i ledertreningen. En skriver: «Vi skal ha det i ledertreningen, men vi er ikke kommet dit ennå!» En annen kommenterer det på denne måten: «Dette (med rus) er en av mange faktorer vi som ledere må ha i bakhodet som forbilder».

På konfirmantleiren er det vanlig at temaet rus kommer opp. Men ofte blir det behandlet ganske overflatisk, slik denne respondenten gir uttrykk for: «Vi har snakket om det i forbindelse med gjennomgang av reglementet for ungdomsledere på leirer. Men har ikke opplevd det som noe problem i vårt ungdomsarbeid. Kanskje litt naivt? Opplever at skolen/idretten har en del fokus på saken». Vi skal senere (kap. 8) se nærmere på hvilken rolle de kristne lederne oppfatter at de har i forhold til andre institusjoner som også driver med formidling til ungdom.

Vi spurte også i intervjuene om hvilken aldersgruppe informantene mener at det er hensiktsmessig å undervise om rus og seksualitet i kirkelig sammenheng. Noen påpeker at konfirmanntiden er riktig tid for å ta opp seksualitet, fordi konfirmasjonen utgjør en god setting for samtale om slik tematikk. Både Marianne fra KFUK-KFUM og Kjetil fra Den norske kirke peker på dette. Marianne sier for eksempel:

Jeg tror det er i hvert fall viktig når man er [i] konfirmanntid – sånn 15-aktig. Men det er jo viktig til alle aldersgrupper. (...) Jeg tenker at konfirmasjonsåret, da har man et helt år hvor man er mye i kirken, hvor man er ofte på undervisning, og man ofte har møteplasser.

Kjetil anerkjenner at det for noen kan oppleves som sent å få undervisning om seksualitet i forbindelse med konfirmasjonstiden. Som han sier; «[konfirmasjonstiden] er ikke for tidlig. Er det for sent? Kanskje for noen (...) – de er klar for å snakke om dette her når de er 10 år. (...)» Samtidig understreker han at «Men JEG tenker nok at det passer best for oss å snakke om dette her når de er konfirmanter, i den settingen her – når vi er på leir, når vi er vekk». Magne fra Misjonsforbundet mener at seksualitetsundervisningen med fordel kan begynne enda tidligere, fra 13-årsalderen:

Jeg tenker at det – nesten jo tidligere jo bedre, kanskje. For det ER en utfordring man får allerede fra man starter på ungdomsskolen – I hvert fall var det sånn da JEG gikk på ungdomsskolen. (...) Ja, i skolesammenheng og i sosiale settinger, at det kan fort være det som er tematikken man snakker om og opplever – ja, [en] kan oppleve et sexpress allerede fra 13-årsalder, det tror jeg absolutt. (...) Jeg synes det er noe man egentlig bør ha undervisning om allerede fra – ja, de er 13 år.

Når det kommer til hvilken aldersgruppe informantene mener det er viktig å snakke om rus peker de på at ungdomsskoletiden er et passende tidspunkt. Joakim (Frikirken) svarer på bakgrunn av egen erfaring:

Når jeg husker tilbake, så var det jo tidlig det ble snakk om det på skolen, og vennene mine begynte å ruse seg da – eller i hvert fall drikke. Ja, det var jo FØR ungdomsskolen. Men på ungdomsskolen i hvert fall – så begynte det. Så jeg tenker absolutt at det kan – bør prates om fra ungdomsskolealder.

I likhet med når seksualitet bør tas opp, lander Marianne også på at konfirmasjonstiden er en hensiktsmessig periode å ta opp rus. Samtidig understreker hun at

man alltid skal – kan være forebyggende da. Og jeg tror det handler om det å bli sett og bli bekrefta (...) - fra tidlig [alder] – også i kirka. Og sånn familiestøtte. (...) Jeg tror det er veldig forskjellig fra hvor man bor i landet også da. Og i hvor tidlig [alder] man kommer i nærheten av type rusmidler. Men konfirmasjonstid, det er vel ... (...) Da begynner mange veivalg da.

4.4 HVEM ER DET SOM I SÆRLIG GRAD UNDERVISER OM SOSIALETISKE EMNER?

I Figur 1 tok vi for oss åtte sosialetiske emner. I materialet er det en tendens til at de som underviser i ett av emnene også underviser i andre. Vi kan lage en indeks hvor de åtte sosialetiske emnene slås sammen til en ny variabel.³ Dermed kan vi se nærmere på hvilke grupper i det kirkelige miljø som i særlig grad driver med sosialetisk undervisning. Etter hvert skal vi også se på hva som preger undervisningen og hva de som underviser selv tenker om temaene.

³ En reliabilitetsanalyse viser at Cronbach's alpha er høyere enn 70, noe som tilsier at variablene kan slås sammen til en indeks med verdiene 0 til 8, avhengig av hvor mange emner man underviser i.

Tabell 7 Regresjonsanalyse med grad av undervisning i sosialetiske emner som avhengig variabel

	Underviser unge i sosialetiske emner (beta)
Kjønn (mann gis høy verdi)	-.04
Alder	-.10*
Bostedstype	.03
Gift/ikke gift	.07
Utdanningsnivå	.18***
Prest/pastor eller annet	.16***
Tilknytning til Den norske kirke	.11*
Stillingsprosent i kirke/kristne organisasjon	.18***
Antall år i stilling	.15***
Forklart varians (R2)	.23

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

*Sign. på 10%-nivå, **Sign. på 5%-nivå, ***Sign. på 1%-nivå

En regresjonsanalyse viser at det i hele utvalget er en tendens til at kvinner og menn underviser omtrent like mye i sosialetiske emner. Godt voksne ledere underviser mer i slike emner enn yngre ledere. Høyt utdannede underviser mer enn lavt utdannede. Prester/pastorer, samt ansatte i Den norske kirke, underviser generelt mer i sosialetiske emner enn personer som jobber i frikirker eller i kristne organisasjoner. Også stillingsandel og antall år i stillingen har en positiv effekt på grad av involvering i denne typen undervisning. Dette betyr at de som driver med undervisning i sosialetiske temaer, slik som rus og seksualitet, jevnt over har høy kompetanse og lang erfaring fra kristent ungdomsarbeid.

Vi har også foretatt separate analyser av undervisningen på rusfeltet og seksualitetsfeltet. Det er en tendens til at menn underviser mer både om seksualitet og om rus. Forskjellene mellom kjønnene har sammenheng med at menn oftere enn kvinner er prester og dermed har hovedansvar for konfirmantundervisningen. Forskjellen mellom kjønnene når det gjelder undervisning om seksualitet, forsvinner når vi kontrollerer for alder og stilling (prest/ikke-prest), men består fortsatt på rusfeltet. Menn er altså mer involvert i formidlingen på rusfeltet enn kvinner, uavhengig av alder og stilling. Av de ulike yrkesgruppene er det prester i Den norske kirke som oftest driver med undervisning relatert til rusfeltet (60 %), mens ledere i Indremisjonsforbundet sjeldnest gjør det (39 %). En liknende tendens finner vi når det gjelder seksualitet.

5 UNDERVISNINGSMATERIELL OG UNDERVISNINGSMETODER

Hvilken type materiell brukes i undervisning knyttet til rus og seksualitet? Synes medarbeiderne at det er mangel på materiell eller har de god tilgang på relevant materiell? Av Tabell 8 ser vi at de fleste som underviser på de to feltene setter sammen sitt eget opplegg. Dette skyldes ikke primært at det mangler materiell på området. Et annet sted i spørreskjemaet spør vi nemlig om respondentene mener det er mangel på slikt. Her svarer 20 prosent av de som underviser om rusmidler bekreftende, mens 23 prosent av de som underviser om seksualitet mener det samme. Grunnen til at det store flertallet lager sitt eget opplegg er trolig at de foretrekker å kombinere elementer fra ulike kilder og sette sammen et opplegg som passer dem selv og måten de ønsker å undervise på. «Jeg henter litt herfra og derfra», som en av respondentene skriver. Av tabellen går det fram at mange trekker inn materiell produsert av forskjellige kristne organisasjoner. En betydelig gruppe bruker materiell som er laget av den organisasjonen de arbeider for. En like stor gruppe benytter seg av materiell fra andre kristne organisasjoner. Det er tydelig at man låner av hverandre. Opplegget som kalles "Sunt og sant" er utarbeidet av Blå Kors i samarbeid med Kirkelig Ressurssenter mot vold og overgrep. Opplegget tar både for seg rus- og seksualitetsfeltet og kan brukes av personer som underviser om begge deler. Det ble lansert i 2014 og kan bestilles eller lastes ned fra internett. Allerede et års tid etter at det ble lansert er opplegget tatt i bruk av ni prosent av dem som underviser om rusmidler og syv prosent av dem som underviser om seksualitet. I tillegg benytter syv prosent av dem som underviser om rus seg av annet materiell fra Blå Kors (filmen "Festen" nevnes). Blant de kristne organisasjonene i undersøkelsen er det flest som bruker "Sunt og sant" blant ansatte i KFUK-KFUM. Det er færrest i Indremisjonsforbundet. Også blant trosopplærerne er det flere enn gjennomsnittet som har tatt i bruk "Sunt og sant". Blant dem som underviser om seksualitet er det elleve prosent som benytter seg av nettsiden «guttogjente.no». Nettsiden tilbyr unge veiledning i spørsmål som har å gjøre med kropp og følelser, sex og samliv ut fra et kristent livssyn. En rekke kristne organisasjoner støtter nettsiden, blant annet ImF-Ung, Acta og friBU (Frikirkens barn&unge).

Tabell 8 Bruk av ulike typer materiell i undervisningen

	Rusmiddelfeltet	Seksualitetsfeltet
Egenprodusert materiell	71 %	73 %
Materiell produsert av organisasjonen jeg arbeider i	17 %	25 %
Materiell produsert av annen kristen organisasjon	20 %	26 %
«Sunt og sant» (Blå Kors/Kirkelig Ressurssenter)	9 %	7 %
Annet materiell fra Blå Kors	7 %	-
Materiell fra nettsiden «guttogjente.no»	-	11 %
Annet materiell (konfirmantbok, nettsider etc.)	21 %	16 %
N	Ca. 200	Ca. 230

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Også blant informantene kommer det frem at de liker å kombinere materiell fra ulike kilder og sette det sammen til sitt bruk. Synne (Den norske kirke), for eksempel, synes det er en del kilder å hente materiale fra, og mener at det fungerer godt å sette sammen materiale fra ulike steder til et egnet opplegg i undervisningen. Hun sier:

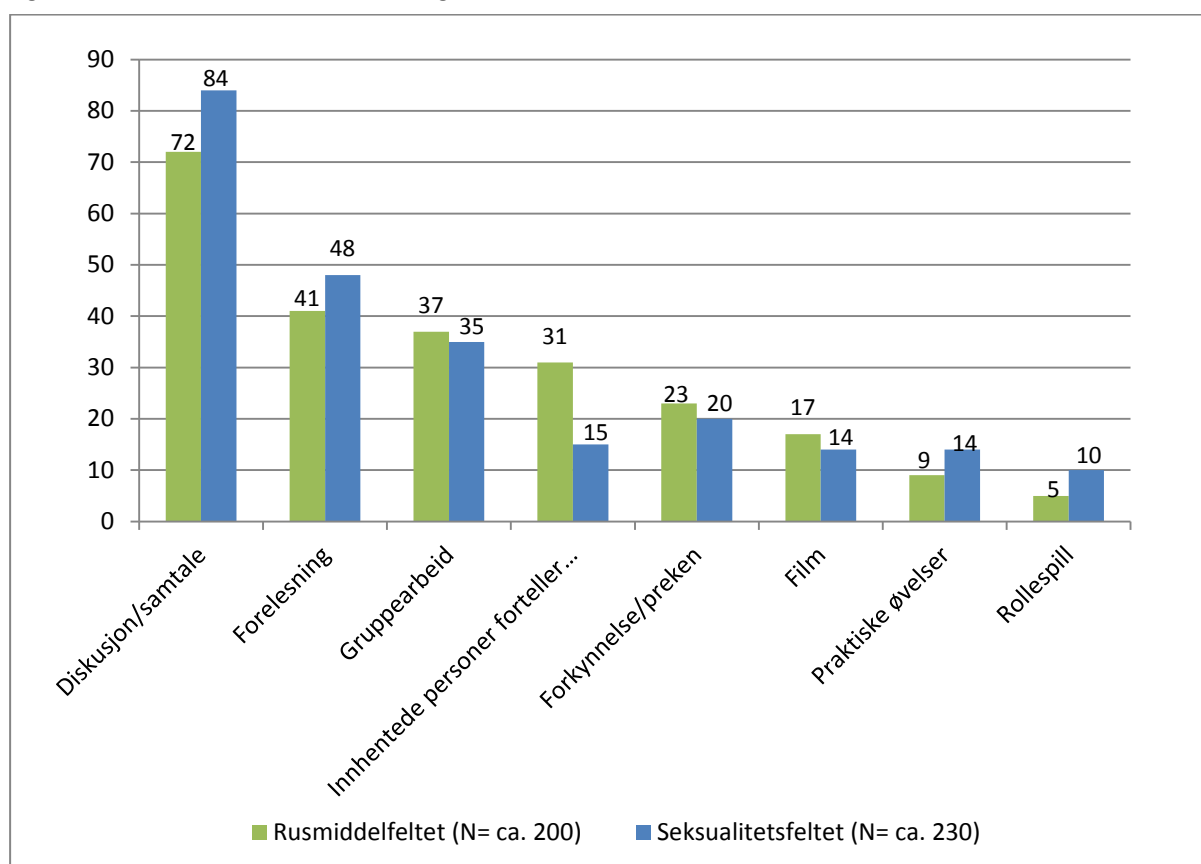
(...) jeg er nok del av en tradisjon hvor jeg synes at det er veldig greit og fint, og at det er ganske mye å plukke av. (...) Altså det er flere sånne steder – mange steder, egentlig, hvor jeg henter en del av de tingene, og gjør en del sjøl. Og jeg er nok – kanskje fordi jeg er litt sånn akademiker – ikke sant – Og synes ofte at sånn[e] ferdige opplegg blir liksom gode på noe, men ikke på noe annet.

Tone fra Normisjon, som ikke selv er undervisningsansvarlig men som snakker mye med de som underviser, uttaler seg derimot noe kritisk til hva som foreligger av materiale og også den tilfeldige bruken blant de som underviser:

Jeg tenker [at] det spørres enormt etter – jeg får enormt mye spørsmål om det: 'Hva har du på dette? Og hva kan vi bruke? Er det noe du vet funker?' Og da med en sånn undertittel på at 'ja, vi plukker litt her og litt der, men det ER ingen ting vi egentlig kjenner [at] funker'. (...) Ja, det er mange som plukker og velger, og så blir det jo litt sånn tilfeldig, og DET synes jeg er litt sårbart... at det skal være veldig tilfeldig sammensatt (...).

Bruk av materiell og bruk av metoder i undervisningen henger nært sammen. Undervisningsoppleggene som er i bruk i kristne organisasjoner tar utgangspunkt i ulike pedagogiske tenkninger. Noen av oppleggene passer for dem som foretrekker forelesningsformen eller andaktsformen når de tar for seg et tema. Andre ønsker å involvere de unge i sterkere grad og trekker inn gruppearbeid og praktiske øvelser. Av Figur 2 går det fram at diskusjon og samtale er den dominerende metoden når kirkelige ledere underviser om rusmidler eller seksualitet. «Diskusjon» kan imidlertid innebære ulike grader av deltakerinvolvering.

Figur 2 Bruk av ulike metoder i undervisningen. Prosent

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Når vi ser på de hyppigst brukte metodene er det ikke så stor forskjell mellom undervisningen som omhandler rusmidler og seksualitet. Men, som det fremgår av tabellen, benyttes et bredere spekter av metoder i seksualitetsundervisningen enn i rusundervisningen. I spørreundersøkelsen bad vi respondentene angi inntil tre metoder som de hyppig benyttet seg av. Det viser seg at klart flere trekker inn praktiske øvelser og rollespill i formidlingen omkring seksualitet enn i formidlingen omkring rus. Det innebærer at de unge engasjeres på en bredere basis.

Det er flere eksempler på bruk av praktiske øvelser i formidlingen om seksualitet blant informantene. Knut og Synne, begge prester i Den norske kirke, forteller for eksempel at de benytter seg av det som kalles «Stopp-øvelsen».⁴ Øvelsen knyttes til grensesetting hvor det handler om «å finne sin egen intime sone», som Knut uttrykker det, og med det innebærer øvelsen også å lære seg ikke å bryte andres intime grense. Det handler om å «lære seg å si stopp når man føler at det er riktig. Og da snakke om at ingen har krav på ens kropp og så videre», sier Knut videre. Synne beskriver øvelsen slik:

(...) Jeg pleier å ha dem [konfirmandene] på to rekker, og så går den ene imot og så går den andre imot, og så skal den som går stoppe, og så skal den andre si stopp. (...) Og der bruker jeg Moses og tornebusken som er hellig. Altså, ta av deg på beina for du står på hellig grunn. Og når vi nærmer oss hverandre, så nærmer vi hverandres hellige grunn, og det skal vi være ydmyke overfor da, og hvordan gjør vi det. Og så øve seg på – Vi har ulike grenser (...) jeg synes det kan være greit å gå tett på, men det er ikke sikkert andre – selv om de kjenner dem – [synes det].

Et annet eksempel på en praktisk øvelse som tas i bruk i forbindelse med undervisning om seksualitet, er såkalte «Vote with your feet». Øvelsen innebærer at ungdommene tar stilling til ulike påstander ved å gå til et bestemt hjørne som representerer hvorvidt man er for eller imot påstanden. Marianne (KFUK-KFUM) peker på øvelsen som nyttig fordi den aktiviserer de som «er veldig sjenerte, og [som] ikke tør å si så mye høyt». Kari (Den norske kirke) opplever at øvelsen bidrar til «mye refleksjon» hos ungdommen.

Formidlingen på rusmiddelfeltet preges av at det er vanlig å hente inn personer utenfra som forteller ut fra en profesjonell ekspertise på feltet eller egne erfaringer. Det kan for eksempel dreie seg om politi, helsesøster eller en tidligere rusmisbruker. På spørsmål om hvilke eksterne personer som trekkes inn i formidlingen om rusmidler nevnes oftest representanter fra en kristen organisasjon som har en spesiell kompetanse på feltet. Deretter følger politi og helsepersonell. Også nå det gjelder seksualitet benyttes ofte representanter fra en kristen organisasjon eller helsesøster. Politi benyttes i liten grad, men derimot «privatpersoner». Dette kan dreie seg om lærere eller andre kirkelig ansatte. En skriver at andre (noe eldre) ungdommer trekkes inn i undervisningen: «Jeg benytter trygge ungdommer som er nær ungdom i alder og som formidler de verdiene kirken står for».

Blant informantene forteller Knut (Den norske kirke) og Joakim (Frikirken) om bruk av eksterne personer i formidlingen om rus i deres menigheter. Knut mener at det er viktig å få frem førstehåndskunnskap fra rusmisbrukere, slik at ungdommen kan få innblikk i hva rusmisbruk kan føre til. Han sier:

Og på et sånt tema [rus] så tror jeg det er veldig bra å bruke eksterne ressurspersoner, fordi at man kan – altså erfaringene med dumme valg som er gjort som er rustilknyttet, de er såpass store og en bør få

⁴ Denne øvelsen brukes for øvrig også i opplegget til Sunt og sant, men Synne forteller at hun har hentet den fra boka *Grenser som skaper* (IKO), mens Knut har den fra undervisningsboka *KRIK-konfirmanden*, som er en undervisningsbok.

høre om hvordan livet blir forandret etter ... etter [en] tid med rus. Det er viktig å få høre fra andre. (...) at det blir erfaringsbasert.

Joakim peker på at bruken av tidligere rusmisbrukere i formidlingen om rus jo blir litt skremselsorientert, men at det forsøksvis formidles

på en pen måte. Fortelle at en skal være litt sånn forsiktig. Men samtidig som det jo er viktig å fortelle hvordan det – hvordan det KAN ende, og ... at man er klar over at – at man KAN bli avhengig av rus da.

Det er få tydelige forskjeller mellom kvinners og menns undervisningsmetoder. Men det er en tendens til at menn oftere benytter seg av forkynnelse, mens kvinner oftere trekker inn praktiske øvelser. Denne forskjellen gjør seg både gjeldende innenfor rusfeltet og seksualitetsfeltet. Forskjellene mellom kvinnelige og mannlige undervisere på rusfeltet består også etter at vi har kontrollert for alder og kirkelig stilling. Men på seksualitetsfeltet er det bare signifikant forskjell i bruken av forkynnelse, når vi tar hensyn til alder og stilling. Kanskje noe overraskende er det faktisk slik at prester sjeldnere bruker forkynnelse som tilnærmingsmåte enn andre kirkelig ansatte som underviser i emnet. Det er i de lavkirkelige organisasjonene at forkynnelse er en vanlig tilnærmingsmåte. Jevnt over er det slik at ansatte i Den norske kirke benytter et bredere spekter av tilnærmingsmåter enn ansatte i frikirker og kristne organisasjoner. Bruken av «personer som forteller om personlige erfaringer» er mest vanlig i frikirkene, mens praktiske øvelser og gruppearbeid er mest vanlig blant trosopplærere i Den norske kirke.

Også blant informantene fremheves viktigheten av dialog, at ungdommene må gis mulighet til å reflektere og diskutere i undervisningen. Magne (Misjonsforbundet) forteller imidlertid om hvordan seminarer om seksualitet i forbindelse med ungdomsleir i regi av hans menighet har vært preget av monolog fremfor dialog. Det er riktignok noen år siden han deltok, og da fikk han som ungdomsleder være med å observere guttesamlingen (seksualitetsundervisningen ble delt mellom en guttegruppe og en jentegruppe). Magne uttrykker seg kritisk til undervisningsformer som ikke engasjerer ungdommen:

Jeg synes undervisning om seksualitet i form av monolog – eller i form av at man underviser og ikke har en dialog på det, fungerer ganske dårlig. (...) Og hvor det er en eller to personer som snakker om det, og så skal de andre sitte og høre på. Jeg tror absolutt det er den enkleste måten å gjøre det på (ler litt), fordi da slipper man å forholde seg til hva andre tenker. Jeg tror at ved å holde seminarer hvor man bare underviser, så får ikke ungdommene selv reflektert over hvor de står og hva de [mener]. Da blir det mer sånn – de bare tar imot og så, sannsynligvis så slipper de det ganske kjapt etter at de er ferdig på leiren. Så jeg ville nok heller hatt mindre grupper og heller snakke om det i et forum enn å ha undervisning alene om det.

6 HOLDNINGER TIL RUSMIDLER OG SEKSUALITET

6.1 HOLDNINGER TIL KRISTEN TRO OG RUSMIDLER

I spørreundersøkelsen inngår en rekke spørsmål som tar for seg respondentenes eget forhold til de to temaene rapporten handler om og til kirkens ansvar for å veilede de unge mer generelt.

I rapporten *Fra vann til vin*, som KIFO utarbeidet for Blå Kors i 2012, går det fram at holdningene til rusmidler i kristne kretser har blitt mer liberale over tid (Botvar og Skålvoll Urstad 2012). Ungdom som er aktive i kristne miljøer drikker mindre alkohol enn annen ungdom. Likevel er det etter hvert et mindretall blant aktive kristne som helt og holdent avstår fra alkohol. Det viste seg også at de mellom 18 og 24 år som hadde lederoppgaver, ikke drakk mindre enn dem som ikke hadde slikt ansvar. I dag er det vanlig at kristne ledere står for et måteholds-standpunkt til alkohol. I hvilken grad varierer synet på alkohol blant dem som underviser unge?

Tabell 9 Holdninger til kristen tro og rusmidler

	Andel enige
Kristne miljøer bør være helt frie for alkohol	62 %
Det er for mye alkoholbruk blant kristne	36 %
Bibelen gir ikke entydige svar om alkohol	31 %
Har opplevd rusmiddelbruk på kristent arrangement	29 %
Jeg nyter selv alkohol noen ganger i måneden/oftere	23 %
Som kristen bør man være helt avholds	13 %

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Det er stor grad av enighet om at kristne miljøer skal være helt frie for alkohol og narkotika. Om lag 20 prosent er ikke enig i en slik påstand. Det er færre som er enig (31 %) i at Bibelen ikke gir entydige svar om alkoholbruk enn det er som er uenige (41 %). Et mindretall på 23 prosent oppgir at de drikker alkohol noen ganger i måneden eller oftere. Ifølge dataene er det et mindretall som er helt eller tilnærmet avholds.

De tre spørsmålene «kristne miljøer bør være helt frie for alkohol», «Det er for mye alkoholbruk blant kristne», samt «Som kristen bør man være helt avholds» er beslektet og kan inngå i en indeks over grad av restriktivitet (Cronbachs $\alpha = .70$). Det er ingen forskjell på kvinner og menn når det gjelder syn på rusmidler i kristne sammenhenger. Derimot har yngre ledere et klart mindre restriktivt syn på rusmidler enn eldre. Det er også klare forskjeller mellom dem som er ansatt i Den norske kirke eller KFUK-KFUM på den ene siden, og frikirker eller konservative misjonsorganisasjoner, på den andre. Den sistnevnte gruppen har det mest restriktive synet på rusmidler.

6.2 HOLDNINGER TIL KRISTEN TRO OG SEKSUALITET

Også når det gjelder holdninger til seksualitet er det betydelig variasjon i materialet. Et flertall på 51 prosent mener at sex før ekteskapet er galt fordi det står i Bibelen. Et mindretall på 35 prosent er uenig i dette. Det er også flere som mener at det er galt at to av samme kjønn lever sammen i et

forpliktende samliv (45 %), enn det er som mener at det kan forsvares (41 %), mens 14 prosent ikke tar stilling til påstanden. Når det gjelder synet på homofilt samliv er respondentene delt omtrent på midten. Dette reflekterer den pågående diskusjonen omkring spørsmålet i kirkelige kretser.

Selv om mange mener at sex før ekteskapet er galt, er det svært få som vil hevde at onani er ensbetydende med synd. Det er generelt sett lite fokus på begrepet «synd» i undervisningen knyttet til temaene rusmidler og til seksualitet.

Tabell 10 Holdninger til kristen tro og seksualitet

	Andel enige
Sex før ekteskapet er galt fordi det står i Bibelen	51 %
Ikke galt at to av samme kjønn lever i forpliktende samliv	41 %
Kristne organisasjoner har ofte et negativt fokus på seksualitet	40 %
Bibelen gir ikke entydige svar på spørsmål om seksualitet	27 %
Kristne miljøer stiller sterkere krav til jenter enn gutter ndg dette	21 %
Likestilling blant kvinner og menn har gått for langt	9 %
Onani er alltid synd	4 %

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Til tross for dette er det ganske mange som kan sies å ha en restriktiv holdning til seksuell praksis som ikke rammes inn av ekteskap mellom en mann og en kvinne. De tre påstandene «Sex før ekteskapet er galt», «Det er galt at to av samme kjønn lever i samliv» og «Onani er synd» henger sammen og kan inngå i en indeks (Cronbachs $\alpha=.80$). På samme måte som vi fant når det gjaldt holdning til rusmidler er det særlig alder og organisasjonstilknytning som gir utslag. Det er ingen signifikant forskjell mellom kvinner og menn når det gjelder en restriktiv holdning til seksualitet utenfor ekteskapet. Derimot er det klart at yngre ledere er langt mer liberale til seksuell praksis utenfor det tradisjonelle ekteskapet enn det eldre ledere er. Det er også en tydelig sammenheng mellom grad av restriktivitet og organisasjonstilknytning. De som er ansatt i Dnk og/eller KFUK-KFUM har en mer liberal holdning enn dem som jobber i en frikirke eller i en misjonsorganisasjon.

Det at holdningene til rusmidler og til seksualitet reflekterer organisasjonen man er en del av, er ikke overraskende. Alderssammenhengen vi finner i materialet tyder imidlertid på at det pågår et skifte innenfor flere av organisasjonene i retning av mer liberale holdninger.

7 TEMAER I UNDERVISNINGEN

Det er ikke så lett å skulle sammenlikne temaer som tas opp i undervisningen på rusmiddelfeltet og på seksualitetsfeltet. For det første er «seksualitet» et emne som aktualiserer flere og bredere problemstillinger enn «rusmidler». For det andre finnes det temaer som er sentrale for det ene feltet som er temmelig perifere når det gjelder det andre. Til tross for dette er det en rekke temaer som er relevant for begge. Hvilke temaer betones så på hvert av de to feltene vi tar for oss?

Tabell 11 Temaer i undervisningen

	Rusmiddelfeltet	Seksualitetsfeltet
Gruppepress	52 %	34 %
Rusens effekter	52 %	-
Grensesetting	49 %	77 %
Kristne verdier	40 %	59 %
Kropp	-	50 %
Selvtillit, selvbylde	31 %	46 %
Forelskelse	-	41 %
Ungdomskultur	31 %	-
Ekteskap	-	21 %
Vold/overgrep	12 %	19 %
Jus/lovverk	10 %	8 %
Seksuell identitet	-	19 %
Sex	8 %	19 %
Pornografi	-	16 %
Kjønnsroller	-	12 %
Begjær	-	11 %
Rus, rusmidler	-	10 %
Prevensjon	-	8 %
Psykisk helse	8 %	5 %
Synd	2 %	5 %
N	Ca. 200	Ca. 230

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Tabell 11 viser hvilke temaer som går igjen i undervisning knyttet til rusmidler og seksualitet i en kristen-kirkelig setting. En del av de temaene som ofte tas opp er felles for de to. Dette gjelder temaer som grensesetting, kristne verdier, selvbylde og gruppepress. Fellestemaer som berøres i mindre grad er: Vold/overgrep, jus/lovverk, sex samt psykisk helse. Det ser med andre ord ut til at de overordnede perspektivene i undervisningen langt på vei er de samme. Av alle som underviser er «kristne verdier» et av temaene som oftest nevnes. Derimot ser spørsmålet om hva som knytter seg til begrepet «synd» ut til å være lite i fokus. På bakgrunn av tidligere forskning synes det som diskursen om synd/ikke-synd blir stadig mindre vektlagt (jfr. Repstad 2008; Johnson Hov og Trysnes 2010). Det er nærliggende å anta at dette er et uttrykk for at det har skjedd endringer i måten man underviser om sosialetiske temaer på. Fortsatt står kristne verdier sentralt i undervisningen, men hva som er synd eller ikke, tones ned. Heller ikke «ekteskap» og «sex» er blant de hyppigst nevnte

temaene, selv om de fortsatt blir tatt opp i undervisningen. Med utgangspunkt i datamaterialet kan vi spørre om det er forskjell på hvilke grupper av kristne ledere som tar opp temaer som kristne verdier, sex og synd.

Det gjør seg i materialet gjeldende interessante forskjeller mellom mannlige og kvinnelige ledere. På rusfeltet er det slik at mannlige ledere oftere enn kvinner tar opp temaene kristne verdier, samt rusens effekter. Dette peker i retning av en tradisjonell (advarende) kristen tilnærming. Når det gjelder seksualitet er det slik at kvinner oftere enn menn tar opp temaer som kjønnsroller og selvbylde, mens menn i sterkere grad enn kvinner er orientert mot kristne verdier, ekteskap, synd og sex (i betydningen samleie). Sammenhengene som har å gjøre med ekteskap, synd og pornografi holder seg signifikante også etter kontroll for alder, stilling og organisasjonstilknytning.

7.1 UNDERVISNING OM RUS: DET KVALITATIVE MATERIALET

I informantenes framstilling av undervisningen om rus, er det især grensesetting, ansvarliggjøring, gruppepress og rusens negative konsekvenser som tematiseres. Det virker som at alkohol får mest oppmerksomhet når det gjelder den organiserte formidlingen om rus mens tobakk aktualiseres i forbindelse med ungdomsledere på leir, som vi går nærmere inn på under. En grunn til fokuset på alkohol kan være, som en informant foreslår, at narkotika er mindre utbredt (i hvert fall ut fra dennes oppfatning) og dermed oppleves som mindre relevant å tematisere. Narkotika, eller «harde» rusmidler er riktignok ikke fraværende i undervisningen. Knut i Den norske kirke forteller at fokuset i hans menighet, da gjerne via formidlingen til eksterne ressurspersoner, har vært på overgangen fra milde til harde stoffer. Knut beskriver:

[Undervisningen] har vært over på harde [rusmidler]. Men altså, det harde har jo hatt sin start i det mildere. (...) Fest med forsiktig drikking, og så har man prøvd andre stoffer, og så er det vel noen som har blitt hekta på enda tyngre stoffer. Men de har også bare hatt den vanlige helgefylla med ... – [der man] har gjort noen dumme valg da, som har ført til fengselsstraffer og ... I fjor så hadde vi med oss en lokal lensmann, som fortalte om det å sette grenser. Om hvilke muligheter man har til sjøl å velge hvilket liv man skal ha. Og da veldig mye fokus på venner, rus, når man lever sammen med noen. Og det å også tørre å sette grenser der også... For det er jo det det handler om der også – å sette grenser.

Fokuset på grensesetting når det kommer til rus, pekes også på av andre informanter. Grensesetting kan bety så mangt, men en betoning av å utvise kontroll, stå imot gruppepress og ta ansvar for egne valg og handlinger går igjen.

Ingen av informantene fremmer total avholdenhet som et ideal når det kommer til alkoholbruk. Dette henger nok også sammen med at ingen av dem selv er avholds.⁵ Magne (Misjonsforbundet) beskriver seg selv som «måteholds», men forteller at ungdommene han underviser i forbindelse med et ledertreningsopplegg har tatt et valg om ikke å drikke alkohol. I den såkalte «hvordan-går-det»-runden i Magnes undervisning, har ungdommen tatt opp spørsmålet om hvordan de skal håndtere situasjoner der de blir invitert med på fester hvor de vet det vil være alkohol. Magne forteller:

(...) Det scenarioet jeg husker, er jo at det er to av dem som snakker om at klassen hennes hadde en klassefest. De visste at det kom til å være alkohol der, og de valgte å være hjemme. Så er det en i tillegg

⁵ Vi har riktignok ikke kunnskap om alle informantenes standpunkt her, men i hvert fall for de som uttrykte seg om rus, kom det frem at de selv drikker litt alkohol.

som egentlig kunne ha ønsket å være med på den festen uten å drikke alkohol. Så da blir spørsmålet: Hva er det riktig å gjøre, hvis man ønsker å være tydelig på hvor man står [mht alkohol] i forhold til sine venner? Er det da viktig at man ER på den festen uten å drikke alkohol, eller er det riktig ikke å gå på festen i det hele tatt og heller sitte hjemme og gjøre andre ting?

I slike sammenhenger synes Magne at det er viktig at ungdommen snakker sammen og finner frem til hva de mener er riktig. Han understreker at «som leder (...) ønsker [jeg] ikke å komme med svar – eller ønsker ikke å si at sånn bør du gjøre eller sånn må du gjøre». Magne husker ikke helt hva konklusjonen ble i denne saken, men mener personlig at

det er viktig at man også KAN dra på sosiale settinger med alkohol og velge å ikke drikke alkohol. Ikke fordi man først og fremst bare skal vise at man – ‘hei, jeg drikker ikke alkohol, kanskje du heller ikke skal gjøre det’, men at man er der – kan vise at de er en kristen, men allikevel kan jeg ta del i sosiale settinger hvor det er alkohol til stede, men min integritet som kristen veier tyngre [enn] det sosiale presset i forhold til alkohol.

Magne peker videre på at han synes det gjennomgående er vanskelig i undervisningen å ta en avveining på «hvor mye svar jeg skal – eller hvor mye jeg skal si [av] mine egne tanker og på en måte komme med svar.» Han utdyper:

som sagt så er mitt hovedanliggende at ungdommen selv skal reflektere og snakke sammen, mer enn at jeg skal fortelle dem hvordan de skal leve livet sitt. Og DET er en – ja, det er en issue hver gang det kommer opp sånne temaer, om hvor skal jeg plassere meg sjøl, hva skal jeg si og hva skal jeg la være å si? Sånn som jeg prøver å løse det, er å fortelle litt av hvor jeg står hen i forhold til mitt eget liv, og være tydelig på at dette her er ikke – dette her trenger ikke å være normalen som dere bør følge. Men det er sånn jeg har reflektert over mitt eget liv, og så oppfordrer jeg dem til å reflektere over hvor de ønsker å stå hen, først og fremst.

Hvor mye han skal si om hans personlige standpunkt, er kanskje en ekstra vanskelig avveining i situasjoner som den beskrevet over, der Magne som selv har et måteholdent alkoholforbruk skal gi råd til ungdommer som er avholds. Som Magne svarer på vårt spørsmål om hans måteholdsstandpunkt gjør det enklere eller vanskeligere å snakke om alkohol til ungdom; «en avholdssituasjon er mye lettere å forklare enn en måteholdssituasjon. Jeg tror det tar ganske mye lengre tid å forklare hvorfor man velger å drikke litt, men ikke drikker seg full». Selv om Magne uttrykker usikkerhet omkring spørsmålet om «hvor mye han skal si av mine egne tanker», er Magne for øvrig også opptatt av å være åpen om egne erfaringer, noe vi kommer nærmere inn på under.

Joakims (Frikirken) tilnærming til rustematikken ligner Magnes: han også er måteholds, mener at ungdom må ta egne valg, men fremhever samtidig at det er essensielt for ethvert (kristent) menneske å beholde kontroll.

Jeg tenker at folk må reflektere over det sjøl. Men som JEG ser det så mener jeg ikke det er feil å drikke LITT, sånn at man har kontroll, liksom. Men at det å miste kontrollen over seg sjøl, tenker jeg – da begynner det liksom å skurre litt for meg, i hvert fall i forhold til Bibelen. Og i forhold til det jeg tenker også er lurt.

Bibelen er «en rettesnor for livet», mener Joakim, og viser til hvordan bruk av Bibelen kan utspille seg i forbindelse med ungdommens spørsmål om hva som er greit med henhold til alkoholforbruk. Han utdyper:

Ja, vi bruker jo Bibelen – fordi at vi tenker at det er – det er liksom en rettesnor for livet. Når det kommer til rus så står det jo ikke så veldig mye om det. Men da blir det jo gjerne type sånn – eller det står: Drikk dere ikke fulle på vin. (...) Men så kommer de [ungdommen] jo gjerne og spør – Ja, DET er et veldig typisk spørsmål: 'Hvorfor kan ikke vi drikke hvis Jesus drakk vin hele tida?'. Da er svaret at – altså det er jo ikke alltid svart/hvitt... Men jeg pleier å si, i hvert fall at jeg tror at – for det første at det var en litt annen drikkekultur i Israel på den tida enn det er i Norge i dag. At det ikke handla om å drikke seg full, nødvendigvis, men å drikke god drikke til mat. Og så kommer jo det at Jesus gjorde vann til vin alltid opp. Og da tenker jeg at den historien handler litt om at det var flaut (...) for den familien at det ikke var mer vin igjen. (...) Jeg mener jo ikke at det handler om at det er greit å drikke seg full i hvert fall. DET mener jeg ikke det er belegg for noe sted i Bibelen.

For Joakim sin del virker det som, ut fra dette utsagnet, at de spørsmålene han må besvare fra ungdom handler om hvorfor man som kristen bør begrense alkoholforbruket. Selv om også Joakim er opptatt av at ungdommen skal ta egne valg, er det likevel et tydelig budskap i det han formidler der det å drikke seg full er å gå over grensen for hva som er greit.

Det er for øvrig interessant å sammenligne Joakims bruk av Bibelen når han snakker om rusformidling i sin kirkelige setting, med hvordan Knut i Den norske kirke svarer på spørsmål om teologi knyttes inn i formidlingen om rus i hans menighet. Knut svarer at

Altså indirekte gjør det jo det da, men ikke sånn veldig direkte, vil jeg si. Men det handler – altså teologi er jo så mangt da – om valg og livsførsel, for å si det sånn. Men vi bruker ikke 'Drikk ikke lenger bare vann, men bruk litt vin for din mage og fordi du så ofte er syk' [henviser her til 1. Tim. 5, 23] osv., osv. Nei (latter). Men det handler jo om rettledning til å velge – ta gode valg i livet. Valg – gode valg for seg sjøl. Og det er jo også teologi, tenker jeg. Praktisk teologi.

Joakims bruk av Bibelen i formidlingen til ungdom og Knuts fokus på det han kaller «praktisk teologi» vitner altså om organisasjonsmessige forskjeller med henhold til teologisk tilnærming i undervisningen.

Karis (Den norske kirke) intensjon og formål med sin formidling om rus, er «å få opp refleksjonen» blant ungdom. Ungdom må myndiggjøres og ansvarliggjøres slik at de tar gode valg, mener hun. Hun utdyper:

Så da er det tre spørsmål jeg har stilt. Og det ene er: Hva er det som gjør at ungdom drikker? Og det andre: Hva risikerer man når man drikker? Og det tredje: Hva er fordelene med ikke å drikke? Og bare ved å ta en runde på dette her, skrive opp, få dem med på tankegangene, så tenker jeg at da skaper du også en forståelse av det der med ansvar. Hvor mange er det ikke som drikker fordi da slipper de å ta ansvar for det de gjør.(...) Og man MÅ gi ungdom noen gode argumenter for å stå imot det presset. Når alle andre drikker, så må du gi dem de argumentene som gjør at de tenker at 'vet du hva, dette her skal ikke jeg være en del av'. Og jeg tar gjerne en diskusjon på det. Der må vi på en måte myndiggjøre ungdom da. (...) [Det handler ikke om å promotere avholdenhet], men det er det der å finne – altså når er det alkohol blir negativt da?

For Kari handler altså ikke formidlingen om at ungdom bør bli avholds, men at de må finne ut av når «alkohol blir negativt». Dette minner om Joakims fokus på det å beholde kontroll, som konkret sett innebærer ikke å bli full, men som samtidig handler om å ta ansvar for å leve et liv som en god kristen. Kari peker på at hun har veldig liten tro på å fokusere på «lov og forbud».

Jeg har i hvert fall alltid vært en sånn type at da er det veldig spennende å bryte det. Og det tror jeg de fleste ungdommer er. Og regler og aldersgrense og sånn – det handler – bør ikke handle om det. (...) Altså sånn at liksom det er kristent å ikke drikke og sånt noe – Her tror jeg vi må bare gå rett inn og tenke på sunn fornuft, egentlig, få dem til å reflektere på det.

Ungdomsledere som forbilder: om det å fremstå som rusfri eller i det minste å være ærlig om egne «blemmer»

Én side ved formidlingen om rus er det som sies eksplisitt i undervisningen. En annen side er hva som gjøres, det vil si hvilken praksis rundt rus som preger kristne miljøer. Dette aktualiseres især i forbindelse med spørsmålet om hvordan ungdomsledere skal opptre overfor ungdommene, med tanke på at de er forbilder og dermed skal skape et godt og representativt bilde av kristen praksis til etterfølgelse. I den forbindelse vektlegger informantene at ledere bør fremstå som rusfrie i kristne settinger, som konfirmasjonsleiren. Det er især tobakksbruk, snus og røyk, som er aktuelt i slike situasjoner og som da må skjules for ungdommen, men alkoholforbruk er også aktuelt i denne sammenhengen. Marianne (KFUK-KFUM) er en av dem som forteller om hvordan regler på konfirmantleirer utarbeides lederne imellom for å unngå å vise frem til ungdommen at de snuser eller røyker, og således å avverge gruppepress på noe som helst plan.

Marianne: man skal ikke vise at man snuser - det skal IKKE være noen form for gruppepress eller sånn ... angående at hvis du – ja, 'alle vi lederne snuser, så det burde du også'. Det er litt tøysete sagt, men –

Intervjuer: Så dere prøver å skjule det, eller?

Marianne: Ja, og da blir det en sånn – ja, når er det lov da? Ja, det er lov på ledermøtet, på kvelden, etter at konfirmantene for eksempel har lagt seg... Og jeg tenker at – eller at hvis det ikke synes – og så er det noen som sier at 'ja, men det synes jo ikke på meg, fordi jeg har skjegg', eller – (ler). Det blir så mange sånne ... greier da, som jeg synes [det] er litt rart å forholde seg til.

Tone (Normisjon) forteller om hvordan en ungdomsleders snusbruk genererte det at også andre begynte å snuse:

Vi hadde en runde med snus i vårt miljø, fordi vi hadde en ungdomsleder som snusa, og han la alltid fra seg snuspakka på bordet. Og på neste leir så hadde vi et par ungdommer – altså sånn – så ble det en sånn trend – flere og flere som begynte å snuse på bakgrunn av den ungdomslederen som snuste. Og SÅ fikk han beskjed om at han måtte ned bak garasjen og snuse, og så var ikke det så kjempefristende. For vi hadde tillatt snus, men ikke røyk og sånn inne. Og SÅ var det borte igjen. Og jeg tenker – her har vi en ganske stor påvirkningskraft, tenker jeg, egentlig.

Marianne er for øvrig en av dem som mener at det har vært lite fokus på rus i de kristne miljøene hun er del av, som vi pekte på tidligere i rapporten. I forbindelse med leir har for eksempel fokus vært på å fremme leiren som en rusfri sone, ut fra en nulltoleranse for rus. Men det å snakke om hvorfor en bør unngå rus, har derimot ikke vært i søkelyset. Marianne synes generelt at det er vanskelig å vite hvor ærlig en kan og bør være i kirkelige fora når det kommer til egen rusbruk. Hennes erfaringer er at man bør unngå å fortelle om dette. Hun sier:

Man har et godt miljø i tensing-gruppa si, for eksempel, og så kan man ikke si at man har vært på fest. Eller, det er min følelse da – at man bør ikke fortelle om det, fordi det ikke er greit da. Men så er jeg veldig opptatt av at [man] må kunne få være seg selv og være ærlig, men også velge hvilke fora man deler det i da. Jeg ville ikke vært hovedleder på en konfirmantleir og fortalt om fyllefesten min til

konfirmantene. Men samtidig så er det noe med at hvis konfirmantene spør: 'Har du – eller drikker du alkohol? Eller har du smakt alkohol? Eller har du vært full?' Så tenker jeg at vi bør kunne svare ... - Eller ikke lyve da. (...) Men der igjen så er det [det] at man mangler på en måte [et] språk da, til å si hva som både er sant, men også [er] riktig da.

«Man mangler et språk til å si hva som både er sant, men også er riktig», sier Marianne. Dette kan både peke mot at Marianne opplever at det ikke er rom for å være ærlig om alle fasetter av sitt eget liv i kirkelige settinger, samtidig som at hun selv synes det er utfordrende å snakke ærlig om visse deler av livet (som fester) og også være bevisst hvordan hun snakker om det og ikke minst i hvilke fora.

Både Joakim (Frikirken) og Magne (Misjonsforbundet) mener at det er viktig å være ærlig om egne erfaringer med rus overfor ungdom. For deres del virker riktignok en slik ærlighet å handle om å fortelle om de feilene de har gjort, med hensikt om å eksemplifisere at alle kan «gå på en smell» (jf. Joakim) eller ha «hatt noen blemmer i livet» (jf. Magne), men at man kan lære av dem. Joakim forteller om sin deltakelse i en panelsamtale i menigheten med andre ungdomsarbeidere der de trakk inn egne erfaringer:

det å utbrodere alt en har vært med på [er] sikkert ikke lurt eller nødvendig, [men] det å fortelle NOE fra eget liv tror jeg er bra. (...) For når vi snakker om denne tingen her [rusforbruk] så er det jo vanskelige ting, fordi at – altså det er press, som du snakker om da [henviser her til intervjuer som har spurt om gruppepress tas opp i forbindelse med undervisning om rus]. Og da fortelle litt fra eget liv om at det har vært vanskelig, eller om at – til og med at – der har JEG gått på en smell sjøl, liksom. Eller smeller sjøl. Og har opplevd det veldig vanskelig til tider. Men kanskje fortelle at det likevel har vært noe positivt da, for meg, eller at det har vært ... en bra ting. For eksempel en bra ting ikke å drikke så mye.

Magne uttrykker også at en viktig del av det å være et forbilde for andre kristne ungdommer handler om

å være ærlig med sitt eget liv og ærlig med de tingene man har gjort. At man kan fortelle om ting som man har gjort feil, og da være tydelig på at jeg mener at det jeg gjorde var feil. Så det å være et forbilde tenker jeg er ikke å lage en fasade om at man har gjort hele livet sitt perfekt, på en måte. En del av det å være et forbilde er også å være ærlig på det man har gjort feil.

Magne forteller om konkrete episoder der han har valgt å være åpen om sine «blemmer i livet»:

Jeg har snakka med noen av mine ungdommer som har nevnt det – for eksempel i forbønnsituasjon... Hvor de nevner at de har vært på – ikke vært på fylla, men at de har – ja, hatt en blemme i livet som de synes har vært kjip. Da kan jeg godt fortelle at det har jeg også hatt. Og fortelle [om] mine egne erfaringer med at det er veldig naturlig, fordi vi er mennesker, at vi gjør ting vi egentlig ikke har lyst til. Så – og jeg synes det er lettere å fortelle om mine egne erfaringer og opplevelser i forhold til rus enn seksualitet. (...) Jeg synes [at] i DEN situasjonen så var det riktig av meg å fortelle at jeg også har vært på kjøret – eller ikke kjøret, men hatt noen blemmer i livet. Og det tror jeg kan være veldig, veldig godt i en sånn situasjon å høre, at det er ikke bare JEG som kristen som har hatt en blemme i livet. Så det var veldig, veldig naturlig å gjøre.

Også for andre informanter er ungdomslederes rolle som forbilde essensielt i hvordan holdninger om rus viderefremmes til ungdom på kirkelige arenaer. Kari (Den norske kirke) peker på at ungdomsledere «er det sterkeste pedagogiske virkemiddelet vi har i ethvert ungdomsarbeid». Kari vektlegger deres forhold til alkohol når hun velger ut hvem som skal bli ungdomsledere:

en av de tingene som jeg sier når jeg plukker dem ut, og kriteriene for å være med – det er at de har et OK forhold til alkohol. Jeg sier at de trenger ikke å være totalavholdende, men da må de være veldig restriktive. Fordi når disse ungdommene våre møter disse ungdommene som de ser opp til – den måten de lever på – det er uten et ord, men det er så sterk påvirkning. Det er sånn som du sier også [henviser her til Tones utsagn, gjengitt over] – den som legger fram snuspakken på bordet, da vet du at det genererer noe.

(...)

Og det jeg pleier alltid å si til teamet mitt og alle de jeg setter inn som ledere, både formelle og uformelle ledere, nesten – det er at jeg sier det at det du må være klar over, at du blir et viktig forbilde. Enten du tenker på det eller ikke, enten du vil det eller ikke, så kommer alle til å se hvordan du gjør ting, hvordan du kler deg, hvordan du snakker. Du blir – de ser på deg som sitt forbilde. Og det vil jeg at du – det må vi være klar over, sier jeg. Så det er ikke noe sånn – det er ikke for å smigre deg, det er bare sånn det ER, liksom. Og da plutselig så reiser de seg litt og så tenker: 'Oj, jeg er leder! Jeg er faktisk en som folk går etter.' Og i DEN settingen så er det viktig, og da må du vite – de kommer til å gå inn på (facebook)profilen din, de kommer til å se på bildene dine. (...) Og så handler det ikke om å leve et dobbeltliv, men da må de også vite det at hvis de ser dem fulle ute på byen, så mister de respekt. Da modellerer de også noe, selv om det er utenom tida i ungdomsforeningen.

Kari peker her altså på at det å være forbilde for ungdom ikke begynner og ender i konkrete møter i den kirkelige settingen. De som skal bli ledere må være bevisst hvordan de fremstår som gode forbilder også i sosiale medier og i kontekster utenfor kirken. Dette er også toneangivende for Joakim:

(...) når vi skal utruste kristne ledere så tenker vi at det ikke bare handler om det man driver med akkurat når man er på jobb da, men altså, det handler om det kristne livet – at det liksom ikke [er] noe "fake", at du kommer på jobb og da snakker du om DET [bare der].

7.2 TEMAER I UNDERVISNINGEN OM SEKSUALITET: DET KVALITATIVE MATERIALET

Seksualitet kan forstås bredt ved at begrepet rommer potensielt mange perspektiv, tematikker, og aspekter. I andre tilfeller forstås seksualitet i mer snever forstand, for eksempel ved primært å henvise til seksuelle handlinger. For å få et innblikk i hva informantene legger i seksualitet, bad vi dem oppgi hva de forbinder med begrepet. Dette er hva to av dem svarte:

Marianne: Da tenker jeg på ... hvordan man snakker om samliv og også ... kjønn, egentlig – og ... i forhold til den posisjonen man har som leder da, i forhold til den som er deltaker. Og hva som er greit og hva som ikke er greit... Tenker jeg da – At DET er et tema som burde bli snakka mye mer om... Ja.

Joakim: Ja, DET er jo sikkert mye... (...) Altså vi toucher jo innom kropp og selvtilitt og de greiene der. Og så handler det jo om ... Altså seksualitet – det handler jo om sex og samliv. Og sex – det tenker jeg er vidt da, både samleie og ... Alle ting som leder til det. (...) Det er nesten sånn at jeg tenker det starter med ... med kyssing, liksom. Men i hvert fall derfra og utover.

Det er noen interessante forskjeller som fremtrer i informantenes svar. Mens Marianne fremhever grensesetting, kjønn og skjeve maktrelasjoner, fremhever Joakim sex og samliv i tillegg til kropp og selvtilitt. Informantene vektlegger nok aspekter ved seksualitet som de selv inkluderer og oppfatter som relevant i egen undervisning. Marianne, som blant annet har hatt ansvar for ledertrening i en

menighet i Den norske kirke, fokuserer nettopp på å bevisstgjøre de vordende lederne om at de står i en maktposisjon i forhold til de yngre konfirmantene.⁶

Disse utsagnene peker på sentrale temaer i formidlingen om seksualitet som går igjen i informantenes fortellinger generelt sett. Når vi spurte informantene om hva de snakker om i undervisningen, kom flere temaer opp. Noen fremhever et positivt fokus på seksualitet, forelskelse og kjærlighet. Knut sier for eksempel:

For det første så er det veldig viktig å formidle at man er skapt med sine lyster og følelser, og [at] det er skapt som noe fint... Og da også – altså at Gud sier '[Vær fruktbare og bli mange,] fyll jorden og legg den under dere'. Ikke sant – Gud vil også seksualitet ... for å si det sånn. Og da få fram det flotte i det. Men med det ansvaret det også er å ha ... både for seg selv og for andre. Ja. Det tror jeg [er viktig]. (Knut, prest i Den norske kirke).

Informantene snakker om pornografi eller generelt om seksualiseringen av samfunnet, noen snakker om sexpress, overgrep og skjeve maktforhold. For Kari, som jobber med risikoutsatt ungdom, er dette især viktige emner. Videre snakker informantene om kjønnsidentitet, sex, kropp og grensesetting. Knut og Synne fremhever især det siste. Som Synne sier, «det snakker jeg ganske mye om – det å tørre å si stopp». Knut påpeker at han er veldig opptatt av «at man skal finne sine egne grenser og lære seg å akseptere andres grenser. Det er på en måte hovedfokus mitt». Informantene er, ikke minst, også opptatt av «gode rammer» som ideal eller som en betingelse for intime relasjoner.

Vi vil her gå nærmere inn på utvalgte eksempler, som omhandler hvordan og hvorvidt det å vente med sex til ekteskapet formidles, samt homoseksualitet. Disse temaene er interessante fordi de illustrerer variasjonen i undervisning om seksualitet i ulike kristen-kirkelige settinger. Samtidig er det viktig å påpeke at disse temaene på ingen måte er dekkende for det som undervises om seksualitet i kristne organisasjoner. For å gi en beskrivelse på hvordan undervisning om seksualitet foregår i en bestemt setting, har vi først valgt å se nærmere på opplegget vi observerte i løpet av datainnsamlingsperioden. Dette var Kjetils seksualitetsundervisning i forbindelse med konfirmantleir i regi av Den norske kirke.

Et eksempel på undervisning om seksualitet fra en konfirmantleir

Kjetil, kateket i Den norske kirke, tok over formidlingsansvaret om seksualitet overfor konfirmanter relativt nylig. Han ønsker å snakke om seksualitet på «en trygg og god måte», og valgte å lage et nytt opplegg for seksualitet som del av konfirmasjonsundervisningen. Som inspirasjonskilder nevner han blant annet "Sunt og Sant" utarbeidet av Blå Kors og Kirkelig Ressurssenter, samt konfirmasjonsboka *Con Dios*. I den leirbaserte konfirmasjonsundervisningen, er halvannen time viet til seksualitet.

Undervisningen foregår i et stort, åpent rom. Konfirmantene, av begge kjønn, sitter gruppevis i en størrelse på omtrent ti personer inkludert to ungdomsledere. Sammen med Kjetil er det en ung, mannlig leder som har ansvar for gjennomføringen av undervisningen. De to presenterer temaene, enten sammen eller hver for seg, og styrer den avsluttende diskusjonen. Sjangermessig er sesjonen

⁶ Marianne snakker for øvrig også om grensesetting, å klargjøre grensene for hva som er OK, med henhold til det hun kaller en utbredt «kosekultur» i det miljøet hun er del av.

satt sammen av en introduksjonstale, gruppesamtaler konfirmantene imellom, visning av scener fra en film om kjærlighet og en avsluttende diskusjon og en form for konklusjon.

Undervisningen starter med en introduksjon til temaet. Kjetil snakker om identitet og peker på ulike elementer som bidrar til å forme hvem vi er. Først påpeker han at «vi er Guds barn». Videre spør Kjetil hvilke andre elementer som bidrar til å forme «oss». Livsfase, tro og venner nevnes som tre av flere eksempler. Et annet aspekt som former «oss», sier Kjetil, er seksualitet, og fastsetter så at dette er sesjonens tema. Deretter lanseres flere påstander ungdommene skal ta stilling til via gruppesamtaler. Først skal de diskutere og forsøke å gi svar på spørsmålet «Hva betyr ordet 'Seksualitet'?». De øvrige påstandene tar opp temaer slik som sex mellom to personer som er glade i hverandre, det å ha følelser for en person av samme kjønn (som vi kommer tilbake til senere i rapporten), hvorvidt det er flaut å være jomfru, skolens seksualundervisning, og pornografi. Temaene favner med andre ord tilsynelatende bredt når det kommer til seksualitet. Samtidig handler flere av temaene om sex, men på ulike måter.

Kjetil og den andre lederen fremhever at de ikke er eksperter, at det ikke finnes noen fasitsvar og de understreker at «vi skal ikke lage normer for dere». De sier at de ønsker å skape et trygt rom for konfirmantene, slik at de kan åpne seg og tørre å snakke om disse tingene. I intervjuet med oss, poengterte Kjetil at det er ungdommenes samtale seg imellom som skal være i fokus. Han sa: «JEG skal ikke komme inn og si det som er riktig i forhold til sex. Jeg hadde bare lyst til å få tilbakemeldinger og høre hva – hvor de [konfirmantene] er.» Kjetils formål virker med andre ord til å være at han ikke skal lansere forhåndsgitte svar, men tre tilbake for å la ungdommen uttrykke sine meninger uten hans innblanding.

Mens ungdommen snakker seg imellom om påstandene, sirkulerer Kjetil mellom gruppene. Gruppesamtalen varer i omtrent ti minutter, før svarene går gjennom i plenum – først hva de mener seksualitet er, og så påstandene. Gruppene gir ulike svar på hva de mener seksualitet betyr; noen vektlegger seksuell legning, andre fremhever intimitet, andre igjen snakker om fysisk kontakt og enkelte mener relasjoner er viktig. Alt i alt kommer det frem at seksualitet er vanskelig å definere fordi det kan bety så mangt. Lederne presenterer så en definisjon utarbeidet av Verdens helseorganisasjon. Den lyder som følger:

Seksualitet er en integrert del av ethvert menneskes personlighet og kan ikke skilles fra andre sider av livet. Seksualitet er ikke det samme som samleie eller evne til å få orgasme, seksualitet er mye mer. Den finnes i den energi som driver oss mot å søke kjærlighet, varme og nærhet. Seksualitet uttrykkes i det vi føler, hvordan vi beveger oss, og hvordan vi berører og berøres av andre. Seksualitet påvirker våre tanker, følelser, handlinger og vårt samspill med andre mennesker. (Verdens helseorganisasjon, hentet fra Kjetils notater (også gjengitt på suntogsant.no))

I intervjuet med oss fortalte Kjetil at denne definisjonen, som han oppdaget da han jaktet på stoff til undervisningen, har endret hans forståelse av seksualitet henimot «en [bredere] måte som jeg ikke har tenkt så veldig mye på før». I undervisningen fremmer Kjetil for eksempel at seksualitet er mer enn sex.

Kjetil og den andre lederen går så gjennom påstandene. I forbindelse med det å ha sex med en man er glad i, fokuserer de på grensesetting. Kjetil spør konfirmantene «Er det en grense for hvor langt man skal gå?». Kjetil tar tak i den andre lederen, de klemmer på hverandre og dette skaper god stemning blant ungdommene. Kjetil spør forsamlingen videre «hvor grensen går for deg?». Så ber

han ungdommen fortelle hva de har snakket om. Det er stille. Kun én tar ordet. Kjetil og den andre lederen fremhever at det i et forhold er lurt å snakke sammen om hvor grensen går for begge. På spørsmål om skolens seksualundervisning har vært god, svarer flere ungdommer «nei». Det var «én dag om prevensjon og kjønnsykdommer», utdypet en i samlingen. I tilknytning til hvorvidt det er flaut å innrømme at man er jomfru, sier en i forsamlingen at det ikke skal være flaut. En annen understreker at med tanke på konfirmantenes alder, er det mer flaut å si at man ikke er jomfru. De undervisningsansvarlige spør om det er noen kjønnsforskjeller, hvorpå noen svarer at det er flauere for jenter ikke å være jomfru. Kjetil understreker at man kan vise kjærlighet ved å kose, ikke bare gjennom sex – og sier at det er viktig å vite. I intervjuet påpekte Kjetil at det har vært noe diskusjon mellom han og den andre undervisningsansvarlige omkring hvorvidt de skulle inkludere denne påstanden. Diskusjonen handlet om de, ved å peke på at det kan være flaut å være jomfru, kunne stå i fare for å fremme et syn på dette hos ungdommen som kanskje ikke var der i utgangspunktet. Men de bestemte seg altså for å ta med påstanden.

Når påstanden om pornografi gjennomgås, fokuserer Kjetil og den andre undervisningsansvarlige på at pornografi skaper urealistiske og feilaktige bilder av kropp og sex. De snakker om selvbilde og pornografi som kvinneundertrykkende. Sammenlignet med de øvrige temaene, er det kanskje især i forbindelse med dette temaet at det gis tydeligst svar. Underviserne poengterer «tenk på hvilke stemmer du hører på». De sier at «Gud synes at sex er bra, men vi må ikke miste perspektiv», og ikke «la ting gå ut av kontroll». «Det er viktig å vite hvor grensene går for deg», påpeker de. Med andre ord fremsettes et meningsinnhold som jo peker på grensetting som essensielt, men samtidig ikke angir konkrete og definitive grenser for hva som er greit og hva som ikke er greit. Et viktig budskap er at ungdom må finne frem til det som er riktig for dem selv.

Generelt sett kan formidlingsstilen beskrives som følgende: De undervisningsansvarlige presenterer temaer, gir introduksjoner og forsøker å få i gang konfirmantene med å stille oppfølgingsspørsmål⁷, og gjennomgående konkretiserer de aspekter ved tematikken via spørsmål. De lytter til hva gruppene kom frem til under diskusjonen av påstandene. Så, som en avsluttende kommentar til hvert enkelt tema/påstand, gir Kjetil og den andre lederen en slags konklusjon på hva som er en god måte å tenke rundt det aktuelle temaet på. Konklusjonen er ikke et definitivt og konkret svar med et gitt meningsinnhold, men mer retningslinjer som angir enkelte måter å tenke rundt seksualitet på som er bedre enn andre. Denne formidlingsmåten bekrefter det Kjetil vektla i intervjuet, at han «prøve[r] å gi noen rammer uten å gi noen rammer. Og si det som er riktig og galt uten å si det som er riktig og galt. Eller bekrefte det som jeg føler vi trenger å bekrefte». Han påpeker også at hvis noen «deler noe som jeg er absolutt imot, så kan [jeg] si det». Poenget til Kjetil, er at det ikke er hans meninger som skal være i fokus. Han kan heller stille spørsmål til konfirmantene slik at de kan forklare «hvorfor tenker du sånn». «Og noen ganger opplever jeg også at spørsmålet er viktigere enn svaret. (...) Det er kanskje litt viktigere at det er en dialog om det, uten å komme [med] et felles svar», utdypet Kjetil i intervjuet. Han har for eksempel valgt å forholde seg taus om hva som er et passende tidspunkt for å debutere seksuelt. Samtidig påpekte han at «hvis de spør meg om hva jeg mener, så ville jeg ha sagt det. Eller hvis [temaet kommer opp], og det er folk som deler (...), vil jeg si hvorfor det kanskje er lurt å vente litt».

⁷ Noe som for så vidt ikke alltid er enkelt. Vi som observerte fikk inntrykk av at ungdomslederne på gruppene til tider var mer aktive enn konfirmantene. I intervjuet sa riktignok Kjetil at konfirmantene har vært mer delaktige i plenumsamtalen på tidligere leire.

Avslutningsvis i undervisningen sies det at seksualitet handler om mer enn fysisk å komme sammen; det er tanker, følelser, og så videre. Selv om Kjetil understreker at seksualitet er mer enn sex, virker det likevel som det er vanskelig å undervise om seksualitet uten å snakke om sex, fordi sex hele tiden er tilstede, enten indirekte gjennom å være det de eksplisitte temaene peker mot, eller eksplisitt som et fokus om at sex ikke må, trenger eller bør være fokus.

Å vente eller ikke vente (med sex) – er det spørsmålet?

Tidligere undersøkelser om kristne organisasjoners formidling om seksualitet viser at disse gjerne fremmer at seksuelt samliv hører til ekteskapet (se f.eks. Røthing 1998; Trysnes 2010: 232). Samtidig ser det ut til at absolutte holdninger til seksualetikk har endret seg henimot mer nyanserte standpunkt, i hvert fall i noen kirkelige miljøer der ungdom oppmuntres til selv å sette grenser (se Johnson Hov og Trysnes 2010: 68). Kristne miljøer synes dessuten å snakke mindre om synd og mer om en mild og tilgivende Gud (Repstad 2009; Repstad og Henriksen 2005).

Hvilke holdninger finner vi blant våre informanter? Er det slik at de i undervisningen fremhever at seksuelt samliv er forbeholdt ekteskapet, og at det beste og mest riktige valget derfor er å vente med sex til en er gift? Våre intervjuer viser interessante forskjeller på disse spørsmålene. Især i gruppeintervjuet, med Knut og Synne, prester i Den norske kirke, Tone i Normisjon og Kari, diakon i Den norske kirke, kom det opp interessante ulikheter knyttet til spørsmålet om en bør formidle det å vente med sex til ungdom. Mens både Tone og Kari fremhevet det å vente som et ideal som må løftes opp, argumenterte Synne og Knut for at det gir mer mening å formidle grensesetting til ungdom fremfor å fokusere på at seksuelt samliv bør forbeholdes ekteskapet.

Kari er kritisk og bekymret for det sexpresset hun mener ungdom opplever i dagens samfunn. Som et eksempel på opphav til et slikt press, trekker hun frem tilgjengeligheten av «grov pornografi» gjennom internett til unge mennesker ned til elleveårsalderen. Kari mener at det å ha sex med kjæresten og at «man bør eksperimentere litt også» («Det er jo ikke sikkert at man er hetero», som hun videre sier) normaliseres. Dette bidrar til «en tankegang når det gjelder sex som egentlig er SÅ hårreisende», uttrykker Kari. Videre sier hun at

det er så få som forteller dem [ungdommen] at, 'vet du hva, det mest fantastiske og det aller beste, det er å vente til du er gift'. Altså til og med i kristne sammenhenger hvor DET løftes opp, så blir man latterliggjort. (...) Og dette her skremmer meg veldig, altså, fordi at vi har snakka med SÅ mange jenter som har vært utsatt for å ha hatt sex med kjæresten sin og har dype sår – Og så sier de: 'Hvorfor er det ingen som har fortalt meg det at jeg kan vente?'. Og da lurar jeg liksom – kirken kritiseres på mange måter for å være bare opptatt av sex. Jeg syns ikke kirken er opptatt av det i det hele tatt. Vi har fullstendig mista – ikke tatt ansvaret vårt som veiledere på alvor. Og foreldre, de – for det første så skjønner de ikke hva som foregår. Jeg tror foreldre hadde vært helt sjokkert hvis de hadde skjönt hvordan barna deres tenker og hva de blir introdusert for. (...)

Kari mener altså at kirken, til tross for andres oppfatninger om at kirken «bare [er] opptatt av sex», er altfor lite fokusert på dette, at kirken rett og slett ikke har tatt sitt veilederansvar «på alvor». Kari fremhever skammen som ilegges ungdom, især jenter, ved at de – på den ene siden, «skammer seg fordi de er jomfru». På den andre siden, «så skammer de seg [også] når de har hatt sex». Kort sagt understreker Kari at det er et ideal å vente med sex til en er gift og at dette må synliggjøres i formidlingen til ungdom på kristne arenaer. Karis bekymringer for sexpresset blant ungdom må ses i lys av at hun jobber med utsatt ungdom, som har opplevd overgrep. Med andre ord er bakgrunnen

for Karis utsagn muligens noe annerledes enn i de kontekster som de øvrige informantene formidler i. Karis oppfordring om å løfte opp ideen om at sex er «verdt å vente på» er likevel relevant å se i forhold til hvordan de andre informantene posisjoner seg på dette punktet.

Kari er ikke alene om å fremheve idealet om å vente, og at dette idealet bør løftes frem i formidling til ungdom i kristne organisasjoner. I det samme gruppeintervjuet sa Tone seg enig med Kari. Knut og Synne posisjonerte seg derimot annerledes. Knut mener at selv om det å vente med sex er det ideelle, gir det lite mening å formidle at sex bør forbeholdes ekteskapet fordi dette ikke snakker til ungdommens virkelighet. Synne uttrykker seg i tråd med Knut, men tar forslagsvis argumentasjonen et hakk videre med å si at det å vente med sex ikke nødvendigvis er et ideal. Vi vil her vise et lengre utdrag fra intervjuet som illustrerer hvordan disse ulike posisjonene kom til uttrykk i samtalen.

Knut: Jeg tror at vi kan skape mye framtidig skam hvis vi snakker mye om ekteskap og sex også, jeg. Fordi av erfaring så vet vi jo at – Altså hvis det er det eneste rette, for å si det sånn – så vet vi erfaringsmessig at sånn er det ikke i dagens samfunn. Fordi man venter ikke til ekteskapet. Og da kan DET skape skam. (...) Jeg [er] veldig enig om å ha fokus på de verdiene ... OG vente – Altså selvfølgelig – altså det er jo det vi ønsker å si – ikke gå ut og ha sex med hvem som helst.

Synne: Ikke gjør det når du er 16, og ikke gjør det når du er full, og ikke gjør det på fest –

Knut: Ja, ikke sant –

Synne: Og ikke gjør det med kompisen som tvinger – altså det er SÅ mange av de tingene der da...

Knut: Ja, ikke sant. For hvis vi da sier – altså nå gifter man seg gjennomsnittlig [når man er] 30 år, ikke sant. Og da [måtte] vente 15 år før du prøver dette her, det kan vi på en måte ikke si.

Kari: Kan vi ikke det?

Knut: Erfaringsmessig så tror jeg ikke det.

(...)

Knut: Men at det er forbilledlig – ja – for all del. Det er ikke DET jeg sier. Forbilledlig tror jeg det er.

Synne: Jeg tenker at det ikke er DET engang, jeg. Jeg tenker at [hvis en] har vært en del av et miljø hvor man har vært singel veldig lenge, og ikke gifta seg før du er – ja, kanskje 30 da. Og at det har blitt en del undertrykt seksualitet og mye [som] ikke er håndtert på den gode måten. Og så har man laget seg regler da – altså du kan godt gjøre oralsex, men du kan ikke – vaginal penetrering med penis er ikke greit, men det meste annet er greit. Og så tror man at det er trygt og innenfor, for da har du liksom ikke hatt sex før ekteskapet. Fordi du fortsatt ikke har noen begreper. Og derfor så kjenner jeg at – jeg er ikke sikker på om jeg engang vil si at det er et mål, men jeg vil snakke om de andre tingene. (...)

Tone: (...) Det er vanskelig å snakke om å vente med sex til ekteskapet – UTEN å påføre – uten å legge skam i dette. Da skal man være kjempekonsentrert og fokusert når man snakker om det. Men jeg TROR man kan snakke om det. (...) jeg tenker at jo, vi KAN snakke om det, og vi KAN sette oss noen mål, og vi må tørre å sette noen grenser, og vi må tørre å hjelpe ungdommene også med å bygge integritet, med å tenke grenser (...). Og jeg tror virkelig at det ER noe beskyttende i det Bibelen sier i forhold til å få lov til å vente til ekteskapet. Tenker jeg da.

Kari: Ja, fordi jeg tenker at ... – det å vinne sin ektefelle i hellighet og ære da – Og Bibelen er veldig tydelig på dette her i forhold til det å vente. Og argumentene for å vente er så gode. (...) I den siste

jentegruppa så spurte jeg; 'er det best å gifte seg med en som har hatt mange seksualpartnere enn en som ikke har hatt noen?'. Og så tok vi en runde på det. Altså 'hva ønsker du? Ønsker du å gifte deg med en som er jomfru – en gutt – eller ønsker du at han har en del erfaring og [har hatt] en del seksualpartnere?' Og så sier en av dem: 'Jeg vil selvfølgelig ikke ha en som har hatt mange, men' – Og hun har hatt noen sjøl, men tatt et valg på det å leve rent... Og så sier hun: 'Men om han har hatt en eller to så gjør det ikke så mye', sier hun. 'Ja, men hvis du kan velge?', sier jeg. 'Nei, jeg synes det er litt vanskelig når jeg har hatt en eller to selv', sier hun. 'At jeg kan få en som er jomfru'. 'Men hvis du kunne velge?' 'Nei, det er litt vanskelig.' De gode nyhetene, det er at når du har lagt dette her fram for Gud, så har han tatt din skyld og din skam, og du skal få lov til å se deg sjøl som jomfru – det er de gode nyhetene som jeg gir til mine jenter som har vært SÅ mye utsatt for overgrep. Og det er DER på en måte evangeliet har sin kraft – at vi skal få lov til å begynne på nytt. Og om vi feiler, så får [vi] lov til å bringe Guds nåde inn i det, at vi kan på en måte tørre å snakke om disse vanskelige tingene og hjelpe oss til å tilgi hverandre og tilgi oss sjøl, ikke minst. (...) Bibelen har faktisk en standard på dette her. Det handler om trofasthet mellom en mann og en kvinne (...).

(...)

Synne: (...) Jeg opplever at det er viktigere for meg å formidle andre ting, og det betyr IKKE at jeg tenker at det er galt å vente, eller liksom noe som helst sånn. Men det betyr at for meg er det ikke viktig å løfte opp det som et ideal. Det er viktigere for meg å løfte opp andre ting, og [at ungdommen] få[r] hjelp til å navigere i dette – Og så kan det ende i at man venter, eller det kan ende i at man gjør det før eller sånn der – men DET er på en måte ikke det viktige for meg – de grensene. Men det å få hjelp til å ivareta sin egen verdighet. Det å få en hjelp til å leve med sin fortelling – det å få en hjelp til å vente hvis man vil, eller prøve ut i trygge rammer.

Dette intervjuutdraget viser altså ulike posisjoner når det kommer til formidling om å vente eller ikke å vente med sex. Oppsummert er det en skillelinje mellom de informanter som fremhever at kristne organisasjoner bør snakke om sex som forbeholdt ekteskapet på den ene siden (Kari og Tone), og de som mener at å snakke om ekteskapet i tilknytning til sex virker fremmedgjørende på ungdom og kan til og med bidra til å skape skam, på den andre siden (Knut og Synne). Tone og Kari henviser begge til Bibelen når de ytrer sitt syn. Kari trekker også frem skyld og skam inn i diskusjonen, selv om hun riktignok påpeker at Gud tilgir ved «å ta din skyld og din skam», og dermed tar bort en eventuell negativ brodd. Knut og Synne vektlegger derimot ungdommenes virkelighet og erfaringer i deres argumentasjon om å fokusere på grensesetting fremfor ekteskapet som betingelse og forutsetning for seksuelt samliv. Til tross for en generell enighet, ser Knut og Synne dog ut til å skille lag på et punkt; førstnevnte istemmer med Kari at å vente med sex til en er gift er «forbilledlig» – altså den optimale situasjonen for seksuelt samvær. Synne stiller derimot spørsmål om det å vente er det ideelle. For Synne virker spørsmålet nesten irrelevant. Med andre ord er det en liten nyanseforskjell mellom Knut og Synnes standpunkt her, som handler om hva de personlig mener er ideelt når det kommer til ungdom og seksualitet. Begge er imidlertid enige om at sex innenfor rammen av ekteskapet ikke er noe som bør eksplisitt formidles til ungdom. Samtidig er det her verdt å påpeke at Synne i intervjuet også snakker om verdien om å etablere trygge rammer for seksuelt samliv, selv om ekteskapet ikke er det begrepsapparatet hun bruker eller henviser til i den forbindelse. Om ekteskapet sier Synne at

Jeg tenker mer at grunnen til at vi har sagt ekteskapet og grunnen til at vi har de rammene som ligger i det bibelske materialet handler om beskyttelse og trygghet og stabilitet og relasjoner og forutsigbarhet – særlig for kvinner og barn.

Ekteskapet representerer fra Synnes ståsted med andre ord en viktig funksjon fordi det tradisjonelt sett har beskyttet kvinner og barn. Poenget her er kanskje heller å fremme en type relasjon som ekteskapet representerer, som da bidrar til stabilitet og forutsigbarhet – «en trygg ramme» – fremfor ekteskapet per se. Også informantene Marianne (KFUK-KFUM), snakker for øvrig om det hun kaller «trygge rammer» for sex. Trygge rammer henviser til hvilken type relasjon og betingelser som bør være tilstede for et seksuelt samliv, og i Mariannes forståelse innebærer det at det ikke er noe i veien for å ha sex «med en du er glad i, og med en du kjenner». Samtidig påpeker Marianne at det er viktig å passe på hvordan man formidler dette til ungdom, fordi de gjerne skifter kjæreste relativt ofte.

På et overordnet plan, fremstår informantene likevel egentlig som enige om at sex/seksuelt samliv skal baseres på gode, trygge og forutsigbare relasjoner. Hvordan de snakker om dette (ekteskapet eller ikke), hvilket språk de tar i bruk (Bibelen som rettesnor), vitner derimot om ulikheter, og antyder at enkelte tenker i mer absolutte vendinger enn andre; det vil si, noen mener at det er tydelige svar på hva som er riktig og hva som er galt, mens andre synes å ha et mer åpent og forhandlende syn på dette. Et skille går også, som nevnt, på hvorvidt informantene mener at det er viktig og riktig eksplisitt å formidle når det er greit å ha sex (les: i ekteskapet) til ungdom. Samtidig fokuserer alle informantene på at ungdommene selv må bestemme hva som er riktig for dem. Som vi så i utdraget over, fremmer for eksempel Synne at uansett hva en velger – om man velger å vente med sex eller om «man gjør det før [ekteskapet]» – er opplevelsen av trygghet det viktigste i avgjørelsen. Synne er ikke opptatt av å fremme definitive grenser for hva som er greit og hva som ikke er greit. Også Kari, som jo er opptatt av å formidle hva hun mener i saken, poengterer at ungdommen selv må ta valget. Hun sier:

Og jeg tenker – dette her [her: formidling om seksualitet] vil ha en SÅ preventiv virkning, og en så beskyttende virkning – hvis ungdom lærer seg å reflektere [over] disse tingene, og vi hjelper dem til å ta egne, gode valg. Det betyr ikke at de velger det samme som oss. Altså, jeg kan si at jeg tror det er best å vente. Men bare det at de får høre [det], at det lærer [en] faktisk [i] kirken, så KAN det være sånn at de[t] åpner opp (...) – ‘da vil jeg kanskje vente litt’. ‘Jeg vet ikke om jeg vil vente helt til jeg er gift’. Men vi støtter dem på det å tenke sjøl, [å] kunne stå opp.

Fokuset på å hjelpe ungdommen «til å ta egne, gode valg», som Kari sier det, er gjennomgående blant alle informantene uavhengig av undervisningstema og organisasjonstilknytning. Dette minner om det Johnson Hov og Trysnes (2010) finner i hefter om seksualitet publisert av Den norske kirke/Kirkerådet og IKO på 1990-tallet i sin studie om kristen litteratur på seksualitetsfeltet. Ifølge Johnson Hov og Trysnes fremmer disse heftene at ungdom bør ta egne valg basert på egne erfaringer. Samtidig søker de kristne stemmene i heftene å influere disse valgene ved å øke ungdommens kunnskap om kristne verdier. Verdiene fortelles om med positive fortegn, og skyld eller dom er utelatt (Johnson Hov og Trysnes 2010: 68–69). Ved sammenligning med våre informanter, er det grunn for å forstå Karis måte å håndtere seksualitetsformidlingen på en lignende måte. Selv om Kari vektlegger at ungdommen selv må velge, sier hun samtidig at det er én løsning som er bedre enn andre og som er i tråd med hva Bibelen sier og det som Kari legger i kristne verdier. Synne, derimot, har en noe annen formidlingsstil i og med at hun ikke ønsker å formidle definitive grenser for seksualliv.

Karis standpunkt og formidling knyttet til spørsmålet om å vente eller ikke vente med seksuelt samvær, ligner det informantene i andre kristne organisasjoner utenfor Den norske kirke forteller.

Både Joakim (Frikirken) og Magne (Misjonsforbundet) snakker om vektleggingen av kristne verdier og retningslinjer for sex, men på noe ulike måter.

Joakims fokus på seksualitet i ledertreningsprogrammet, minner om Kari og Tones mer absolutte standpunkt presentert med positivt fortegn. Joakim innleder undervisningen med å betone «Gud som en god far» og at «Gud ønsker gode ting for oss», men fremmer videre at «det er noen retningslinjer for sex, og da at det er innenfor ekteskapet». Retningslinjene henter Joakim fra Bibelen, og i undervisningstimen henviser han til enkelte passasjer, «Blant annet 1. Mosebok (...). Og at Paulus sier at det er bedre å gifte seg enn å brenne av begjær, har vi hatt med», eksemplifiserer Joakim. Retningslinjene for seksuell liv, «Guds bud», hva som er greit og hva som går over grensen, illustrerer Joakim med å snakke om trafikklys. Han utyper:

At man tenker når man kommer til et rødt lys at det er – altså det er kjedelig å måtte stoppe der, og ... det føles bedre og egentlig bare kjøre på ... Så hvorfor kan jeg ikke gjøre det? Men man skjønner i trafikken at det er lurt å stoppe der da, fordi man kan få seg en smell hvis man kjører på rødt lys – men ikke følger de reglene da, fra Gud, som er ment for at vi skal ha et godt liv (...).

Joakim valgte i en undervisningstime også å vise en episode fra NRKs serie PULS (sendt 29. september 2014) der fire unge kristne par forteller om deres valg om å vente med sex til ekteskapet. Med andre ord betones regler eller retningslinjer med henhold til sex i Joakims formidling og ekteskapet fremmes som den beste rammen for seksuelt samliv. Samtidig vektlegger han også at selv om en ender med ikke å vente med sex til ekteskapet er ikke «ting ødelagt», «altså det er ikke sånn at da er det kjørt», som Joakim sier.

Det er jo alltid liksom – Tilgivelse – det er alltid mulig å bli – Altså, hvis det er sår⁸ så er det mulig å få indre helbredelse fra Gud – eller ved å snakke om det og – ja – Det er jo alltid fokus på det i de temaene her.

Magne har ikke selv undervist om seksualitet, men forteller om hvordan dette typisk har blitt formidlet i hans organisasjon/menighet. Det interessante her at Magne på den ene siden forteller at de undervisningsansvarlige⁹ ikke fremstår som regelorienterte, og ei heller har fokusert på at sex tilhører ekteskapet, men derimot fremmet verdien av egenrefleksjon. Dette kommer for eksempel frem når Magne forteller om hvordan seksualitetsundervisningen var på en tenåringsleir for noen år tilbake, der han var til stede som ungdomsleder:

Ja, jeg synes akkurat DET har [underviserne] vært flinke på, at det ikke [har] vært sånn at du MÅ gjøre – du MÅ vente med å ha sex før du er gift. Og sånn – ‘dette her er lista du må følge for at du skal følge den kristne normen på seksualitet’. Men ... at det mer er – ‘tenk deg om, hva vil du med livet, tenk deg om hvilke verdier du ønsker å ha med deg i ditt liv som kristen’. Og sånn som jeg husker det, så har undervisningen vært mer på å få ungdommene selv til å reflektere over sitt eget liv, mer enn det har vært at ‘sånn her må du gjøre’.

På den andre siden, formidles budskapet om at seksuelt samliv tilhører ekteskapet indirekte. Dette kommer frem når Magne forteller om pastorens undervisning om seksualitet, som foregikk mer nylig:

⁸ Når Joakim benytter betegnelsen «det å få sår» innebærer dette, ifølge Joakims utdyping, «innvendige sår – bindinger, ting som senere vil begrense deg på en eller annen måte. Eller som er vondt, som gjør at du ikke er helt fri og kan leve livet maksimalt».

⁹ Magne forteller at det som regel har vært et gift par som har hatt undervisningen, hvor kona har hatt ansvar for jentegruppen og mannen for guttegruppen.

Han [pastoren] er ikke sånn tydelig på at du må være gift for å kunne ha sex. Men han er tydelig på at tillit og kommunikasjon må være høyere enn intimiteten, alltid. Og da nevner han jo at – han nevner giftemålet som den mest tillitsfulle erklæringen du kan gjøre. Så indirekte sier han jo at ... giftemål er en veldig, veldig god ramme for seksualiteten. Men det er aldri sånn – ikke noe direkte at du MÅ være gift for å kunne ha ... sex. Men indirekte så sier han det.

Det å fremme egenrefleksjon vurderer Magne som positivt, mens fokus på regler, hva som er lov og hva som ikke er lov, kan oppfattes mer negativt. Ved ikke eksplisitt å formidle at en må være gift for å ha sex, men heller fremme hvilke kriterier som bør være tilstede før man har sex (kriterier som da riktignok kun ekteskapet oppfyller), blir formidlingen tilsynelatende mer positivt betont, mener Magne. Selv om det i Magnes organisasjon/menighet er et tydelig ideal knyttet til seksualliv, formidles dette mer implisitt enn det vi for eksempel finner i Kari og Joakims måte å snakke om dette på. Og der Knut og Synne fra Den norske kirke argumenterer for ikke å fokusere på ekteskapet i undervisningen fordi et slikt fokus ikke snakker til ungdommens virkelighet, baserer Magne begrunnelsen altså på ønsket om ikke å fremstå som «regelfokusert».

Når formidlingen fokuserer på at sex bør beholdes ekteskapet, kan grensedragningen knyttet til hva som er lov og hva som ikke er lov, fort bli et tema som ungdommen ønsker svar på (se også Røthing 1998; Trysnes 2010: 233ff). Spørsmål som «hvor går grensa i forhold til sex?», «hva er det som ER sex?», «hvis vi ikke tar av oss klærne, er det sex da?», var nettopp gjengangere blant de som deltok på pastorens undervisning om seksualitet i Magnes menighet. Ungdommen fikk mulighet til å stille spørsmål via tekstmelding (for å beholde sin anonymitet) og mest gjennomgående var altså forespørselen etter pastorens definisjon av sex. Magne mener selv at dette er et «helt feil fokus». Pastorens svar var likevel «veldig konkret[e]», forteller Magne, «at ... hvis man har aktivitet på kjønnsorganer og bryster, så er det sex (...). Han sier ikke noe om at det ikke er lov. For det er ikke det de spør om. De spør om hva som er sex». Dette kan tyde på at, selv om formidlingen ikke eksplisitt fremmer definitive regler for hva som er tillatt og hva som er forbudt, er det gjerne dette som ungdommen opplever som relevant og som de ønsker svar på.

Homoseksualitet – et taust tema?

Homoseksualitet er en type tema som potensielt kan tenkes å omgås i undervisning i kristelig sammenheng. Enten fordi homofili oppleves som et vanskelig emne å snakke om til tross for at organisasjoner har klare offisielle synspunkt på homofil praksis og homofilt samliv, eller fordi, slik situasjonen er i Den norske kirke, at det er to rådende posisjoner som kan oppleves som konfliktfylte. Blant våre informanter finner vi ulike måter å håndtere homofili på. Noen tematiserer ikke homoseksualitet. Andre inkluderer homofili i seksualitetsfeltet på lik linje med andre temaer. Andre igjen tar ikke eksplisitt opp homofili, men velger heller å utfordre et heteronormativt tankesett ved å unngå å snakke om forelskelse, kjærlighet og seksualliv som basert på relasjonen mellom en mann og en kvinne.

Joakim, som arbeider i Frikirken, kan ikke huske at homofili har blitt tatt opp i hans menighet. Dette kommer nok av at det er «et vanskelig tema», mener Joakim. Når vi videre spør om homoseksualitet er vanskelig fordi «det ikke er helt avklart hvor ditt kirkesamfunn står?», svarer han følgende:

Altså, det er avklart hvor menigheten står. Nei, i Frikirken så tror jeg det er... - det er forskjellige meninger, men jeg tror man i utgangspunktet står på den tradisjonelle [linjen], at praktiserende homofile – det høres forferdelig ut når jeg sier det på den måten – men at det IKKE er greit da. Jeg tror

at det er det generelle synet til frikirken. Men det er i hvert fall det i vår menighet da. (...) Jeg tenker at selvfølgelig burde man snakke om det. Fordi at alle ting man ikke tør å snakke om, det er jo ... Eller altså hvis man har en tro som man ikke tør å snakke om, at 'jeg tror dette her, men jeg tør ikke å si det til andre' – det er i hvert fall feil da. (...) Men det er klart, det er jo en ting som [det] ikke er så ... lett å snakke om. Men som man bør komme inn på.

Joakim peker her på at det er viktig å snakke om alle temaer ut fra ens kristne ståsted, inkludert homofili. Samtidig anerkjenner han at homofili kan oppleves som vanskelig å snakke om. Selv om det ikke snakkes om, er det likevel ikke noen tvil om hvor hans kirkesamfunn står med tanke på praktiserende homofile. Med andre ord tyder dette på at selv om homofili er et taust tema i undervisningen, kommer det sannsynligvis opp i andre kirkelige sammenhenger.

Marianne forteller om det hun i ungdomstiden opplevde som en negativ opplevelse knyttet til ikke å få svar på spørsmål omkring homofili i konfirmantundervisningen:

Det jeg husker aller mest, det er at jeg var konfirmant, og så spurte vi i gruppa diakonen vår om dette her – sex og homofili – og homofile særlig da. Og da begynte hun å gråte og løp ut av rommet. Det er det (...) Så det er kanskje det minnet som sitter sterkest, det at du IKKE fikk svar. At det IKKE var greit å snakke om. (...) Hun er veldig ... konservativ, og syntes det var fryktelig vanskelig å snakke om temaet. Og vi hadde nok – vi var nok litt slemme, hadde pressa henne litt på ... å SKULLE gi oss et svar. Fordi .. 'var ikke de homofile elsket av Gud', for eksempel? Og satte henne litt sånn... Jeg synes ikke det er slemme spørsmål. Jeg synes det er ærlige spørsmål – ordentlige spørsmål som kommer fra konfirmanter. Og når det ikke blir tatt på alvor – Eller ... ikke tatt på alvor – at dette skal vi ikke [snakke om]... Og vi kom jo ikke noe lenger, ikke sant. Hun løp avgårde, og vi satt nå der... (Marianne, KFUK-KFUM)

Selv om denne hendelsen skjedde for en del år siden, gir den likevel et interessant innblikk i hvordan ungdom kan oppleve det at (enkelte representanter for) kirken er taus eller rett og slett unnvikende på temaer som homofili. Marianne forteller videre hvordan hendelsen fikk henne til å reflektere over hva slags type formidler hun selv ønsker å være:

Hadde jeg vært leder nå og sett situasjonen, så ville jeg jo ha reagert og jobba med det. Men vi satt jo der som konfirmanter – vi visste jo ikke hva vi skulle gjøre. Så det er et sånt minne som faktisk sitter veldig sterkt i, at – for meg da – jeg bare tenkte at, sånn skal jeg IKKE bli (latter). Nei, men det er noe med det at ... her har du konfirmanter som er ivrige og som spør og som lurar – og så tør man ikke å ta diskusjonen. Når man har en sånn opplevelse, så blir det jo .. – Da skal du jo være veldig PÅ og ivrig for å gidde å fortsette å spørre og grave og sånn. (...) Jeg har blitt veldig opptatt av at man skal spørre og grave, og at det er greit. Og at jeg som lærer ikke kan gi alle svar, men at jeg skal ta imot spørsmålene da.

Kjetil (Den norske kirke) er derimot en av dem som tar opp homoseksualitet i seksualitetsundervisningen til konfirmanter. Som vi tidligere så i beskrivelsen av Kjetils undervisning, kommer dette opp blant de påstander han ber konfirmantene om å ta stilling til, da gjennom formuleringen «Det er normalt at gutter forelsker seg i gutter, og at jenter blir forelsket i jenter». Påstanden henviser altså til homoseksualitet, eller rettere sagt homofile følelser, som et forsøksvis normalisert fenomen. Hvordan konfirmantene forholder seg til denne påstanden, om de er enig eller uenig, kan derimot selvfølgelig variere. I observasjonen vi gjorde av denne undervisningen, opplevde vi at ungdommene uttrykte ulike meninger. En sa for eksempel at hvis en ser på statistikk er ikke homofili normalt, men at det i dagens samfunn blir oppfattet som greit. En annen påpekte, i et kritisk

tonelag, at homofile steines i Russland. Kjetil snakket også om at det ikke er lov til å gifte seg med en av samme kjønn i kirken, men at det finnes to syn på dette i Den norske kirke. Han spurte så hva konfirmanter mener om det. En sa at dette må være opp til hver enkelt prest om de vil vie homofile, fordi det ikke kan gå på tvers av dennes tro.¹⁰ Kjetil understrekte at det er to sidestilte syn i Den norske kirke. Kjetil fokuserte dessuten på at en kan bruke tid på å finne ut hvilket kjønn en liker, at dette ikke er gitt. «Først og fremst er vi Guds barn», sa han, i en slags avsluttende og konkluderende kommentar. I intervjuet var Kjetil, som nevnt over, opptatt av at hans rolle som formidler for konfirmanter innebærer at han ikke skal fremme egne synspunkt på seksualitetsfeltet. Som han sier «fordi jeg er jo usynlig». Hensikten er at ungdommen får i gang en dialog og diskuterer seg imellom. Samtidig påpeker Kjetil at «hvis konfirmanter vil spørre meg åpent om dette her, så ville jeg ha sagt hva JEG tenker – helt åpent.» Kjetil svarer noe uklart på hva han eventuelt ville ha sagt i en slik hypotetisk situasjon, men poengterer at det er viktig for ham å fremme det faktum at «vi lever i en kirke med to forskjellige synspunkter, og det må vi gi rom for».

Flere informanter fra Den norske kirke understreker for øvrig at det er viktig å formidle at det er ulike meninger om homofili i kirken. Synne sier at for henne er det viktig å «myndiggjøre ungdommene (...) og samtidig være tydelig på hva JEG tenker, men også gi rom for at andre tenker annerledes. Og gi dem en legitim plass da.»

I stedet for eksplisitt å gjøre homoseksualitet til et tema i undervisningen om seksualitet, er det informanter som heller velger å være bevisst språkbruk og ordvalg for ikke å skille ut noen seksualiteter som spesielt annerledes eller avvikende sammenlignet med andre (som heteroseksualitet). Især forteller Synne hvordan hun og kollegaene har jobbet med å ha et inkluderende språk.

Jeg prøver å ikke snakke om mann/kvinne, gutt/jente, men prøver.... Alle som sitter der, uansett legning, skal kunne få hjelp til å leve ansvarlige liv. (...) Så jeg prøver å gjøre det så åpent som mulig. Og så har jeg vurdert: Hvor mye skal jeg da gå over og si det eksplisitt? Og DET er en diskusjon som vi har i vår stab hele tida, på hvilken måte vi gjør det. (...) Nei, for da er det noen [kollegaer som] sier: Skal vi snakke om transseksualitet, skal vi snakke om – om de tingene eksplisitt, eller skal vi på en måte prøve å tilstrebe en måte å snakke om dette på som gjør at uansett hvordan en sitter og kjenner det, kan [en] få lov til å bli så trygg at en finner ut av disse tingene uansett. Jeg snakker for eksempel om det å være forelska i gutter, eller om det å være forelska i jenter. Jeg snakker ikke om at jenter er forelska i gutter eller [at] gutter [er] forelska i jenter – En del SÅNNE ting da. (...) Og der har vi en stab med ulike inngangsporter og sånne ting, og noen er absolutt mer radikale enn meg. Men foreløpig er det den måten jeg har gjort det på da... Så vurderer vi det også.

Det å benytte et inkluderende språk handler med andre ord, blant annet, om å utfordre en heteronormativ seksualnorm. Synne sier for eksempel at hun ikke omtaler forelskelse som noe som oppstår mellom gutt og jente, men heller snakker «om det å være forelska i gutter» og «om det å være forelska i jenter». Denne måten å håndtere undervisningen om seksualitet på, kan kanskje virke radikal og overraskende fordi det bryter med oppfatninger folk utenfra kan ha om kirken og kirkelig undervisning. Knut forteller for eksempel at han ofte får spørsmål fra sine konfirmanter om kirkens

¹⁰ Vi som observerte denne konfirmasjonsundervisningen fikk for øvrig inntrykk av at det især var konfirmantlederne som uttalte seg i plenum, og ikke konfirmanter.

syn på homofile, der en gjengs oppfatning synes å være at «kirken er imot homofile».¹¹ Synne opplyser at foreldre har oppsøkt henne og kollegaene for å sikre seg at den kirkelige undervisningen er inkluderende, og ikke bidrar til å marginalisere eller annerledesgjøre de som ikke passer inn i tradisjonelle ideer om kjønn og seksualitet.

Vi har også foreldre som kommer og er opptatt av hvordan vi formidler på disse tingene her. Ja, som er opptatt av hvordan temaene formidles, og hvordan en snakker om det da. Fordi at de har barn, eller de har bekjente eller de har familiemedlemmer eller de er rett og slett bare opptatt av de tingene her da. [Som spør] 'Hvordan formidles dette – hvordan snakker dere om dette? Er det sånn at hvis du er lesbisk så blir du gjort til en annen gruppe som skal inkluderes i gjengen? Eller snakker dere faktisk om alle mennesker som mennesker? Hvordan snakker dere om det? Snakker dere om det sånn at homofile og transpersoner er spesielle, som vi tar imot, eller som OGSÅ har en plass her? Hvordan snakker dere om dette?' Og som utfordrer oss på språkbruk. Men det syns jeg er kjempeskjerpende for min del. Og der er det en prosess. Og jeg tror at jeg fortsatt har et stykke å gå. Men det er en pågående [prosess].

Det at foreldrene utfordrer Synne og kollegaene for eksempel på hvorvidt lesbiske «blir gjort til en annen gruppe som skal inkluderes i gjengen», viser at de er opptatt av å understreke at det ikke er tilstrekkelig å framstille homofili som akseptabelt så lenge heteroseksualitet samtidig befestes som norm og ideal. Dette gir gjenklang til Åse Røthings (2005) beskrivelse av undervisningen om homofili på to Sørlandskoler. Røthing finner at selv om skoleundervisningen omtaler homofili i aksepterende termer, skapes det et heteroseksuelt «vi» og et homoseksuelt «de». Undervisningen om homofili rokker derfor ikke «ved heteroseksualitetens privilegerte posisjon», mener Røthing (2005: 262).

Kanskje er slike kritiske spørsmål til undervisningen mer beskrivende for dem som arbeider i Den norske kirke enn de øvrige kristne organisasjonene, med tanke på at majoritetskirkens konfirmandundervisning når ut til et bredere lag av befolkningen med ulik grad av tro og tvil. Knut peker også på at det er krefter utenfor (Den norske) kirken som blåser opp kirkens syn på seksualitet til å bli en større sak enn han mener at det burde være:

Jeg tror ikke Gud er så opptatt av sex som det VI er. Og jeg tror ikke Gud er så opptatt av hvem man er under dyna med som det VI er. (...) Når du leser VG og Dagbladet så er det på en måte DET [det] ser ut som kirka er opptatt av. Og det synes jeg er veldig trist da, ikke sant. Og derfor synes jeg ikke vi skal gjøre [et] alt for stort poeng ut av det, vi heller, som undervisere. Fordi Gud er først og fremst opptatt av mennesket - og ikke av seksualiteten.

¹¹ Knuts fokus i henhold til dette er for øvrig å bevisstgjøre konfirmentene når det kommer til diskriminerende og negative ordvalg, og hans ønske er at «de som evt. sitter der med sin homofile legning skal føle seg respektert, ivaretatt, at de skal være en del av det samme fellesskapet».

8 SYN PÅ DEN KIRKELIGE UNDERVISNINGEN

8.1 HVORDAN FUNGERER UNDERVISNINGEN?

Også når det gjelder syn på den kirkelige undervisning er det stor grad av likhet mellom vurderingene som gjøres innenfor de to feltene rusmidler og seksualitet. Det er for eksempel stor grad av enighet blant respondentene om at de unge er svært interessert i de to aktuelle temaene. Unge har behov for samtaler med voksne de har tillit til om tematikken. Dette bekrefter spørsmålet vi stilte innledningsvis: Det synes å være et sprik mellom hva som tilbys de unge og hva de ønsker seg. Kirker og kristne organisasjoner kan bidra til å skape et trygt rom der unge kan reflektere og samtale med voksne om temaer som oppfattes som viktig for livene deres.

Tabell 12 Vurdering av undervisningen

	Rusmiddelfeltet	Seksualitetsfeltet
De unge er svært interessert i temaet	70 %	84 %
Det viktigste er å oppmuntre til egenrefleksjon	80 %	76 %
Bibelen god rettesnor i undervisningen	61 %	73 %
Mitt teologiske ståsted er til hjelp	65 %	79 %
Trekker inn mine egne erfaringer	46 %	44 %
Krevende å undervise gutter og jenter samtidig	14 %	43 %
Lite egnet materiell om temaet	20 %	23 %
Ulik grad av tro gjør det vanskelig	8 %	16 %
Føler meg ukomfortabel i formidlingen	3 %	9 %
N	Ca. 200	Ca. 230

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Å oppmuntre de unge til egenrefleksjon er et sentralt mål for dem som underviser om rusmidler og om seksualitet. Det samme gjelder vurderingen av at Bibelen utgjør en rettesnor i undervisningen. Noen vil tenke at disse to målene står i en viss spenning til hverandre. Egenrefleksjon og det å bruke Bibelen som rettesnor kan oppfattes som motsetninger. Men for dem som underviser oppleves det ikke nødvendigvis slik. Man kan legge opp til egenrefleksjon på basis av kunnskap om Bibelen og i forlengelsen av en presentasjon av hva som anses å utgjøre kristne verdier. Selv om det er vanskelig å få helt klart fram hvordan det tenkes med utgangspunkt i et kvantitativt materiale, tegnes det opp et bilde av at Bibelen utgjør en form for utgangspunkt, men at dette kan gi seg ulike praktiske uttrykk i undervisningen.

En multivariat analyse av vektlegging av egenrefleksjon viser at kvinner er mer opptatt av dette enn menn på rusfeltet. Det samme kan sies om forholdet eldre ledere versus yngre. Organisasjonstilknytning slår imidlertid ikke ut. På seksualitetsfeltet er det også klart at kvinner er mer opptatt av egenrefleksjon enn menn, mens alder ikke gir utslag. Derimot gir organisasjonstilknytning utslag. Ansatte i Dnk og KFUK-KFUM synes egenrefleksjon er viktigere enn ansatte i frikirkene og i de lavkirkelige misjonsorganisasjonene.

Å oppmuntre de unge til egenrefleksjon ble fremhevet av alle informantene i intervjuene, uavhengig av organisasjon og undervisningstema. En forskjell går derimot på at enkelte samtidig gir tydelige svar på hva de mener er riktig, eller det som de oppfatter som riktig med henhold til kristne verdier, Bibelen etc., mens andre er opptatt av ikke å gi svar, men heller noen retningslinjer eller rammer. Kjetil (Den norske kirke) er blant dem som representerer siste gruppe, mens Kari (også fra Den norske kirke) og Joakim (Frikirken) kan sies å være blant de som representerer førstnevnte.

Kjetil er kanskje en av de som er tydeligst på at han ikke ønsker å gi ungdommen klare svar i undervisningen. I intervjuet fremhevet han at hans mål ikke er «å skape normer», men «gi noen rammer uten å gi noen rammer. Og si det som er riktig og galt uten å si det som er riktig og galt. Ja. Eller bekrefte det som jeg føler vi trenger å bekrefte». Som vi så tidligere i rapporten, kan Kjetils framgangsmåte sies å gi noen retningslinjer til ungdommen; for eksempel fokuserer han på grensesetting fremfor å si eksplisitt at han ønsker at de skal vente med sex. Nettopp dette var også et viktig poeng for informantene Synne og Knut (Den norske kirke). Kari og Joakim var derimot tydeligere på at enkelte svar er viktige å fremme, deriblant det at sex bør utsettes til ekteskapet. Samtidig er som nevnt alle informantene opptatt av at ungdom selv skal reflektere over sine liv og ta egne, selvstendige valg. Som Kari sier til de ungdommene hun er i kontakt med; «Vet du hva, du må ta valgene for ditt liv. DETTE mener kirken. Ikke sant – eller det mener JEG. Men DU er fri til å velge». Disse informantene representerer dermed de som mener at det ikke er en motsetning mellom å oppmuntre unge til egenrefleksjon og det at Bibelen er en rettesnor for livet. Måten de kombinerer disse perspektivene, er ved å presentere visse kristne verdier som det mest riktige (dvs., «det er dette Bibelen mener»), samtidig som de sier, her med Karis ord, «Men DU må selv velge».

Hvis vi så vender blikket tilbake til den kvantitative undersøkelsen, ser vi at de to spørsmålene som går på "Bibelen som rettesnor" og "teologisk ståsted til hjelp", er relatert til hverandre. De kan kobles sammen til en indeks som uttrykker teologiens rolle i undervisningen. Også her viser det seg å være en forskjell mellom kjønnene. I motsetning til hva vi fant når det gjaldt egenrefleksjon er det menn som sterkest betoner teologiens rolle i undervisningen. Dette gjelder både på rusmiddel- og seksualitetsfeltet. Organisasjonstilknytning gir også utslag, på den måten at ansatte i frikirker og konservative misjonsorganisasjoner synes teologisk ståsted er viktigere i undervisningen enn ansatte i Dnk og KFUK-KFUM.

Av Tabell 12 går det fram at en del synes det er krevende å undervise om de aktuelle temaene. Særlig blant dem som underviser om seksualitet er det en del som gir uttrykk for dette. De tre påstandene «det er krevende å undervise gutter og jenter samtidig», «ulike grad av tro gjør undervisningen vanskelig», samt «jeg føler meg ukomfortabel når jeg underviser» uttrykker alle at undervisningssituasjonen oppfattes som utfordrende. Dersom vi slår de tre variablene sammen får vi et mål på grad av opplevd belastning i undervisningssituasjonen. En multivariat analyse viser at det ikke er forskjell på kvinner og menn når det gjelder opplevd belastning i undervisningen, verken når det gjelder rusmidler eller seksualitet. Type kristen organisasjon gir heller ikke utslag. Derimot er det slik at yngre ledere opplever undervisningen som mer belastende enn eldre. Tendensen er den samme både på rus- og seksualitetsfeltet. De lederne som har mest erfaring og kompetanse opplever altså i liten grad undervisningen som en belastning til tross for at temaene er kompliserte og mangesidige.

Når det gjelder spørsmålet om å dele gutter og jenter inn i egne grupper, er meningene delte. På rusfeltet er det få som mener dette har noe for seg. Når det gjelder seksualitet er det et ikke ubetydelig mindretall som heller i en slik retning. Når vi spør om man i praksis pleier å dele gutter og jenter i hver sine grupper, er det svært få som gjør dette når rus står på dagsorden (ca. 3 %). Når det dreier seg om seksualitet er det atskillig flere som oppgir at de opererer med atskilte jente- og guttegrupper (18 %). En vanlig begrunnelse er at dette kan gjøre det lettere for ellers stille jenter å komme til orde. Andre fremhever at jenter har godt av å høre hva gutter tenker, og omvendt. En av respondentene beskriver et ikke helt vellykket forsøk på å dele gruppen etter kjønn:

Jeg gjorde et forsøk på å dele guttene og jentene. Jentene gikk med den kvinnelige diakonen og jeg hadde guttene. Seksualundervisning var en del av flere tema for hvilke valg vi tar i livet, hvem ønsker jeg å være. Guttene som jeg var med ble i fnise- og tøysemodus og jeg opplevde denne delen av undervisningen som så lite fruktbar at vi brukte det meste av tiden til å snakke om andre ting. Da jeg senere spurte jentene hva de hadde snakket om hadde diakon for det meste snakket om overgrep og pedofili. Ikke at dette ikke er viktig å ta opp, men min tanke og ønske var å kunne snakke om den mer "vanlige" seksuelle virkeligheten de lever i, hva Gud ønsker for våre liv, ikke som asketiske pliktøvelser, men fordi Gud ønsker oss det beste. Jeg mener det er et viktig tema og vil jobbe videre med å finne en god måte å gjøre det på.

Også blant dem vi intervjuet, er det i forbindelse med seksualitetsformidlingen at enkelte vurderer det som hensiktsmessig å dele inn i jente- og guttegrupper. Karis erfaring med jentegrupper er at jentene åpner seg opp når de får mulighet til å prate i trygge rammer uten at det er gutter tilstede. For både Kjetil og Synne er det derimot en veloverveid beslutning om å undervise gutter og jenter sammen. Et argument, som også pekt på over, er at «det hender at guttene skal høre noe som de jentene trenger å høre, og omvendt», som Synne sier. Synne understreker videre at valget om ikke å dele opp i kjønnsbaserte grupper, er for å unngå å tillegge gutter og jenter bestemte egenskaper, følelser eller interesseområder innenfor seksualitet basert på visse forestillinger om hva som kjennetegner jenter som jenter, og videre gutter som gutter.

For vår del så har det vært et poeng å ha dem sammen, og også snakke om kjønn og kjønnsidentitet på en måte som gjør at de ikke bare opplever å bli delt [inn] i gutt/jente[-kategorier] (...). EN ting er jo utøvelsen og de tingene der, men også hvordan de oppfatter seg selv og forstår sin egen seksualitet... som tiltrukket av gutter eller jenter eller – altså uansett hva det er – så tenker jeg at det er [viktig] å ikke si at 'OK, du er gutt, da kjenner du det på DEN måten'.

Magne (Misjonsforbundet) forteller at det på leir ofte har vært jenteseminarer og gutteseminarer om seksualitet som han mener «kan funke fint», men som ifølge Magne «ikke alltid er like bra». Magne har ikke selv vært ansvarlige for disse seminarene, som regel har det vært et gift par der mannen har ansvar for guttegruppa og kvinnen for jentegruppa. Som leder har Magne fått være tilstede på gutteseminalet, og han synes at «det ofte har blitt lagt opp på en litt rar eller litt klein måte, at de først har litt sånn tullesesjon med at 'nå er vi mannfolk og .. [vi] raper og slår oss på brystet'». Denne innledende runden (før fokuset går over «på de mer viktige tingene»), ment for «å løse opp stemningen», som Magne foreslår, bidrar til å sette an en tone som tilsynelatende skal forstås som «mannlig».

I sin doktoravhandling om kristne sommerstevner på Sørlandet, viser Irene Trysnes (2010) at inndeling av gutte- og jenteseminarer er typisk når seksualitetstematikk tas opp. I disse seminarene fremmes kjønnsstereotypiske forskjeller mellom kjønnene, der «deltakerne lærer at de er forskjellige

og at de har ulike oppgaver fordi de er gutter og jenter» (2010: 265). Trysnes viser til at slike forskjeller kommer til uttrykk ved at gutteseminarene fokuserer på sex og pornografi som utfordringer guttene kan gjøre noe med. For jentene, derimot, er sex potensielt problematisk og noe de må forholde seg til (Trysnes 2010: 262–266).

Hvor personlig og ærlig skal en være?

Spørsmålet om hvor personlig en kan og bør være i undervisning om seksualitet og rus, generer ulike svar fra informantene. Som vi pekte på i forbindelse med temaer i undervisningen om rus, peker både Magne og Joakim på at de synes det er viktig å bruke egne erfaringer med rus når de snakker med ungdom. For deres del handlet dette gjerne om historier der de selv har gjort feil, gått over grensen for hva som er greit i følge deres syn på rus, for slik å fremme et budskap om at alle kan gjøre feil, men tilgivelse er mulig. Marianne (KFUK-KFUM), derimot, opplever det som uklart om hvor ærlig en bør være når det kommer til rus. Bruk av personlige og erfaringsbaserte historier virker imidlertid til å være noe utbredt når det kommer til undervisningen om rus mer generelt. Men disse historiene kommer da fra «profesjonelle» som er hyret inn for å fortelle om hvordan rusbruk eller rusmisbruk har påvirket deres liv.

Når det kommer til formidlingen om seksualitet synes det å være noe mer restriksjon blant informantene om å bruke egne erfaringer og å være personlige. Kjetils undervisning er et eksempel her, for han er det et bevisst valg ikke å fortelle private ting om seg selv (ei heller sine meninger om seksualitetstematikk). Magne, som riktignok ikke selv underviser så mye på seksualitet, fortalte i intervjuet at han «synes det er lettere å fortelle om mine egne erfaringer og opplevelser i forhold til rus enn seksualitet». Egne erfaringer knyttet til seksualitet kan nok oppleves som mer sårbart og privat enn de om rus. Samtidig virker det som at det kirkelige miljøet som Magne er del av, ikke er fjerne for å innlemme personlige historier i undervisningen om seksualitet. Når han forteller om seminar på leir der et ektepar har hatt undervisningen, «kommer det ofte fram personlige ting i forhold til hvordan DE gjorde det før de ble gift», beskriver Magne. Han mener videre at et slikt fokus er «viktig». Han utdyper: «Hvis man først skal snakke om seksualitet så er det viktig å vise at man er åpen på egen seksualitet også, kan være åpen for å fortelle hvordan man SELV har tatt disse utfordringene.» Også Marianne (KFUK-KFUM) peker på verdien av det å trekke frem personlige erfaringer i formidlingen, fordi da viser man til noe som «faktisk [har] skjedd. Dette kan skje. Fordi andre eksempler blir så svevende at – ja, det kommer ALDRI til å skje.» Marianne forteller om en positiv opplevelse hun hadde da hun observerte en prests undervisning om seksualitet. Hun opplevde presten som ærlig, personlig og engasjert. For eksempel «i forhold til at han sa noe sånt som at 'jeg har hatt sex, og det har jeg hatt mange ganger (ler litt), og det er skikkelig digg!'». Likevel er Marianne usikker på hvordan hun selv ville ha håndtert en slik type undervisning, hvorvidt hun ville vært så ærlig som denne presten var. Hun sier

Men jeg har liksom tenkt på hvordan kunne JEG ha gjort det da. Fordi jeg tenker at det er en grense om at du skal ikke legge ut privat ...[om] livet – eller den balansen da – hva er det man IKKE vil høre av konfirmantlederen sin, på en måte.

I motsetning har Synne (Den norske kirke) en ikke så positiv opplevelse med en leder som hun opplevde som altfor privat i sin formidling om seksualitet. Hun forteller:

Jeg var på en leir hvor vi skulle ha en samtalegruppe om seksualitet eller et eller annet. Og en av de forholdsvis unge lederne fortalte om og delte hvordan han opplevde det første gang han hadde samleie. Og vi satt der og gikk på ungdomsskolen – eller videregående. Og det var altså så grusomt! (...) Det var ikke det at han gikk i kjempedetalj, men han sa hvordan han hadde opplevd det. Og det VAR så drøyt! Ikke nødvendigvis det han sa, men AT han sa det, i den sammenhengen! Derfor har blitt en sånn viktig ting for meg da, at når man skal dele og være personlig, så bare kjenner jeg at nei, vet du hva, det handler overhodet ikke om det!

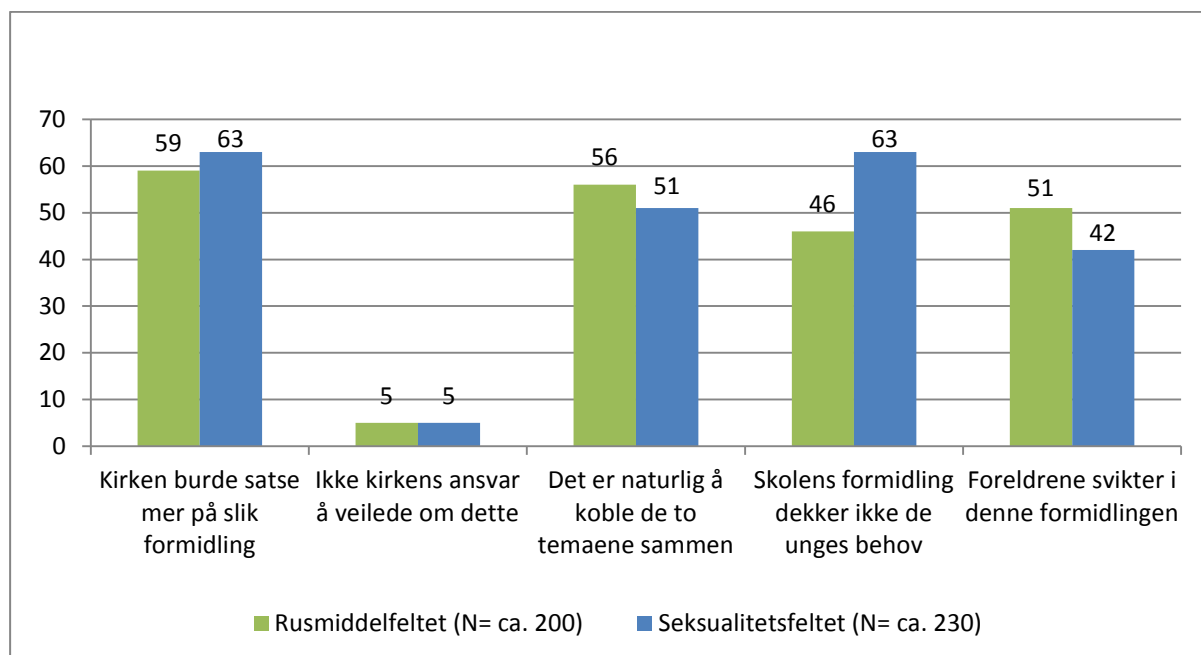
Med andre ord har informantene noen ulike tanker om hvorvidt de ønsker å være personlige i undervisningen eller ei. Mens noen mener at å trekke frem personlige erfaringer er en styrke, fordi det gir konkrete fortellinger, mener andre at det ikke er her fokuset bør ligge. Samtidig er det selvfølgelig også forskjeller på hva en legger i det å være personlig, og et skille mellom det å være ærlig eller åpen og det å være privat. Kari (Den norske kirke) fremhever for eksempel at hun «synes det er veldig viktig med en stor grad av åpenhet, men [en trenger] ikke nødvendigvis [være] så privat».

8.2 TRENGER KIRKEN Å SNAKKE OM DISSE TEMAENE?

Det er stor grad av enighet blant respondentene om at kirker og kristne organisasjoner bør satse mer på formidling knyttet til rusmidler og seksualitet. Svært få mener at dette faller utenfor det kirken har ansvar for å drive veiledning om. Fremhevingen av kirkens og de kristne organisasjonenes potensielt viktige rolle blir understreket av at mange er kritiske til skolens og foreldrenes bidrag på de aktuelle områdene. I innledningen refererte vi til ungdomsdata som viser at et flertall av norske tenåringer mener foreldre og andre voksne er naive og burde følge mer med på barns rusmiddelbruk. De unge er ikke like tydelige på at foreldre burde følge mer med når det gjelder seksualiteten, men det er grunn til å tro at foreldre er ganske uvitende om at en del unge debutterer seksuelt i første del av tenårene.

Vi spurte de kristne lederne om de synes det er en god ide å koble sammen undervisning om seksualitet og rusmidler. Her er meningene delte. Et klarere flertall av dem som underviser om rusmidler mener det er en god ide også å snakke om seksualitet, mens et noe mindre flertall tenker at det er naturlig å trekke rusmidler inn i undervisningen der seksualitet er hovedtema. En del er redd for at det skal skapes et bilde av at seksualitet opptrer som en negativ følge av rus.

Figur 3 Syn på institusjoners engasjement på området. Prosent

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Også informanten Knut (prest i Den norske kirke) er en av dem som i intervju argumenterte for at seksualitet og rus bør holdes adskilt i undervisningen:

Jeg tenker at det er to temaer. Og det er ikke tvil om at det av og til – altså, rus kan føre til seksualitet, og kanskje også uvillig seksualitet. Men i utgangspunktet så er det to temaer som er viktig å forholde seg til. Og jeg tror at hvis man skal undervise om seksualitet ut ifra – etter at man har undervist om rus, som en konsekvens av det, så blir ... seksualundervisninga noe negativ. Fordi da blir det en sånn pekefinger-seksualitetsundervisning. Derfor bør seksualundervisninga stå som et selvstendig tema for å få fram det flotte, fine, gode i det. Og heller ikke lære ungdommene at – drikker du så har du sex etterpå...

Gjennom å bruke åpne rubrikker i spørreskjemaundersøkelsen kan respondentene utdype hva de tenker om forholdet mellom kirke og skole når det gjelder undervisning på de aktuelle områdene. Noen trekker fram skolens engasjement på feltet som en forklaring på at de selv nedprioriterer denne typen undervisning.

I materialet er det for eksempel mange som peker på skolen når de lar være å ta opp temaet rusmidler. Som det fremgår av Figur 2 er flere kritiske til skolens innsats når det gjelder temaet seksualitet. En god del mener at skolen bidrar til å bevisstgjøre de unge i forhold til rusmidler. Her er et knippe av svar som fremstiller skolens rolle som positiv og delvis som en erstatning for kirkelig undervisning på feltet. Det tegnes et bilde av at det foregår en viss utveksling mellom skole og kirke på området:

- Det er mange tema å velge mellom. Jeg vet at skolen prioriterer temaet rusmidler og tenker at skolen vil ha samme holdning som kirka. Derfor velger jeg i kirken å ta fatt i andre temaer.
- Det er så mange tema som skal prioriteres, så man rekker ikke alt. Skolen og MOT (Johan Olav Koss m.fl) er gode på dette, så vi prioriterer det lett bort. Ja, helt borte er det faktisk ikke.

- Valget har falt på andre tema enn rusmidler bl.a. fordi slike spørsmål også dekkes av læreplanen på skolen.
- Har valgt å prioritere andre emner fordi vårt inntrykk er at dette er emner som unge møter på i andre undervisningssammenhenger.
- Når det gjelder konfirmanter/ungdom har de et godt opplegg på skolen her. Har samarbeidet om det enkelte ganger.
- I år har «min» ungdomsskole hatt temauke om rus og rusmidler. Jeg anser da temaet som godt dekket, og bruker heller mer tid på kjernetekster (Bibelen).
- Skolene gjør dette (rus) grundig. Skoler og barnehager her bruker Lions opplegg (Lions er en frivillig og humanitær organisasjon).

I datamaterialet er det færre som har tro på skolens bidrag når det gjelder seksualitetsfeltet. En respondent nevner at hun tror kirkelige ledere har bedre forutsetninger for å drive med formidling om temaet fordi de har bedre kontakt med unge ved å være sammen med dem over tid på leirer, konfirmantopplegg etc.:

Selv om jeg ikke driver med undervisning om seksualitet tror jeg likevel det er utrolig viktig og jeg tror også ungdomsledere når lenger i formidlingen enn foreldre og skolevesenet gjør, fordi de har en annen kontakt med ungdommene. Jeg har selv vært i noen situasjoner, på leir, der jeg har fått gode samtaler med unge jenter om dette temaet, men da har det ikke vært organisert.

Marianne (KFUK-KFUM) peker også på at kirken representerer en viktig stemme i formidling om rus og seksualitet:

Jeg tenker at man lærer det [om seksualitet og rus] fra ulike steder. Men at jeg synes det er dumt hvis ikke kirkens stemme kan være en av dem da. Og jeg tror at det er i skole og i kirke du kan ha det personlige møtet med underviser. Og min erfaring er at skolen ofte er dårlig på temaet. Men det er jo selvfølgelig forskjellig også. Men hvis ikke kirken tar det heller, så har du ikke noe – Hvis man skal snakke med foreldrene sine da – det er jo ikke ... alltid så greit. Nei, men jeg tenker at ... at internett påvirker også veldig da, og at det er mye skumle ting der også ...–

Joakim (Frikirken) fremhever at

det er viktig å prate om alt som man møter utenfor kirken i kirken. Og særlig hvis det er ting som man tenker litt annerledes om enn det andre kanskje tenker. Selvfølgelig bør man da snakke om det, ikke forvente at ungdommer sjøl skjønner det. Så jeg tenker jo at det er veldig viktig.

8.3 GRUNNER TIL MANGLENDE UNDERVISNING

Under forrige punkt så vi at et klart flertall av kirkelige ledere mener at kristne organisasjoner har ansvar for å veilede unge om rusmidler og seksualitet og bør satse mer på å bygge opp tilbud og kompetanse på feltene. Hva oppleves som hindringer for at kirker og kristne organisasjoner kan utvikle dette til satsningsområder i framtiden? Dette er et tema vi konfronterte alle respondentene med i spørreskjemaet, også de som ikke selv underviste om tema. En del av svarene går på strukturelle forhold knyttet til mangel på tid, personell og materiell. Men de viktigste hindringene dreier seg om egenskaper hos dem som driver med undervisningen. Spørsmålene i tabellen nedenfor er altså besvart både av de som selv underviser og de som ikke underviser om rusmidler eller seksualitet.

Tabell 13 Grunner til manglende undervisning om rus/seksualitet

	Andel som mener dette er viktig
Ubehagelig å snakke om	55 %
Mangel på kompetanse	50 %
Usikkerhet når det gjelder teologi	44 %
Usikkerhet når det gjelder formidlingsmetoder	40 %
Mangel på tid	31 %
Mangel på egnet materiell	24 %
Mangel på undervisningspersonell	16 %
N	361

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Den viktigste hindringen for videre satsning på disse feltene ser ut til å være at en del ledere synes det er ubehagelig å snakke om temaene med de unge. Dette kan skyldes at de unge blir flaue og utilpass eller det kan gå på at den voksne har et uavklart forhold til spørsmålene. Vi har tidligere sett at det gjør seg gjeldende ulike og delvis motstridende holdninger til rusmidler og seksualitet blant kristne ledere. Dette blir understreket ved at omtrent halvparten av respondentene peker på usikkerhet omkring teologiske spørsmål som en vesentlig grunn for at det ikke drives mer formidlingsarbeid enn det som allerede gjøres. Det er også i noen grad usikkerhet og uenighet knyttet til undervisningsmetoder. Dette kan ha sammenheng med den spenningen vi tidligere har pekt på knyttet til vektlegging av egenrefleksjon versus bruk av Bibelen som veileder.

9 AVSLUTNING

I denne rapporten har vi sett nærmere på det formidlingsarbeidet som gjøres av kirker og kristne organisasjoner på temafeltene rusmidler og seksualitet. Det empiriske materialet gir grunnlag for å gå inn på mangfoldet av tilnærmingmåter og opplegg som brukes i undervisningen. På bakgrunn av det tilgjengelige materialet er det vanskelig å peke på hvilke konkrete endringer som har skjedd på området. Vi mangler et godt sammenligningsgrunnlag i form av tidligere liknende undersøkelser. I stedet har vi sett nærmere på variasjon og mønstre innad i materialet, for eksempel mellom aldersgrupper, mellom kvinner og menn og mellom ulike typer kristne organisasjoner. Vi har i rapporten satt fokus på områder hvor det allerede skjer mye interessant og hvor det er et potensial for å gjøre enda mer. Det er behov for mer forskning om den formidlingen som foregår, ikke minst forskning som i større grad enn vi har hatt mulighet til her, lar de unge selv få komme til orde. Det ville være nyttig med tanke på en videreutvikling av dette området. Avslutningsvis vil vi kort reflektere over muligheten for at rusmidler og seksualitet kan utvikle seg til å bli felter som kirker og kristne organisasjoner satser på i fremtiden.

Blant lederne som selv er involvert i undervisning om rusmidler og/eller seksualitet er det et klart flertall som mener at det bør satses mer på feltene enn det som gjøres i dag. De kirkelige lederne mener også dette er noe som etterspørres av de unge. Temaene rusmidler og seksualitet berører i stor grad de unges liv og hverdag. Kirken og kristne organisasjoner har en mulighet til å skape fora der ungdom kan diskutere de aktuelle temaene sammen med voksne som de har tillit til. I tillegg kommer det frem at mange av respondentene er usikre på om skolen og foreldrene makter å gi de unge et godt grunnlag for de valg de selv skal treffe. Flere peker også på at det er viktig at temaene formidles ut fra kristne verdier, og at kristne organisasjoners formidling utgjør et viktig supplement til det arbeidet som nedlegges av andre samfunnsinstitusjoner. Dette tilsier at det ligger til rette for en kirkelig satsning på formidling knyttet til rusmidler og seksualitet.

Samtidig viser det empiriske materialet at rusmidler og seksualitet er områder hvor det kan være krevende å tilby god undervisning. At de som faktisk driver med slik undervisning jevnt over har høy faglig kompetanse og lang erfaring fra kristent ungdomsarbeid, peker nettopp i en slik retning. Temafeltene krever i seg selv høy faglig kompetanse, i tillegg til pedagogiske evner. Personene vi har fanget opp gjennom intervjuer og gjennom spørreskjema svarer i liten grad selv at det er vanskelig å undervise om temaene rusmidler og seksualitet. Tvert imot er det slik at de som underviser som regel opplever undervisningen som viktig, meningsfylt og noe «de brenner for». Likevel mener mange i undersøkelsen at en grunn til at det ikke drives mer av denne typen arbeid har å gjøre med at flere kvier seg for å undervise i tematikken og opplever seg som «ukomfortabel» i situasjonen. Dette kan ha sammenheng med at man føler at man mangler faglig kompetanse eller er usikker i forhold til eget teologiske ståsted eller ståstedet til organisasjonen man jobber for. I spørreundersøkelsen er mangel på kompetanse, ubehagelig å undervise, samt teologisk usikkerhet de forklaringene som oftest trekkes fram. Derimot er det få som peker på mangel på ressurser som en hovedforklaring på manglende undervisningstilbud. Når det kirkelige tilbudet om undervisning på feltet rusmidler eller seksualitet er fraværende, skyldes det altså i liten grad mangel på ressurser i form av tid, penger og personell. Forklaringen knyttes derimot til mangel på kompetanse og til usikkerhet knyttet til teologi. I henhold til våre data er dette noe av det som skaper hindringer for utviklingen av et bredt undervisningstilbud på seksualitets- og rusfeltet.

De kristne organisasjonenes syn på rusmidler og seksualitet har endret seg over tid (Johnson Hov og Trysnes 2010; Repstad 2008, Botvar og Urstad 2012). Det er ikke lenger vanlig å betrakte avholdenhet fra alkohol som et krav for den som vil kalle seg kristen. Når vi sammenlikner ansatte i ulike kristne organisasjoner er det likevel fortsatt stor variasjon i synet på rusmidler som alkohol. De aller fleste mener kristne organisasjoner bør være "rusfrie" soner, i alle fall der barn og unge er involvert. Graden av restriktivitet i forhold til rusmidler følger i stor grad teologiske skillelinjer. Til tross for at den personlige holdningen til alkohol varierer blant kristne ledere, er det likevel et fåtall som nevner at det kan være "ukomfortabelt" å undervise om rusmidler. På rusfeltet synes det å være stor grad av enighet – både i kristne organisasjoner og i samfunnet ellers – om at "smått er godt" – især når det gjelder unges forhold til rusmidler. Når det oppleves som mindre spenningsfylt å undervise unge om rusmidler enn om seksualitet handler det blant annet om at avstanden mellom kristne organisasjoner og storsamfunnet synes å være mindre påtrengende. Selv om mange mener skolen driver for lite forebyggende arbeid på rusfeltet, er det likevel flere av våre respondenter som gir uttrykk for at de oppfatter skolen og kirken som "samarbeidspartnere" - som jobber mot de samme målene.

Når det gjelder seksualitet forholder det seg noe annerledes. Det er større skepsis til skolens bidrag blant dem som underviser om seksualitet enn det er blant dem som underviser om rusmidler. Spenningen mellom storsamfunnets normer og det kristne organisasjoner står for, oppleves her også som sterkere. Meningsmangfoldet framstår i tillegg som større *innenfor* og *mellom* de kristne organisasjonene, noe som kan være opphav til usikkerhetene om teologisk ståsted. Slike forskjeller handler blant annet om syn på undervisningsmetoder og hvor eksplisitt man skal være på det bibelske grunnlaget undervisningen bygger på. Personene som inngår i vår undersøkelse – både i den kvantitative og i den kvalitative – opplever i liten grad teologi som et problem, men snarere som en ressurs i sin egen undervisning. Gjennom analysene kommer det likevel fram at det kan være en motsetning mellom ønsket om egenrefleksjon og det å vektlegge Bibelen som rettesnor. Det kvantitative materialet viser at det er en spenning mellom ulike undergrupper i materialet når det gjelder betoningen av bibelbruk og egenrefleksjon. Informantene har funnet fram til ulike måter å undervise på som de opplever er riktig ut fra hvor de selv står. Men det er ikke gitt at andre potensielle undervisere like greit finner fram til en posisjon de er komfortable med, når de samtidig vet at holdningene i det kirkelige landskapet spriker.

LITTERATURLISTE

- Bakken, Anders 2015. *Ungdata. Nasjonale resultater 2014*. NOVA-rapport 7/15. NOVA.
- Botvar, Pål Ketil og Sivert Skålvoll Urstad 2012. *Fra vann til vin? Bruk av rusmidler blant aktive i kristne ungdomsmiljøer*. KIFO-notat 3/2012.
- Holbek, Jan Aarild 1986. *Livsstilboka. Om kristen livsstil i dagens Norge*. Oslo: Luther forlag.
- Johnson Hov, Dagny og Irene Trysnes 2010. Hot sex – verdt å vente på? I *Norsk bruksteologi i endring. Tendenser gjennom det 20. århundre*, Pål Repstad (red.) 57–78. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- NOU 2008: 4 *Fra ord til handling – Bekjempelse av voldtekt krever handling*. Politi- og justisdepartementet.
- Repstad, Pål og Jan-Olav Henriksen (red.) 2005. *Mykere kristendom? Sørlandsreligion i endring*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Repstad, Pål 2007/1987. *Mellom nærhet og distanse. Kvalitative metoder i samfunnsfag*. 4. utgave. Oslo: Universitetsforlaget.
- Repstad, Pål 2008. From Sin to a Gift from God: Constructions of Change in Conservative Christian Organizations. *Journal of Contemporary Religion* 23: 1, 17–31.
- Repstad, Pål 2009. A softer God and a more positive anthropology: Changes in a religiously strict region in Norway. *Religion* 39(2): 126–131.
- Røthing, Åse 1998. *Sex, kjønn og kristentro*. Oslo: Verbum.
- Røthing, Åse 2005. Seksualitet i skolen. Normer, brytninger og håndteringsstrategier. I *Mykere kristendom? Sørlandsreligion i endring*, Pål Repstad og Jan-Olav Henriksen (red.), 257–264. Bergen: Fagbokforlaget.
- Røthing, Åse 2007. Who gets the final word? Gender and negotiations in late modern interfaith relationships. I *Religion in late modernity. Essays in honor of Pål Repstad*, Inger Furseth og Paul Leer-Salvesen (red), 101–112. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Røthing, Åse 2009. *Seksualitet i skolen. Perspektiver på undervisning*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Thagaard, Tove 2002. *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. 2. utgave. Bergen: Fagbokforlaget.
- Trysnes, Irene 2010. *Å campe med Gud. En studie av kristne sommerstevner på Sørlandet*. Doktoravhandling. Det teologiske fakultet, Universitetet i Oslo.
- Woodhead, Linda og Paul Heelas 2000. *Religion in Modern Times. An Interpretive Anthology*. Malden og Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
- Øia, Tormod 2013. *Ungdom, rus og marginalisering*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

APPENDIKS

Utvalgte tabeller basert på KIFOs spørreundersøkelse til kirker og kristne organisasjoner 2015

Tabell A1 Har du vært innom temaet rus/rusmidler i formidlingen/undervisningen?	iii
Tabell A2 Har du vært innom temaet seksualitet i formidlingen/undervisningen?	iii
Tabell A3 Uansett om du har ansvar for formidling eller ikke: Har du hatt private samtaler med barn og unge i din menighet/organisasjon om rus?	iii
Tabell A4 Uansett om du har ansvar for formidling eller ikke: Har du hatt private samtaler med barn eller unge i din menighet/organisasjon om seksualitet?	iii
Tabell A5 Har du opplevd narkotika- og/eller alkoholbruk på arrangement i regi av kirke/kristen organisasjon?	iv
Tabell A6 Hvordan stiller du deg til følgende utsagn om formidling om rus?: Kirker og kristne organisasjoner burde bruke flere ressurser på formidling om rus	iv
Tabell A7 Hvordan stiller du deg til følgende utsagn om formidling om rus?: Det er ikke kirkers og kristne organisasjoners ansvar å informere og veilede om rus	iv
Tabell A8 Hvordan stiller du deg til følgende utsagn om formidling om rus?: Skolens undervisning om rus dekker ikke barn og ungdommers behov for veiledning	iv
Tabell A9 Hvordan stiller du deg til følgende utsagn om formidling om rus?: Foreldre/foresatte svikter når det gjelder å formidle om rusens effekter til sine barn	v
Tabell A10 Hvordan stiller du deg til følgende utsagn om formidling om rus?: Foreldre/foresatte svikter når det gjelder å formidle om rusens effekter til sine barn	v
Tabell A11 Hvordan stiller du deg til følgende utsagn om formidling om seksualitet?: Kirker og kristne organisasjoner burde bruke flere ressurser på formidling om seksualitet	v
Tabell A12 I hvilken grad er du enig eller uenig i følgende påstand: Det er ikke kirkers og kristne organisasjoners ansvar å informere og veilede barn og ungdom om seksualitet	v
Tabell A13 I hvilken grad er du enig eller uenig i følgende påstand: Skolens seksualitetsundervisning dekker ikke barn og ungdommers behov for kunnskap og veiledning	vi
Tabell A14 I hvilken grad er du enig eller uenig i følgende påstand: Foreldrene/foresatte svikter når det gjelder å formidle om seksualitet til sine barn	vi
Tabell A15 Nå kommer det noen flere påstander. Oppgi i hvilken grad du er enig eller uenig i følgende utsagn: Det er ofte et negativt fokus på seksualitet i kristne sammenhenger	vi
Tabell A16 Nå kommer det noen flere påstander. Oppgi i hvilken grad du er enig eller uenig i følgende utsagn: Det er ikke galt at to voksne av samme kjønn inngår i et forpliktende samliv	vi
Tabell A17 Nå kommer det noen flere påstander. Oppgi i hvilken grad du er enig eller uenig i følgende utsagn: Det er altfor mye alkoholbruk blant aktive kristne	vii
Tabell A18 Nå kommer det noen flere påstander. Oppgi i hvilken grad du er enig eller uenig i følgende utsagn: Det er viktig at kristne miljøer er helt og holdent frie for alkohol og narkotika	vii
Tabell A19 Nå kommer det noen flere påstander. Oppgi i hvilken grad du er enig eller uenig i følgende utsagn: Bibelen gir ingen entydige svar på spørsmål knyttet til seksualitet	vii
Tabell A20 Nå kommer det noen flere påstander. Oppgi i hvilken grad du er enig eller uenig i følgende utsagn: Som kristen bør man avstå helt fra alkohol	vii

Tabell A21 Nå kommer det noen flere påstander. Oppgi i hvilken grad du er enig eller uenig i følgende utsagn: Bibelen gir ingen entydige svar når det gjelder bruk av rusmidler	viii
Tabell A22 Nå kommer det noen flere påstander. Oppgi i hvilken grad du er enig eller uenig i følgende utsagn: Jeg mener at sex før ekteskapet er galt fordi dette står i Bibelen	viii
Tabell A23 Nå kommer det noen flere påstander. Oppgi i hvilken grad du er enig eller uenig i følgende utsagn: Likestillingen mellom kvinner og menn har gått for langt	viii
Tabell A24 Nå kommer det noen flere påstander. Oppgi i hvilken grad du er enig eller uenig i følgende utsagn: Onani er alltid synd.....	viii
Tabell A25 Nå kommer det noen flere påstander. Oppgi i hvilken grad du er enig eller uenig: Kristne miljøer stiller strengere krav til jenter enn gutter når det kommer til sex før ekteskapet.....	ix
Tabell A26 Hva mener du er de tre viktigste grunnene for at det ikke drives mer formidling om temaene rus og seksualitet i en kristen-kirkelig sammenheng?: Det er ikke tid til det.....	ix
Tabell A27 Hva mener du er de tre viktigste grunnene for at det ikke drives mer formidling om temaene rus og seksualitet i en kristen-kirkelig sammenheng?: Mangel på egnet undervisningsmateriell	ix
Tabell A28 Hva mener du er de tre viktigste grunnene for at det ikke drives mer formidling om temaene rus og seksualitet i en kristen-kirkelig sammenheng?: Mangel på undervisningspersonell	ix
Tabell A29 Hva mener du er de tre viktigste grunnene for at det ikke drives mer formidling om temaene rus og seksualitet i en kristen-kirkelig sammenheng?: Mangel på kompetanse	x
Tabell A30 Hva mener du er de tre viktigste grunnene for at det ikke drives mer formidling om temaene rus og seksualitet i en kristen-kirkelig sammenheng?: Mangel på økonomiske ressurser	x
Tabell A31 Hva mener du er de tre viktigste grunnene for at det ikke drives mer formidling om temaene rus og seksualitet i en kristen-kirkelig sammenheng?: Temaene er ubehagelige å snakke om.....	x
Tabell A32 Hva mener du er de tre viktigste grunnene for at det ikke drives mer formidling om temaene rus og seksualitet i en kristen-kirkelig sammenheng?: Usikkerhet knyttet til formidlingsmetoder.....	x
Tabell A33 Hva mener du er de tre viktigste grunnene for at det ikke drives mer formidling om temaene rus og seksualitet i en kristen-kirkelig sammenheng?: Usikkerhet knyttet til formidlingsmetoder.....	xi
Tabell A34 Hva mener du er de tre viktigste grunnene for at det ikke drives mer formidling om temaene rus og seksualitet i en kristen-kirkelig sammenheng?: Temaene er ikke viktige nok.....	xi

Tabell A1 Har du vært innom temaet rus/rusmidler i formidlingen/undervisningen?

	Trosopplærings- ansvarlige Dnk	Prester Dnk	KFUK- KFUM	Øvrige kristne organisasjoner	Frikirker	Hele utvalget
Ja	49 %	74 %	56 %	53 %	63 %	58 %
Nei	52 %	26 %	44 %	47 %	34 %	42 %
Sum	101 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N	103	76	48	74	49	350

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Tabell A2 Har du vært innom temaet seksualitet i formidlingen/undervisningen?

	Trosopplærings- ansvarlige Dnk	Prester Dnk	KFUK- KFUM	Øvrige kristne organisasjoner	Frikirker	Hele utvalget
Ja	48 %	91 %	69 %	53 %	69 %	64 %
Nei	52 %	9 %	31 %	47 %	31 %	36 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N	103	79	48	74	49	353

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Tabell A3 Uansett om du har ansvar for formidling eller ikke: Har du hatt private samtaler med barn og unge i din menighet/organisasjon om rus?

	Trosopplærings- ansvarlige Dnk	Prester Dnk	KFUK- KFUM	Øvrige kristne organisasjoner	Frikirker	Hele utvalget
Ja	50 %	46 %	71 %	63 %	70 %	58 %
Nei	39 %	44 %	22 %	30 %	22 %	34 %
Husker ikke	11 %	10 %	8 %	7 %	8 %	9 %
Sum	100 %	100 %	101 %	100 %	100 %	101 %
N	102	79	51	76	50	358

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Tabell A4 Uansett om du har ansvar for formidling eller ikke: Har du hatt private samtaler med barn eller unge i din menighet/organisasjon om seksualitet?

	Trosopplærings- ansvarlige Dnk	Prester Dnk	KFUK- KFUM	Øvrige kristne organisasjoner	Frikirker	Hele utvalget
Ja	33 %	42 %	49 %	57 %	54 %	45 %
Nei	60 %	47 %	43 %	38 %	40 %	48 %
Husker ikke	7 %	10 %	8 %	5 %	6 %	7 %
Sum	100 %	99 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N	103	78	51	76	48	356

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Tabell A5 Har du opplevd narkotika- og/eller alkoholbruk på arrangement i regi av kirke/kristen organisasjon?

	Trosopplærings-ansvarlige Dnk	Prester Dnk	KFUK-KFUM	Øvrige kristne organisasjoner	Frikirker	Hele utvalget
Ja	26 %	38 %	39 %	16 %	32 %	29 %
Nei	74 %	62 %	61 %	84 %	68 %	71 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N	101	77	50	75	50	354

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Tabell A6 Hvordan stiller du deg til følgende utsagn om formidling om rus?: Kirker og kristne organisasjoner burde bruke flere ressurser på formidling om rus

	Trosopplærings-ansvarlige Dnk	Prester Dnk	KFUK-KFUM	Øvrige kristne organisasjoner	Frikirker	Hele utvalget
Sterkt enig/Enig	54 %	53 %	67 %	65 %	64 %	59 %
Verken enig eller uenig	40 %	44 %	24 %	27 %	32 %	35 %
Uenig/Sterkt uenig	6 %	3 %	9 %	8 %	4 %	6 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N	103	80	51	77	50	361

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Tabell A7 Hvordan stiller du deg til følgende utsagn om formidling om rus?: Det er ikke kirkers og kristne organisasjoners ansvar å informere og veilede om rus

	Trosopplærings-ansvarlige Dnk	Prester Dnk	KFUK-KFUM	Øvrige kristne organisasjoner	Frikirker	Hele utvalget
Sterkt enig/Enig	8 %	4 %	4 %	8 %	0 %	5 %
Verken enig eller uenig	14 %	10 %	18 %	12 %	12 %	13 %
Uenig/Sterkt uenig	78 %	86 %	78 %	80 %	88 %	82 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N	103	80	51	77	50	361

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Tabell A8 Hvordan stiller du deg til følgende utsagn om formidling om rus?: Skolens undervisning om rus dekker ikke barn og ungdommers behov for veiledning

	Trosopplærings-ansvarlige Dnk	Prester Dnk	KFUK-KFUM	Øvrige kristne organisasjoner	Frikirker	Hele utvalget
Sterkt enig/Enig	41 %	39 %	39 %	56 %	62 %	46 %
Verken enig eller uenig	49 %	48 %	45 %	38 %	34 %	44 %
Uenig/Sterkt uenig	10 %	13 %	16 %	6 %	4 %	10 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N	103	80	51	77	50	361

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Tabell A9 Hvordan stiller du deg til følgende utsagn om formidling om rus?: Foreldre/foresatte svikter når det gjelder å formidle om rusens effekter til sine barn

	Trosopplærings- ansvarlige Dnk	Prester Dnk	KFUK- KFUM	Øvrige kristne organisasjoner	Frikirker	Hele utvalget
Sterkt enig/Enig	47 %	46 %	51 %	57 %	60 %	51 %
Verken enig eller uenig	47 %	45 %	37 %	38 %	34 %	41 %
Uenig/Sterkt uenig	6 %	9 %	12 %	5 %	6 %	8 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N	103	80	51	77	50	361

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Tabell A10 Hvordan stiller du deg til følgende utsagn om formidling om rus?: Foreldre/foresatte svikter når det gjelder å formidle om rusens effekter til sine barn

	Trosopplærings- ansvarlige Dnk	Prester Dnk	KFUK- KFUM	Øvrige kristne organisasjoner	Frikirker	Hele utvalget
Sterkt enig/Enig	47 %	46 %	51 %	57 %	60 %	51 %
Verken enig eller uenig	47 %	45 %	37 %	38 %	34 %	41 %
Uenig/Sterkt uenig	6 %	9 %	12 %	5 %	6 %	8 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N	103	80	51	77	50	361

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Tabell A11 Hvordan stiller du deg til følgende utsagn om formidling om seksualitet?: Kirker og kristne organisasjoner burde bruke flere ressurser på formidling om seksualitet

	Trosopplærings- ansvarlige Dnk	Prester Dnk	KFUK- KFUM	Øvrige kristne organisasjoner	Frikirker	Hele utvalget
Sterkt enig/Enig	62 %	56 %	55 %	73 %	68 %	63 %
Verken enig eller uenig	27 %	35 %	37 %	25 %	26 %	30 %
Uenig/Sterkt uenig	11 %	9 %	8 %	2 %	6 %	7 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N	103	80	51	77	50	361

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Tabell A12 I hvilken grad er du enig eller uenig i følgende påstand: Det er ikke kirkers og kristne organisasjoners ansvar å informere og veilede barn og ungdom om seksualitet

	Trosopplærings- ansvarlige Dnk	Prester Dnk	KFUK- KFUM	Øvrige kristne organisasjoner	Frikirker	Hele utvalget
Sterkt enig/Enig	7 %	4 %	4 %	5 %	2 %	5 %
Verken enig eller uenig	18 %	11 %	22 %	12 %	8 %	14 %
Uenig/Sterkt uenig	79 %	85 %	74 %	83 %	90 %	81 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N	103	80	51	77	50	361

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Tabell A13 I hvilken grad er du enig eller uenig i følgende påstand: Skolens seksualitetsundervisning dekker ikke barn og ungdommers behov for kunnskap og veiledning

	Trosopplærings- ansvarlige Dnk	Prester Dnk	KFUK- KFUM	Øvrige kristne organisasjoner	Frikirker	Hele utvalget
Sterkt enig/Enig	55 %	54 %	57 %	75 %	80 %	63 %
Verken enig eller uenig	36 %	40 %	33 %	14 %	12 %	29 %
Uenig/Sterkt uenig	9 %	6 %	10 %	11 %	8 %	8 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N	103	80	51	77	50	361

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Tabell A14 I hvilken grad er du enig eller uenig i følgende påstand: Foreldrene/foresatte svikter når det gjelder å formidle om seksualitet til sine barn

	Trosopplærings- ansvarlige Dnk	Prester Dnk	KFUK- KFUM	Øvrige kristne organisasjoner	Frikirker	Hele utvalget
Sterkt enig/Enig	33 %	46 %	37 %	48 %	64 %	42 %
Verken enig eller uenig	58 %	53 %	55 %	49 %	32 %	51 %
Uenig/Sterkt uenig	9 %	1 %	8 %	3 %	4 %	7 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N	103	80	51	77	50	361

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Tabell A15 Nå kommer det noen flere påstander. Oppgi i hvilken grad du er enig eller uenig i følgende utsagn: Det er ofte et negativt fokus på seksualitet i kristne sammenhenger

	Trosopplærings- ansvarlige Dnk	Prester Dnk	KFUK- KFUM	Øvrige kristne organisasjoner	Frikirker	Hele utvalget
Sterkt enig/Enig	38 %	33 %	55 %	47 %	32 %	40 %
Verken enig eller uenig	38 %	23 %	16 %	23 %	12 %	25 %
Uenig/Sterkt uenig	24 %	44 %	29 %	30 %	56 %	35 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N	103	80	51	77	50	361

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Tabell A16 Nå kommer det noen flere påstander. Oppgi i hvilken grad du er enig eller uenig i følgende utsagn: Det er ikke galt at to voksne av samme kjønn inngår i et forpliktende samliv

	Trosopplærings- ansvarlige Dnk	Prester Dnk	KFUK- KFUM	Øvrige kristne organisasjoner	Frikirker	Hele utvalget
Sterkt enig/Enig	52 %	49 %	77 %	14 %	12 %	41 %
Verken enig eller uenig	14 %	15 %	10 %	14 %	16 %	14 %
Uenig/Sterkt uenig	34 %	36 %	12 %	72 %	72 %	45 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N	103	80	51	77	50	361

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Tabell A17 Nå kommer det noen flere påstander. Oppgi i hvilken grad du er enig eller uenig i følgende utsagn: Det er altfor mye alkoholbruk blant aktive kristne

	Trosopplærings- ansvarlige Dnk	Prester Dnk	KFUK- KFUM	Øvrige kristne organisasjoner	Frikirker	Hele utvalget
Sterkt enig/Enig	29 %	30 %	20 %	55 %	46 %	36 %
Verken enig eller uenig	40 %	49 %	43 %	26 %	40 %	39 %
Uenig/Sterkt uenig	31 %	21 %	37 %	19 %	14 %	25 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N	103	80	51	77	50	361

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Tabell A18 Nå kommer det noen flere påstander. Oppgi i hvilken grad du er enig eller uenig i følgende utsagn: Det er viktig at kristne miljøer er helt og holdent frie for alkohol og narkotika

	Trosopplærings- ansvarlige Dnk	Prester Dnk	KFUK- KFUM	Øvrige kristne organisasjoner	Frikirker	Hele utvalget
Sterkt enig/Enig	58 %	58 %	53 %	61 %	86 %	62 %
Verken enig eller uenig	19 %	18 %	24 %	16 %	2 %	16 %
Uenig/Sterkt uenig	23 %	24 %	23 %	23 %	12 %	22 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N	103	80	51	77	50	361

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Tabell A19 Nå kommer det noen flere påstander. Oppgi i hvilken grad du er enig eller uenig i følgende utsagn: Bibelen gir ingen entydige svar på spørsmål knyttet til seksualitet

	Trosopplærings- ansvarlige Dnk	Prester Dnk	KFUK- KFUM	Øvrige kristne organisasjoner	Frikirker	Hele utvalget
Sterkt enig/Enig	32 %	35 %	57 %	5 %	8 %	27 %
Verken enig eller uenig	26 %	14 %	20 %	17 %	10 %	18 %
Uenig/Sterkt uenig	42 %	51 %	23 %	78 %	82 %	55 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N	103	80	51	77	50	361

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Tabell A20 Nå kommer det noen flere påstander. Oppgi i hvilken grad du er enig eller uenig i følgende utsagn: Som kristen bør man avstå helt fra alkohol

	Trosopplærings- ansvarlige Dnk	Prester Dnk	KFUK- KFUM	Øvrige kristne organisasjoner	Frikirker	Hele utvalget
Sterkt enig/Enig	6 %	8 %	6 %	29 %	16 %	13 %
Verken enig eller uenig	20 %	24 %	18 %	22 %	26 %	22 %
Uenig/Sterkt uenig	74 %	68 %	76 %	49 %	58 %	65 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N	103	80	51	77	50	361

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Tabell A21 Nå kommer det noen flere påstander. Oppgi i hvilken grad du er enig eller uenig i følgende utsagn: Bibelen gir ingen entydige svar når det gjelder bruk av rusmidler

	Trosopplærings- ansvarlige Dnk	Prester Dnk	KFUK- KFUM	Øvrige kristne organisasjoner	Frikirker	Hele utvalget
Sterkt enig/Enig	34 %	43 %	37 %	13 %	28 %	31 %
Verken enig eller uenig	31 %	21 %	37 %	30 %	12 %	27 %
Uenig/Sterkt uenig	35 %	36 %	23 %	57 %	60 %	42 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N	103	80	51	77	50	361

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Tabell A22 Nå kommer det noen flere påstander. Oppgi i hvilken grad du er enig eller uenig i følgende utsagn: Jeg mener at sex før ekteskapet er galt fordi dette står i Bibelen

	Trosopplærings- ansvarlige Dnk	Prester Dnk	KFUK- KFUM	Øvrige kristne organisasjoner	Frikirker	Hele utvalget
Sterkt enig/Enig	37 %	41 %	20 %	81 %	80 %	51 %
Verken enig eller uenig	29 %	25 %	18 %	13 %	18 %	22 %
Uenig/Sterkt uenig	34 %	34 %	62 %	6 %	2 %	27 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N	103	80	51	77	50	361

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Tabell A23 Nå kommer det noen flere påstander. Oppgi i hvilken grad du er enig eller uenig i følgende utsagn: Likestillingen mellom kvinner og menn har gått for langt

	Trosopplærings- ansvarlige Dnk	Prester Dnk	KFUK- KFUM	Øvrige kristne organisasjoner	Frikirker	Hele utvalget
Sterkt enig/Enig	7 %	5 %	2 %	16 %	18 %	10 %
Verken enig eller uenig	16 %	14 %	14 %	36 %	20 %	20 %
Uenig/Sterkt uenig	77 %	81 %	84 %	48 %	62 %	70 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N	103	80	51	77	50	361

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Tabell A24 Nå kommer det noen flere påstander. Oppgi i hvilken grad du er enig eller uenig i følgende utsagn: Onani er alltid synd

	Trosopplærings- ansvarlige Dnk	Prester Dnk	KFUK- KFUM	Øvrige kristne organisasjoner	Frikirker	Hele utvalget
Sterkt enig/Enig	2 %	1 %	2 %	9 %	6 %	4 %
Verken enig eller uenig	10 %	13 %	8 %	33 %	22 %	17 %
Uenig/Sterkt uenig	88 %	86 %	90 %	58 %	72 %	79 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N	103	80	51	77	50	361

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Tabell A25 Nå kommer det noen flere påstander. Oppgi i hvilken grad du er enig eller uenig: Kristne miljøer stiller strengere krav til jenter enn gutter når det kommer til sex før ekteskapet

	Trosopplærings- ansvarlige Dnk	Prester Dnk	KFUK- KFUM	Øvrige kristne organisasjoner	Frikirker	Hele utvalget
Sterkt enig/Enig	24 %	15 %	26 %	23 %	16 %	21 %
Verken enig eller uenig	42 %	38 %	41 %	34 %	22 %	36 %
Uenig/Sterkt uenig	34 %	47 %	33 %	43 %	62 %	43 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N	103	80	51	77	50	361

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Tabell A26 Hva mener du er de tre viktigste grunnene for at det ikke drives mer formidling om temaene rus og seksualitet i en kristen-kirkelig sammenheng?: Det er ikke tid til det

	Trosopplærings- ansvarlige Dnk	Prester Dnk	KFUK- KFUM	Øvrige kristne organisasjoner	Frikirker	Hele utvalget
Nevnt	34 %	53 %	25 %	17 %	20 %	31 %
Ikke nevnt	66 %	47 %	76 %	83 %	80 %	69 %
Sum	100 %	100 %	101 %	100 %	100 %	100 %
N	101	79	49	76	50	355

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Tabell A27 Hva mener du er de tre viktigste grunnene for at det ikke drives mer formidling om temaene rus og seksualitet i en kristen-kirkelig sammenheng?: Mangel på egnet undervisningsmaterieell

	Trosopplærings- ansvarlige Dnk	Prester Dnk	KFUK- KFUM	Øvrige kristne organisasjoner	Frikirker	Hele utvalget
Nevnt	26 %	28 %	25 %	25 %	12 %	24 %
Ikke nevnt	74 %	72 %	76 %	75 %	88 %	76 %
Sum	100 %	100 %	101 %	100 %	100 %	100 %
N	101	79	49	76	50	355

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Tabell A28 Hva mener du er de tre viktigste grunnene for at det ikke drives mer formidling om temaene rus og seksualitet i en kristen-kirkelig sammenheng?: Mangel på undervisningspersonell

	Trosopplærings- ansvarlige Dnk	Prester Dnk	KFUK- KFUM	Øvrige kristne organisasjoner	Frikirker	Hele utvalget
Nevnt	11 %	10 %	12 %	30 %	16 %	16 %
Ikke nevnt	89 %	90 %	88 %	70 %	84 %	84 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N	101	79	49	76	50	355

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Tabell A29 Hva mener du er de tre viktigste grunnene for at det ikke drives mer formidling om temaene rus og seksualitet i en kristen-kirkelig sammenheng?: Mangel på kompetanse

	Trosopplærings-ansvarlige Dnk	Prester Dnk	KFUK-KFUM	Øvrige kristne organisasjoner	Frikirker	Hele utvalget
Nevnt	52 %	44 %	59 %	50 %	44 %	50 %
Ikke nevnt	49 %	56 %	41 %	50 %	56 %	50 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N	101	79	49	76	50	355

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Tabell A30 Hva mener du er de tre viktigste grunnene for at det ikke drives mer formidling om temaene rus og seksualitet i en kristen-kirkelig sammenheng?: Mangel på økonomiske ressurser

	Trosopplærings-ansvarlige Dnk	Prester Dnk	KFUK-KFUM	Øvrige kristne organisasjoner	Frikirker	Hele utvalget
Nevnt	6 %	6 %	2 %	7 %	2 %	5 %
Ikke nevnt	94 %	94 %	98 %	93 %	98 %	95 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N	101	79	49	76	50	355

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Tabell A31 Hva mener du er de tre viktigste grunnene for at det ikke drives mer formidling om temaene rus og seksualitet i en kristen-kirkelig sammenheng?: Temaene er ubehagelige å snakke om

	Trosopplærings-ansvarlige Dnk	Prester Dnk	KFUK-KFUM	Øvrige kristne organisasjoner	Frikirker	Hele utvalget
Nevnt	50 %	51 %	51 %	66 %	58 %	55 %
Ikke nevnt	51 %	49 %	49 %	34 %	42 %	45 %
Sum	101 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N	101	79	49	76	50	355

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Tabell A32 Hva mener du er de tre viktigste grunnene for at det ikke drives mer formidling om temaene rus og seksualitet i en kristen-kirkelig sammenheng?: Usikkerhet knyttet til formidlingsmetoder

	Trosopplærings-ansvarlige Dnk	Prester Dnk	KFUK-KFUM	Øvrige kristne organisasjoner	Frikirker	Hele utvalget
Nevnt	34 %	46 %	49 %	34 %	46 %	40 %
Ikke nevnt	66 %	54 %	51 %	66 %	54 %	60 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N	101	79	49	76	50	355

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Tabell A33 Hva mener du er de tre viktigste grunnene for at det ikke drives mer formidling om temaene rus og seksualitet i en kristen-kirkelig sammenheng?: Usikkerhet knyttet til formidlingsmetoder

	Trosopplærings-ansvarlige Dnk	Prester Dnk	KFUK-KFUM	Øvrige kristne organisasjoner	Frikirker	Hele utvalget
Nevnt	49 %	38 %	39 %	42 %	52 %	44 %
Ikke nevnt	52 %	62 %	61 %	58 %	48 %	56 %
Sum	101 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N	101	79	49	76	50	355

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

Tabell A34 Hva mener du er de tre viktigste grunnene for at det ikke drives mer formidling om temaene rus og seksualitet i en kristen-kirkelig sammenheng?: Temaene er ikke viktige nok

	Trosopplærings-ansvarlige Dnk	Prester Dnk	KFUK-KFUM	Øvrige kristne organisasjoner	Frikirker	Hele utvalget
Nevnt	6 %	3 %	4 %	4 %	4 %	4 %
Ikke nevnt	94 %	98 %	96 %	96 %	96 %	96 %
Sum	100 %	101 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N	101	79	49	76	50	355

Kilde: KIFOs undersøkelse av kirker/kristne organisasjoner 2015

SPØRRESKJEMA

Formidling av sosialetiske temaer til barn og ungdom i kirker og kristne organisasjoner

Spørreskjemaet sendes ut via programmet Questback. I eposten som inneholder lenke til skjemaet opplyses det om bakgrunnen for og hensikten med studien, at det er frivillig å svare og at svarene anonymiseres.

Bakgrunn (skal besvares av alle)

1. Hvor gammel er du? (kun ett kryss mulig)
 - a. 18–24 år
 - b. 25–29 år
 - c. 30–34 år
 - d. 35–39 år
 - e. 40–44 år
 - f. 45–49 år
 - g. 50–54 år
 - h. 55–59 år
 - i. 60–64 år
 - j. 65 år eller eldre
2. Er du...? (kun ett kryss mulig)
 - a. Kvinne
 - b. Mann
 - c. Annet
3. Hva er din nåværende sivile status? (kun ett kryss mulig)
 - a. Gift/registrert partner
 - b. Samboer
 - c. Separert
 - d. Skilt
 - e. Enke, enkemann
 - f. Singel
4. I hvilket fylke bor du? (kun ett kryss mulig)
 - a. Østfold
 - b. Akershus
 - c. Oslo
 - d. Hedmark
 - e. Oppland
 - f. Buskerud
 - g. Vestfold
 - h. Telemark
 - i. Aust-Agder
 - j. Vest-Agder
 - k. Rogaland
 - l. Hordaland
 - m. Sogn og Fjordane
 - n. Møre og Romsdal
 - o. Sør-Trøndelag
 - p. Nord-Trøndelag

- q. Nordland
 - r. Troms
 - s. Finnmark
 - t. Svalbard
5. Bor du i...? (kun ett kryss mulig)
- a. Oslo
 - b. By med mer enn 50.000 innbyggere
 - c. By med mellom 5.000 og 50.000 innbyggere
 - d. Bytettsted (2.000 til 4.999 innbyggere)
 - e. Bygd (mindre enn 2.000 innbyggere)
 - f. Vet ikke
6. Hva er din høyeste fullførte utdanning? (kun ett kryss mulig)
- a. Folkeskole / realskole / grunnskole
 - b. 3-årig videregående skole / fagbrev, yrkesfag ved videregående skole
 - c. Høyere utdanning av mindre enn 1 års varighet (ved universitet, høyskole eller tilsvarende)
 - d. Høyere utdanning av 1-2 års varighet (ved universitet, høyskole eller tilsvarende)
 - e. Høyere utdanning av 3-4 års varighet (ved universitet, høyskole eller tilsvarende)
 - f. Høyere utdanning av 5 års varighet eller mer (ved universitet, høyskole eller tilsvarende)
7. Hvis du har fullført høyere utdanning, innenfor hvilket fagområde er din utdanning? (mulig med flere kryss)
- a. Pedagogikk
 - b. Teologi, religionsfag
 - c. Samfunnsfag
 - d. Helse- og sosialfag
 - e. Realfag / tekniske fag
 - f. Media, kommunikasjon, informasjon
 - g. Kunst og kultur
 - h. Økonomi, administrasjon, ledelse
 - i. Annet
8. Er du medlem av...? (flere kryss mulig)
- a. Den norske Kirke
 - b. Norsk Luthersk Misjonssamband
 - c. Indremisjonsforbundet/Indremisjonsforbundet Ung
 - d. Det norske Baptistsamfunn
 - e. Pinsebevegelsen
 - f. Den Evangelisk Lutherske frikirke (Frikirken)
 - g. Misjonsforbundet
 - h. Normisjon/Acta
 - i. Det norske Misjonsselskap
 - j. Norges KFUK-KFUM
 - k. Den katolske kirke
 - l. Annet
9. Er du hovedsakelig ansatt innenfor kirke/kristen organisasjon? (kun ett kryss mulig)
- a. Ja
 - b. Nei
 - c. Er ikke yrkesaktiv
10. Jobber du som frivillig (ulønnet) innenfor kirke/kristen organisasjon?
- a. Ja
 - b. Nei

11. Du som er ansatt i kirke/kristen organisasjon, hvilken stilling har du? (kun ett kryss mulig)
- a. Ikke aktuelt
 - b. Prest/pastor
 - c. Menighetspedagog/kateket/trosopplærer
 - d. Barne- og ungdomsarbeider/koordinator
 - e. Diakon
 - f. Annet: angi hva
12. Hvor lenge har du hatt nåværende stilling, evt. frivillig verv, i kirke/kristen organisasjon? (kun ett kryss mulig)
- a. Mindre enn ett år
 - b. 1–2 år
 - c. 3–5 år
 - d. 6–10 år
 - e. Mer enn 10 år
13. Hvis du tar utgangspunkt i en 37,5 timer arbeidsuke, omtrent hvor mye jobber du innenfor kirke/kristen organisasjon? (kun ett kryss mulig)
- a. Under 2 timer
 - b. 2–5 timer
 - c. 6–9 timer
 - d. 10–19 timer
 - e. 20–30 timer
 - f. 31 timer+
 - g. Fulltid

Din erfaring med formidling/undervisning til barn og ungdom [Til alle]

Nå vil vi spørre deg som arbeider med formidling til barn og ungdom, om dine erfaringer og opplevelser med slikt arbeid. Vi er opptatt av ulike områder ved formidlingsvirksomheten du har vært aktiv i, og hva som beskriver en typisk formidlingssituasjon.

14. Hvor ofte driver du med formidling/undervisning rettet til barn og ungdom? (kun ett kryss mulig)
- a. Ukentlig
 - b. Månedlig
 - c. Årlig
 - d. Sjeldnere enn en gang i året
 - e. Har gjort det tidligere
 - f. Aldri (hvis kryss her, gå til spm. 38)
15. Hvor foregår som oftest formidlingen/undervisningen? (kun ett kryss mulig)
- a. Lokaler knyttet til kirke/kristen organisasjon
 - b. Privat/hjemme
 - c. Turer/leirer
 - d. Annet: angi hva
16. Hvilke sosiale temaer har du vært innom i forbindelse med din formidling/undervisning til barn og ungdom? (mulig med flere kryss)
- a. Miljø og forvalteransvar
 - b. Krig og fred
 - c. Global rettferdighet
 - d. Seksualitet og samliv
 - e. Det flerkulturelle Norge
 - f. Likestilling og kjønnsroller
 - g. Menneskerettigheter og menneskeverd
 - h. Rus/rusmidler

- i. Andre: angi hva

Formidling/undervisning om rus/rusmidler til barn og ungdom

17. Har du vært innom temaet rus/rusmidler i formidlingen/undervisningen? (kun ett kryss mulig)
- a. Ja (hvis kryss, gå til spm. 19)
 - b. Nei (hvis kryss her, gå til spm. 18)
18. Hvis du ikke har vært innom temaet rus/rusmidler i formidlingen/undervisningen, hvorfor ikke? [Åpen svarkategori](gå så til spm. 38)
19. Hvilke aldersgrupper retter du deg vanligvis mot når du formidler/underviser om dette temaet? (flere kryss mulig)
- a. 11 år eller yngre
 - b. 12–13 år
 - c. 14–15 år
 - d. 16–17 år
 - e. 18 år og eldre
 - f. Underviser flere aldersgrupper
20. Hvis du formidler/underviser 14–15-åringer, foregår formidlingen/undervisningen hovedsakelig i forbindelse med konfirmasjon? (kun ett kryss mulig)
- a. Ja
 - b. Nei
 - c. Ikke aktuelt
21. Hva er den typiske kjønnsfordelingen i gruppene når du formidler om rus? (kun ett kryss mulig)
- a. Flest jenter
 - b. Omtrent like mange jenter og gutter
 - c. Flest gutter
 - d. Jeg pleier å dele inn i jente- og guttegrupper
22. Hva slags undervisningsmateriell bruker du i formidlingen av rus? (Mulig med flere kryss)
- a. Egenprodusert materiale
 - b. Materiell produsert av organisasjonen jeg arbeider i
 - c. Materiell fra nettsiden Sunt og sant
 - d. Annet materiell fra Blå Kors
 - e. Materiell produsert av annen kristen organisasjon
 - f. Annet, hvilket: _____
23. Hvilke tilnærminger benytter du deg av når du formidler om rus? (Angi inntil tre tilnærminger du vanligvis bruker)
- a. Forelesning
 - b. Gruppearbeid
 - c. Rollespill
 - d. Film
 - e. Praktiske øvelser/oppgaver
 - f. Diskusjon/samtale
 - g. Forkynnelse/preken
 - h. Innhente personer som forteller om personlige erfaringer
 - i. Annet: _____
24. Trekker du inn dine egne erfaringer når du formidler om rus? (kun ett kryss mulig)
- a. Ja, alltid
 - b. Ja, innimellom
 - c. Det har hendt
 - d. Nei, aldri

25. Formidler/underviser du vanligvis om rus alene eller sammen med andre? (Kun ett kryss mulig)
- a. Jeg gjør det alltid alene
 - b. Jeg gjør det mest alene
 - c. Jeg gjør det både alene og sammen med andre
 - d. Vi er alltid minst to personer
26. Hvilke ressurspersoner har du benyttet i formidlingen om rus? (Mulig med flere kryss)
- a. Politi
 - b. Helsesøster/annet helsepersonell
 - c. Representant(er) fra kristen organisasjon
 - d. Tidligere rusmisbruker
 - e. Jeg benytter ikke ressurspersoner
 - f. Annet: angi
27. Hvilke rusmidler tar du opp i formidlingen/undervisningen? (mulig med flere kryss)
- a. Alkohol
 - b. Snus, tobakk
 - c. Narkotika
 - d. Anabole steroider
 - e. Annet
28. Angi de tre viktigste temaene du tar opp/har tatt opp i forbindelse med formidlingen om rus:
- a. Kristne verdier
 - b. Jus / lovverk
 - c. Rusens effekter, avhengighet
 - d. Gruppepress
 - e. Ungdomskultur
 - f. Grensesetting
 - g. Synd
 - h. Vold, overgrep
 - i. Psykisk helse
 - j. Sex
 - k. Selvtillit, selvilde
 - l. Annet: angi hva

[til de som formidler om rus] Holdninger til formidling/undervisning om rus i kirke/kristen setting.

Nå skal vi presentere en rekke utsagn omkring formidling av rus. Oppgi i hvilken grad du er enig eller uenig i følgende utsagn:

29. Det finnes lite egnet undervisningsmateriell om rus
- a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig
30. Barn og ungdom er svært interessert i rustematikk
- a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig
31. Jeg synes det er naturlig å koble sammen formidling om rus og seksualitet
- a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig
32. Det er krevende å undervise gutter og jenter samtidig om rus
- a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig
33. Ulik grad av tro blant de unge gjør formidlingen om rus vanskelig
- a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig
34. Det viktigste med formidlingen om rus er at underviseren oppmuntrer de unge til egenrefleksjon
- a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig
35. Bibelen er en god rettesnor i formidling om rus
- a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig

36. Mitt teologiske ståsted er en hjelp for meg når jeg skal formidle om rus til barn og ungdom
- a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig
37. Jeg er ukomfortabel når jeg formidler om rus til barn og ungdom
- a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig

[Til alle]

38. Uansett om du har ansvar for formidling overfor barn og ungdom eller ikke: Har du hatt private samtaler med barn og unge i din menighet/organisasjon om rus? (Kun ett kryss mulig)
- a. Ja
 - b. Nei
 - c. Husker ikke
39. Har du opplevd rus/alkoholbruk på arrangement i regi av kirke/kristen organisasjon?
- a. Ja
 - b. Nei
40. I kristelig setting, når mener du at det er riktig å ta opp temaet rus for første gang? (Kun ett kryss mulig)
- a. Før de er 11 år
 - b. Fra de er 11–13 år
 - c. Fra de er 14–15 år
 - d. Fra de er 16–17 år
 - e. Fra de er 18 år
 - f. Vanskelig å svare
41. Kirker og kristne organisasjoner burde bruke flere ressurser på formidling om rus til barn og ungdom
- a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig
42. Det er ikke kirker og kristne organisasjoners ansvar å informere og veilede barn og ungdom om rus
- a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig
43. Skolens undervisning om rus dekker ikke barn og ungdommenes behov for kunnskap og veiledning
- a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig
44. Foreldre/foresatte svikter når det gjelder å formidle om rusens effekter til sine barn
- a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig

Formidling om seksualitet innenfor kirke/kristen organisasjon

Nå vil vi spørre om dine erfaringer og opplevelser med formidling av temaet seksualitet. Hvis ikke annet er oppgitt, spør vi deg om de formelle formidlingssituasjoner du er involvert i, hvor opplegget er planlagt på forhånd.

45. Har du vært innom temaet seksualitet i formidlingen/undervisningen? (kun ett kryss mulig)
- a. Ja (hvis kryss, gå til spm. 47)
 - b. Nei (hvis kryss, gå til spm. 46)
46. Hvis du ikke har vært innom temaet seksualitet i formidlingen/undervisningen, hvorfor ikke?
- a. [Åpen svarkategori] (gå så til spm. 65)
47. Hvilke aldersgrupper retter du deg vanligvis mot når du formidler/underviser om dette temaet? (Mulig med flere kryss)
- a. 11 år eller yngre
 - b. 12–13 år
 - c. 14–15 år
 - d. 16–17 år
 - e. 18 år og eldre
 - f. Underviser flere aldersgrupper

48. Hvis du formidler/underviser 14–15-åringer, foregår dette hovedsakelig i forbindelse med konfirmasjon? (kun ett kryss mulig)
- a. Ja
 - b. Nei
 - c. Ikke aktuelt
49. Hva er den typiske kjønnsfordelingen i gruppene når du formidler om seksualitet? (kun ett kryss mulig)
- a. Flest jenter
 - b. Omtrent like mange jenter og gutter
 - c. Flest gutter
 - d. Jeg pleier å dele inn i jente- og guttegrupper
50. Hva slags undervisningsmateriell bruker du i formidlingen av seksualitet som tematikk? (Mulig med flere kryss)
- a. Egenprodusert materiale
 - b. Materiell produsert av organisasjonen jeg arbeider i
 - c. Materiell produsert av annen kristen organisasjon
 - d. Materiell fra nettsiden Sunt og sant
 - e. Materiell fra nettsiden guttogjente.no
 - f. Materiell fra annen organisasjon
 - g. Annet, hvilket: _____
51. Hvilke tilnærminger benytter du deg av når du formidler om seksualitet? (Angi inntil tre tilnærminger du vanligvis bruker)
- a. Forelesning
 - b. Gruppearbeid
 - c. Rollespill
 - d. Film
 - e. Praktiske øvelser/oppgaver
 - f. Diskusjon/samtale
 - g. Forkynnelse
 - h. Innhente personer som forteller om personlige erfaringer
 - i. Annet: _____
52. Trekker du inn dine egne erfaringer når du formidler om seksualitet? (Kun ett kryss mulig)
- a. Ja, alltid
 - b. Ja, innimellom
 - c. Det har hendt
 - d. Nei, aldri
53. Formidler/underviser du om seksualitet alene eller sammen med andre? (Kun ett kryss mulig)
- a. Jeg gjør det alltid alene
 - b. Jeg gjør det mest alene
 - c. Jeg gjør det både alene og sammen med andre
 - d. Vi er alltid minst to personer
54. Hvilke ressurspersoner har du benyttet i formidlingen om seksualitet? (Mulig med flere kryss)
- a. Politi
 - b. Helsesøster/annet helsepersonell
 - c. Representant(er) fra kristen organisasjon
 - d. Privatperson
 - e. Jeg benytter ikke ressurspersoner
 - f. Annet: angi

55. Angi de fem viktigste temaene du tar opp/har tatt opp i forbindelse med formidlingen om seksualitet:

- a. Kristne verdier
- b. Jus / lovverk
- c. Rus, rusmidler
- d. Avholdenhet, begjær
- e. Kropp, seksualitet
- f. Onani
- g. Seksuell identitet
- h. Kjønn, kjønnsroller
- i. Grensesetting
- j. Synd
- k. Psykisk helse
- l. Overgrep, vold
- m. Gruppepress, mellommenneskelige relasjoner
- n. Sykdommer
- o. Prevensjon, abort
- p. Sex, samliv
- q. Selvtillit, selvbilde
- r. Likestilling
- s. Flørting
- t. Forelskelse, kjærlighet
- u. Ekteskap
- v. Pornografi
- w. Annet: angi hva

[Til de som formidler om seksualitet] Holdninger til formidling/undervisning om seksualitet i kirkelig/kristen setting.

Nå skal vi presentere en rekke utsagn omkring formidling av seksualitet. Oppgi i hvilken grad du er enig eller uenig i følgende utsagn:

- 56. Det finnes lite egnet undervisningsmateriell om seksualitet
 - a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig
- 57. Barn og ungdom er svært interessert i seksualitetstematikk
 - a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig
- 58. Jeg synes det er naturlig å koble sammen formidling om rus og seksualitet
 - a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig
- 59. Det er krevende å undervise gutter og jenter samtidig om seksualitet
 - a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig
- 60. Ulik grad av tro blant de unge gjør formidlingen om seksualitet vanskelig
 - a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig
- 61. Det viktigste med formidlingen om seksualitet er at underviseren oppmuntrer de unge til egenrefleksjon
 - a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig
- 62. Bibelen er en god rettesnor i formidling om seksualitet
 - a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig
- 63. Mitt teologiske ståsted er en hjelp for meg når jeg skal formidle om seksualitet til barn og ungdom
 - a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig
- 64. Jeg føler meg ukomfortabel når jeg formidler om seksualitet til barn og ungdom
 - a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig

[Til alle]

65. Uansett om du har ansvar for formidling overfor barn og ungdom eller ikke: Har du hatt private samtaler med barn/ungdom i din menighet/organisasjon om seksualitet? (kun ett svar mulig)
- a. Ja
 - b. Nei
 - c. Husker ikke
66. I kristelig setting, når mener du at det er riktig å ta opp temaet seksualitet for første gang? (kun ett svar mulig)
- a. Før de er 11 år
 - b. Fra de er 11–13 år
 - c. Fra de er 14–15 år
 - d. Fra de er 16–17 år
 - e. Fra de er 18 år
 - f. Vanskelig å svare

I hvilken grad er du enig eller uenig i følgende påstander om formidling om seksualitet:

67. Kirker og kristne organisasjoner burde bruke flere ressurser på formidling om seksualitet til barn og ungdom
- a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig
68. Det er ikke kirker og kristne organisasjoners ansvar å informere og veilede barn og ungdom om seksualitet
- a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig
69. Skolens seksualitetsundervisning dekker ikke barn og ungdommers behov for kunnskap og veiledning
- a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig
70. Foreldrene/foresatte svikter når det gjelder å formidle om seksualitet til sine barn
- a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig

I hvilken grad er du enig eller uenig i følgende påstander:

71. Det er ofte et negativt fokus på seksualitet i kristne sammenhenger
- a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig
72. Det er ikke galt at to voksne av samme kjønn inngår i et forpliktende samliv
- a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig
73. Det er altfor mye alkoholbruk blant aktive kristne
- a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig
74. Det er viktig at kristne miljøer er helt og holdent frie for alkohol og narkotika
- a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig
75. Bibelen gir ingen entydige svar på spørsmål knyttet til seksualitet
- a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig
76. Som kristen bør man avstå helt fra alkohol
- a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig
77. Bibelen gir ingen entydige svar når det gjelder bruk av rusmidler
- a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig
78. Jeg mener at sex før ekteskapet er galt fordi dette står i Bibelen
- a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig
79. Likestillingen mellom kvinner og menn har gått for langt
- a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig
80. Onani er alltid synd
- a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig

81. Kristne miljøet stiller strengere krav til jenter enn gutter når det kommer til sex før ekteskapet
- a. Sterkt uenig, uenig, verken uenig eller enig, enig, sterkt enig
82. Hva mener du er de tre viktigste grunnene for at det ikke drives mer formidling om temaene rus og seksualitet i en kristen-kirkelig sammenheng? (Velg inntil 3 svar, og ranger svarene som viktigst [1], nest viktigst [2] og tredje viktigst [3])
- a. Det er ikke tid til det
 - b. Mangel på egnet undervisningsmateriell
 - c. Mangel på undervisningspersonell
 - d. Mangel på kompetanse
 - e. Mangel på økonomiske ressurser
 - f. Temaene er for personlige / temaene er ubehagelige å snakke om
 - g. Usikkerhet knyttet til formidlingsmetoder
 - h. Usikkerhet knyttet til teologisk syn på temaene
 - i. Temaene er ikke viktige nok
 - j. Annet: _____
83. Hvor ofte drikker du selv alkohol?
- a. Hver uke
 - b. Flere ganger i måneden
 - c. sjeldnere
 - d. Drikker aldri/omtrent aldri
84. Hvis det var stortingsvalg i morgen, hvilket parti ville du stemme på?
- a. Rødt
 - b. Arbeiderpartiet (DNA)
 - c. Fremskrittspartiet (FrP)
 - d. Høyre (H)
 - e. Kristelig Folkeparti (KrF)
 - f. Miljøpartiet De Grønne (MDG)
 - g. Senterpartiet (Sp)
 - h. Sosialistisk Venstreparti (SV)
 - i. Venstre (V)
 - j. Andre
 - k. Vet ikke
 - l. Ville ikke stemt

Fokusgruppe og individuelt intervju

Før intervjuet begynner blir deltagere bedt om å lese informasjonsskriv, signere samtykkeerklæring, samt fylle ut info-skjema (personlige opplysninger: alder, kjønn, sivilstand, medlemskap/stilling i kristen organisasjon/trossamfunn).

Bakgrunn (kort)

1. Kan du/dere fortelle litt om din/deres bakgrunn (eks. utdanning, stilling, stillingsprosent, hvor lenge arbeidet, ansvarsområder)
2. Til hvilken grad utgjør undervisning med ungdom en del av ditt/deres stillingsansvar?
 - a. Eks Regelmessighet, møteplasser, formelt/uformelt

Metode, innhold og mål (kort)

3. Kan du/dere fortelle litt om former for formidling som du/dere tar i bruk (dvs. metodiske tilnærminger)
 - a. Fortell gjerne litt om hvorfor du/dere har valgt disse metodene
 - b. På hvilke måter mener du/dere at disse metodene fungerer
4. Kan du/dere fortelle litt om emnene du/dere tar opp i formidlingen
 - a. Hvilke emner bruker du/dere mest tid på, og hvorfor? (også mulig å svare: fordi disse emnene står i «planen»)
 - b. Eks. sosialetiske emner (miljøvern, krig-fred, global rettferdighet, likestilling, innvandring, seksualitet, rusmidler)
 - c. Er det viktig og snakke om disse emnene og, hvis ja, hvorfor?
 - d. Hvis du/dere mener at det ikke er viktig å snakke om disse emnene, hvorfor ikke?
5. Ut ifra din/deres egen forståelse, hva er målet med formidlingen av sosialetiske emner/problemstillinger?

Formidlingsarbeid omkring rus og seksualitet

6. Ut ifra din/deres egen forståelse, hva legger du/dere i begrepene rus og seksualitet?
7. Kan du/dere fortelle litt om din/deres erfaring med formidling i disse emnene. Inkluder følgende tema:
 - a. Regelmessighet, møteplasser, formelt/uformelt,
 - b. Undervisningsmaterialer (lite materialer, behov for ressurser på dette området, eller det finnes materialer, men bruker det ikke grunnet...?)
 - c. Bruk av ressurspersoner (eks. helsesøster, politi, outsourcing)
 - d. Størrelse på gruppen som undervises, kjønns- og aldersfordeling
8. I formidling omkring temaet **rus**, kan du/dere fortelle litt mer om hvordan du/dere går frem metodisk og hvilke emner som tas opp? Konkretiser med eksempler.
 - a. Eks. dialog og samtale/belæring og undervisning (humor?)
 - b. Opplever du/dere at det er forskjell mellom gutter og jenter med tanke på interesse for temaene, type spørsmål/kommentarer?
 - c. Hvorvidt kan ditt kjønn/alder/seksualitet ha betydning for hvordan du underviser om disse temaene, og også oppfattes blant ungdom?
 - d. Trekker du inn personlige erfaringer i undervisningen?
9. Hvilke temaer legger du/dere mest vekt på og hvorfor (sammenheng med *alder*)?
 - a. Kunnskap OM
 - b. Teologi (skal/skal ikke perspektiver) – og teologi koblet til temaene under
 - c. Juridisk dimensjon (18 år, ulovlighet)
 - d. Hva er rusmidler: narkotika, alkohol, snus/tobakk?

- e. Avhengighetsperspektiv/rusens effekter (også langtids)
 - f. Individ/gruppe-dynamikk (psykisk helse – hvorfor ruser man seg, gruppepress)
 - g. Rus og sammenheng med andre temaer (kan være myter, eks. alkohol og vold)
10. Kan du/dere beskriv et vellykket/mindre vellykket formidlingstiltak du/dere har hatt på temaet rus?
- a. Mindre vellykket pga gruppedynamikk (spesielle hendelser)
 - b. Pedagogisk opplegg ikke fungert, forandret underveis
 - c. Vellykket: refleksjon omkring hvorfor denne tilnærmingen/formen fungerer
11. Ut ifra din/deres egen forståelse, hva er målet med formidlingen omkring temaet rus?
- a. Hva er din rolle i dette (forbilde, etablere holdninger – kristne, sunne etc.)
 - b. Teologisk ståsted
12. I formidling av temaet **seksualitet**, kan du/dere fortelle litt mer om hvordan du/dere går frem metodisk og hvilke emner som tas opp? Konkretiser med eksempler.
- a. Eks. dialog og samtale/belæring og undervisning (humor?)
 - b. Opplever du/dere at det er forskjell mellom gutter og jenter med tanke på interesse for temaene, type spørsmål/kommentarer?
 - c. Hvorvidt kan ditt kjønn/alder/seksualitet ha betydning for hvordan du underviser om disse temaene, og også oppfattes blant ungdom?
 - d. Trekker du inn personlige erfaringer i undervisningen?
13. Hvilke temaer legger du/dere mest vekt på og hvorfor (sammenheng med *alder*)?
- a. Kunnskap OM
 - b. Teologi (skal/skal ikke perspektiver; Tabu) – og teologi koblet til temaene under (eks. Gud og seksualitet, Gud og kjønn)
 - c. Juridisk dimensjon (seksuelle lavalder, ulovlighet)
 - d. Helseaspekter (sykdommer, prevensjon, abort)
 - e. Hva er: Kropp, anatomi, onani
 - f. Seksuell identitet: LGBTIQ og kjønn (kjønnsroller)
 - g. Individ/gruppe-dynamikk (psykisk helse, gruppepress, grensesetting)
 - h. Normer, normativitet – makt(ubalanse), likestilling, funksjonsnivå
 - i. Pornografi, overgrep/voldtekt, incest, trafficking
 - j. Flørting, forelskelse, kjærlighet
 - k. Sex og samliv/partnerskap (skilsmisse, familiekonstellasjoner)
14. Kan du/dere beskriv et vellykket/mindre vellykket formidlingstiltak du/dere har hatt på temaet seksualitet?
- a. Mindre vellykket pga gruppedynamikk (spesielle hendelser)
 - b. Pedagogisk opplegg ikke fungert, forandret underveis
 - c. Vellykket: refleksjon omkring hvorfor denne tilnærmingen/formen fungerer
15. Ut ifra din/deres egen forståelse, hva er målet med formidling om temaet seksualitet?
- a. Hva er din rolle i dette (forbilde, etablere holdninger – kristne, sunne etc.)
 - b. Teologisk ståsted
16. Kobler du/dere tematikken rus og seksualitet? Hvis ja, hvorfor – nei, hvorfor ikke?
- a. Tydelig sammenheng (eks. alkoholbruk og seksuell debut)
17. I en kristen sammenheng, er det viktig å formidle tematikk omkring rus og seksualitet? Hvis ja, hvorfor?
- a. Bør satses mer på (eller ikke) innenfor kristne organisasjoner
 - b. Først og fremst skolens/foresatte/andres ansvar (?)
18. Kan du/dere fortelle litt om utfordringer knyttet til formidling av temaene rus og seksualitet?
- a. Personlig (grensesetting, åpenhet, kvier seg), eget ståsted (kan være forskjellig fra det organisasjonen skal representere)
 - b. Mht. deltakende ungdom (hvordan responderer ungdommen til at disse emnene blir tatt opp)
 - c. Mangel på ressurser (materialer)

- d. Mangel på kunnskap på dette området
19. Er det noe du/dere vil legge til?

Kirker og kristne organisasjoner driver et utstrakt arbeid rettet mot barn og unge. I denne rapporten er vi spesielt opptatt av veiledning og undervisning som handler om temaene rusmidler og seksualitet. Vi har gjennomført en spørreundersøkelse som omfatter 360 personer med undervisningsansvar og intervjuet 8 personer i ulike kristne organisasjoner med denne typen undervisningserfaring. I alt omfatter undersøkelsen prester og trosopplæringsansvarlige i fire bispedømmer i Den norske kirke, pastorer og ungdomsledere i to frikirkesamfunn, samt ansatte i tre kristne organisasjoner. På bakgrunn av materialet diskuterer vi hvor omfattende formidlingsarbeid som drives på de aktuelle feltene. Hva kjennetegner dem som underviser unge mennesker om de aktuelle temaene? Hvilke holdninger har de selv til rusmidler og til seksualitet? Hvilke perspektiver og tilnærmingsmåter benyttes i den kirkelige undervisningen? Grensesetting, kristne verdier, selvbylde og gruppepress er temaer som går igjen. Lovverk, seksuell praksis, samt «synd» er det mindre fokus på. Målet med undervisningen er å hjelpe de unge til å ta gode, egne valg basert på etisk refleksjon. Hvor tydelig man skal være på verdigrunnlaget disse valgene bør bygge på, er det imidlertid noe ulike oppfatninger om.

Blå Kors og Kirkelig Ressurssenter mot vold og seksuelle overgrep er prosjektets samarbeidspartnere.

KIFO Rapport 2015: 4

Rapporten er utgitt av:

KIFO, Institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning
Pb. 45 Vinderen, 0319 Oslo

www.kifo.no
kifo@kifo.no

© KIFO, Institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning, 2015
ISBN 978-82-92972-41-0
ISSN 0807-7515